

Kamnarski terminološki slovar

A
B
C
Č
D
E
F
G
H
I
J
L
M
N
O
P
Q
R
S
Š
T
U
V
W
X
Y
Z
Ž

Kamnarski terminološki slovar

Založba ZRC

Zbirka Slovarji

Urednik zbirke

Marko Snoj

Kamnarski terminološki slovar

© 2022, avtorji in ZRC SAZU

Glavni urednici

Tanja Fajfar, Mojca Žagar Karer

Avtorji

Živa Deu, Tanja Fajfar, Miha Jeršek, Silvo Pivk, Maja Štembal Capuder, Damjan Švara, Mojca Žagar Karer

Recenzenti

Tomaž Furlan, Mateja Kavčič, Josip Korošec, Jože Kortnik, Anton Marn, Ana Mladenović

Terminografski pregled

Simon Atelšek, Mateja Jemec Tomazin, Jera Sitar

Urejanje literature in virov

Alenka Porenta

Tehnična sodelavka

Karmen Nemeč

Fotogra je na naslovnici

Marcel Kump

Fotogr je

Marcel Kump

Risbe

Maja Štembal Capuder, Matej Perčič

Oblikovanje naslovnice in zasnova preloma

Dušan Grobovšek, Idejološka ordinacija

Prelom

Simon Atelšek

Izdajatelj

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik
Frana Ramovša

Zanj

Kozma Ahačič

Založnik

Založba ZRC

Zanj

Oto Luthar

Glavni urednik založbe

Aleš Pogačnik

Tisk

Cicero Begunje, d. o. o.

Naklada

450 izvodov

Cena

29 evrov

Prva izdaja, prvi natis

Ljubljana 2022

Izid slovarja je podprla Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Slovar je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0038, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, ter v okviru programa Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda, ki ga financira Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Slovar je nastal z računalniško aplikacijo SlovarRed 2.1 Tomaža Seliškarja in Borislave Košmrlj - Levačič.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

679.8:55:622(038)=163.6
811.163.6'374:81'373.46:679.8:55:622

KAMNARSKI terminološki slovar / avtorji Živa Deu ... [et al.] ; [glavni urednici Tanja Fajfar in Mojca Žagar Karer ; urejanje literature in virov Alenka Porenta ; fotografije Marcel Kump ; risbe Maja Štembal Capuder, Matej Perčič]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, 2022. - (Zbirka Slovarji / Založba ZRC)

ISBN 978-961-05-0687-4
COBISS.SI-ID 128792579

ISBN 978-961-05-0689-8 (HTML)
COBISS.SI-ID 128775427

Prva e-izdaja je pod pogoji licence Creative Commons
CC BY-NC-ND 4.0 prosto dostopna:
<https://doi.org/10.3986/9789610506898> (html),
<https://doi.org/10.3986/9789610506874> (pdf).

Kamnarski terminološki slovar

Avtorji

Živa Deu

Tanja Fajfar

Miha Jeršek

Silvo Pivk

Maja Štembal Capuder

Damjan Švara

Mojca Žagar Karer

Ljubljana 2022

X

Kazalo

6	Iz recenzij
9	Uvod
13	Zasnova in zgradba slovarja
17	Krajšave in oznake
19	Slovar
105	Viri in literatura

Iz recenzij

S *Kamnarskim terminološkim slovarjem* smo dobili sodobno in celovito referenčno delo, ki vsebuje strokovne izraze s področja kamnarstva, ki jih dopolnjujejo izrazi iz drugih sorodnih strok, predvsem s področja geologije in arhitekture. Ker je terminologija pomemben del stroke, bo delo kot takšno zapolnilo vrzeli na tem področju in bo predstavljalo vodilo za uporabo strokovno pravnih izrazov. Zato je pričakovati manj nesporazumov, manj nejasnosti in tudi strokovnih napak, ki nastajajo zaradi razlik med strokami. To pomeni tudi večjo natančnost izražanja in boljše sporazumevanje. Delo je zelo aktualno, nujno potrebno za sodobno slovensko kamnarsko stroko in bo zagotovo prispevalo tudi k njenemu napredku in razvoju.

Kamnarski terminološki slovar je primarno namenjen vsem, ki se s kamnarsko stroko ukvarjajo profesionalno, torej vsem v kamnarski industriji in obrti ter rudarski dejavnosti. Pomemben je tudi za druge stroke, ki se s kamnarsko strokovno prepletajo, kot so gradbena, arhitekturna, konzervatorska. Obenem je to delo, ki ima splošno družbeno korist in je uporabno tudi za širšo družbo, na eni strani kot vir informacij o slovenskem kamnu in na drugi strani o jeziku v sodobnem kamnarskem miljeju.

Doc. dr. Ana Mladenović,
Zavod za gradbeništvo

Avtorji *Kamnarskega terminološkega slovarja* so strokovnjaki za področja kamnarstva, geologije ter terminologije. To je prvi terminološki slovar s področja kamnarstva v slovenskem jeziku, ki vključuje preko 1500 terminov, prikazanih v polnih slovarskih sestavkih z definicijami ali kazalčnih slovarskih sestavkih. Vsestransko prikaže izraze na področju kamnarstva, ki je bilo tokrat prvič sistematično zbrano, natančno terminografsko obdelano in ob doslednem upoštevanju terminoloških načel izčrpno predstavljeno v slovarski obliki. Metodološko slovar sledi preverjenemu in dodelanemu pristopu preteklih terminoloških slovarjev, katerih priprava ima v slovenskem prostoru bogato tradicijo. Slovar bo strokovnjakom s področja kamnarstva in geologije predstavljal zanesljiv terminološki vir in koristen pripomoček pri delu ter strokovnem sporazumevanju. Njegova izdaja pa bo v širšem smislu dragocena tudi za sistematizacijo in razvoj slovenske terminologije ter za pripravo še obsežnejšega slovarja, ki bo vključeval še podrobnejšo terminologijo s področja rudarstva.

Izr. prof. dr. Jože Kortnik,
Naravoslovnotehniška fakulteta
Univerze v Mariboru

Vsak kamnar pozna vsaj nekaj izrazov za posamezna orodja ali druga sredstva, ki jih pri delu uporablja. Termini, ki pogosto izvirajo iz različnih lokalno specifičnih besed ali prevzetih besed, tvorijo kompleksne žargonske bazene, ki se lokalno ali regionalno precej razlikujejo. Kako se pa pri vas reče temu, je bilo pogosto vprašanje na srečanjih kamnarjev iz različnih regij in že kot vajenci smo se hitro priučili, da je lokalne izraze potrebno poznati in jih tudi s pridom uporabljati. Ko pa odložiš orodje in je treba delo opisati, se vedno znajdeš pred vprašanjem: Kateri termin bo pravi in kateri bo vsem razumljiv? *Kamnarski terminološki slovar* predstavlja zaslombo, ki je še kako potrebna pri natančnem in razumljivem dialogu in poglobljenem razumevanju pojmov. Pomemben je na celotnem spektru poklicev, ki se ukvarjajo s kamnom, saj prinaša nedvoumnost in natančna pojasnila, ki so nujna za uspešno komunikacijo in posledično visoko kvaliteto dela. Termini so skrbno izbrani in pokrivajo široko področje uporabe kamna, slovar je uporaben tako za ljubiteljske uporabnike kot tudi za obrtnike, industrijo in znanost. Prebiranje ponuja mnoga nova odkritja na številnih področjih in s tem bralcu širi vpogled v kompleksnost in zanimivost kamna ter njegove obdelave. Uspešno vključuje vse pomembne vede in prakse o kamnu oz. prikaže, kako znanstveno in strokovno znanje z roko v roki sodeluje s spretnostjo pri njegovi obdelavi.

Dobre stvari nikoli ne pridejo prepozno in vsem avtorjem se je treba zahvaliti za vložen trud pri snovanju in izvedbi prvega terminološkega slovarja s področja kamnarstva v slovenskem prostoru.

*Doc. Tomaž Furlan, akad. kip.,
Akademija za likovno umetnost in oblikovanje
Univerze v Ljubljani*

V Sloveniji je dediščina kamnarstva zaradi velike pestrosti, zgoščene na majhnem razgibanem prostoru, izjemna. V naravi nam geološke strukture ponujajo eno najbolj raznolikih zbirk naravnega kamna v svetu in odmev teh kamnin, obdelanih z znanjem kamnosekov, je naša arhitekturna zapuščina. Identiteta slovenske arhitekture danes izginja iz naše zavesti, čeprav je neposredno povezana z okoljem, z naravnimi gradivi in sposobnostjo njihove obdelave. Kamnoseška dejavnost je ena od šestih glavnih obrti v stavbarstvu (poleg tesarstva, zidarstva, krovstva, mizarstva in pleskarstva) in ena tistih, ki nam je ohranila svojo tradicijo obdelave in rabe kamna v gradnji in vsakdanjem življenju. Kljub razvoju sodobnih tehnologij, ki so v marsičem olajšale in pospešile izvedbe, je način obdelave kamna od kamnoloma do izdelka ohranil tudi ročne spretnosti, podedovane iz davnine. *Kamnarski terminološki slovar* je dokaz za to. Ročno obdelan kamen ima svojo vrednost in jo bo ohranil tudi s pomočjo terminologije. Kar je ubesedeno, obstaja, kar ni, je že izgubljeno.

*Mateja Kavčič, univ. dipl. inž. arh.,
konservatorsko-restavratorska svetnica,
Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije*

Uresničitev *Kamnarskega terminološkega slovarja* predstavlja nadvse zahtevno in hkrati koristno nalogo, v kateri je izhodišče kamen skupaj z dejavnostmi, ki se z njim ukvarjajo, in tistimi, ki v njem vidijo bistveno vrednoto. Gre za prvino, ki z drugimi naravnimi danostmi in pojavi soustvarja prostor ter zaradi svojih kakovosti predstavlja vztrajen navdih človeku. Ta je namreč v njem spoznal tiste lastnosti, ki mu od nekdaj zagotavljajo obstoj in nadgradnjo vsakdanjega življenja ter ga tako umeščajo v substanco časa.

Slovar je tako terminološko zajel izkušnje, pridobljene s poseganjem v snovnost kamnin, združene v metode znanja in neposredno prakso. Zato sega tudi v določena področja geologije in prostore, v katerih je nastajal oziroma jim je dal kulturni in civilizacijski pomen. V zbrano gradivo je zato umeščen kot rezultat ustvarjalnih dejanj družb in posameznikov v preteklih obdobjih. Zato je celoto ustvarjalnega dela razumeti tudi kot pobudo in oporo nastajanju novih slovarjev, ki bodo namenjeni tovrstni obravnavi posameznih področij te nadvse pomembne in koristne vsebine.

Vsekakor je z nastalim *Kamnarskim terminološkim slovarjem* dosežen tudi cilj krepitve pomena kamnarstva v splošni zavesti družbe. Vsebinsko namreč zajema procese humanizacije kamnine kot prvine procesa, ki ustvarjajo izbrano harmonijo med naravo in človekom ter prostorom in časom.

*Dr. Josip Korošec, restavratorski svetnik,
upokojeni sodelavec Zavoda za varstvo kulturne
dediščine Slovenije*

V *Kamnarski terminološki slovar* so vključeni bistveni termini, ki so posredno in neposredno povezani s kamnarsko in kamnoseško stroko. Največji problem in izziv tega slovarja je bil (in ostaja), da povezane stroke, npr. arhitektura ali gradbeništvo, nimajo izdelanih terminoloških slovarjev. Zato in zaradi same »majhnosti« te stroke v Sloveniji ocenjujem izid *Kamnarskega terminološkega slovarja* ne samo za dosežek, ampak kar za velikanski uspeh. Z njim bodo v prihodnosti naši nasledniki imeli soliden temelj, da bodo delo lahko dopolnjevali in nadgrajevali.

Za ključno ocenjujem, da s *Kamnarskim terminološkim slovarjem* umeščamo številne pojme in besede, ki so stoletja bivale med Slovenci in so bile pogosto postavljene v ozadje ali na obrobje, v telo slovenskega knjižnega jezika, s tem pa bogatimo slovenščino. Tako dajemo tem pojmom nov, svež pomen, hkrati pa veliko priznanje ljudem, ki so ta jezik gojili, ga razvijali in predali naši generaciji. Mislim, da so avtorji s pripravo slovarja opravili svojo dolžnost in obvezo do stroke in slovenstva kot takega.

Za zaključek bi želel izraziti iskrene čestitke vsem avtorjem za njihov dolgoletni trud in vztrajnost, da so preplezali vse gore in zvalili vse kamne v dolino in prispeli do tega slovesnega trenutka, ko bo *Kamnarski terminološki slovar* ugledal luč sveta.

*Anton Marn, univ. dipl. inž. arh.,
Inkubator, d. o. o., Sežana*

Uvod

Naravni kamen – gradivo preteklosti, sedanjosti in prihodnosti

Kamnarstvo je gospodarska panoga, ki obsega področja pridobivanja, obdelave, vgradnje in nege naravnega kamna, vključuje pa tudi raziskovanje, načrtovanje, oblikovanje in umetniško ustvarjanje v naravnem kamnu ter restavratorske in konservatorske posege na kamniti, zlasti arhitekturni dediščini.

Na ozemlju Slovenije je kamnarstvo prastara dejavnost, kar dokazujejo ohranjeni odkruški rimske kulture, ostaline srednjeveških naselij z mogočnimi obrambnimi zidovi in množica v zadnjih stoletjih postavljenih ali preoblikovanih stavb, ki niso samo zidane s kamnom, ampak njihova pročelja lepšajo še kamnite plastike, oblikovani okenski okvirji, portali in drugo. Iz kamna so tudi tlaki, vodnjaki in različna obeležja, ki lepoto dopolnjujejo slike raznolikih naselbinskih prostorov. V kulturnih krajinah pa poleg naselbin odstirajo ukoreninjeno uporabo kamna in z njegovo obdelavo razvitih veččin tudi objekti tehnične dediščine, kot so kamniti oporni zidovi, mostovi, viadukti ali le skromni prepusti.

Vsem naštetim gradnjam, od cerkva in samostanov do gradov in podeželskih hiš, od tlakov do mostov, je skupno to, da so bile oblikovane in izdelane v času, ko so ljudje spoštovali naravno okolje in v prostoru lastnega razvoja ustvarjen kulturni milje. Zato ni nenavadno, da je, razen redkih izjem, vsa naša kamnita dediščina izdelana iz lokalnega kamna, kar danes označujemo z besedo trajnostno, in je izvirna, enkratna. Kar kaže, da so naši predniki vse,

kar je bilo v širšem okolju novega, sprejeli, vendar so to novo znali spretno prilagoditi znanjem in kulturnemu utripu prostora, v katerem so živeli in delali.

Uporaba kamna, posebej kamnoseških izdelkov, je doživela razcvet v času baroka, ko so imele kamnoseške delavnice, ki so bile razpršene po vsej Sloveniji, polne roke dela. Med vsemi pa so bile najbolj poznane kraške, z mojstri, ki so svoja znanja in merila lepega prenašali tudi v okolja izven svojega delovanja. Kar ni čudno, saj se tu kakovostni naravni kamen uporablja že od začetka oblikovanja stalne poselitve. Sprva so se s kamnom povezane izkušnje prenašale znotraj družine in v lokalni skupnosti. Z medsebojno pomočjo pri gradnji domov so se aktivirali kolektivno znanje, skupne izkušnje, zgledi in estetsko prepričanje določenega okolja in se odrazili v značilni, lokalno prepoznavni arhitekturi.

Še po drugi svetovni vojni je bilo samo na Krasu več kot 200 manjših in večjih kamnolomov. Še preden je ta prostor razdelila državna meja, so naši kamnoseki delali v znamenitih nabrežinskih kamnolomih in pri gradnji mestnih palač v Trstu. Sloves mojstrskega obdelovanja kamna je kraške kamnoseke popeljal v notranjost, vse do Dunaja, nekateri pa so ostali bližje in širili znanje obdelave naravnega kamna po številnih krajih v Sloveniji.

Številne generacije so tudi v širšem slovenskem prostoru s svojim ravnanjem in gospodarjenjem z naravnimi viri ustvarjale ugodno bivanjsko okolje, tako v mestih kot na podeželju. Stavbni fond, ki se je ohranil, je dragocen vir kakovostnega bivalnega prostora, ki ga je vredno vzdrževati in

obnavljati ter s tem ohranjati tudi identiteto grajenega prostora. Za posege na stavbni dediščini je zato treba poznati tradicionalna gradiva in tehnologije obdelave, pa tudi sodobne pristope pri obnovitvenih delih.

Ročna obdelava naravnega kamna se je skozi stoletja le malo spreminjala. Posodobljala so se orodja, predvsem materiali, iz katerih so narejena, njihova oblika pa je pravzaprav ostala nespremenjena. Zato bi bilo upravičeno večšine ročne obdelave naravnega kamna registrirati kot nesnovno dediščino; v naši soseščini, kjer se prav tako zavedajo, kako pomembno je ohranjati tradicionalna znanja, so to že storili.

Industrijski način obdelave naravnega kamna se je v Sloveniji začel v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ob začetku gradnje stavbe slovenskega parlamenta po načrtu arhitekta Vinka Glanza. Do tedaj obrtniško organizirane delavnice so se morale čez noč prilagoditi zahtevam po veliki količini rezanih in poliranih plošč naravnega kamna za oblaganje notranjih in zunanjih zidov, tlakov in stopnic. Tedanja oblast se je namreč odločila, da bo v zgradbi vgrajen le kamen iz slovenskih kamnolomov in domači les, stavbo pa bodo krasila le dela slovenskih umetnikov. Kamnoseško podjetje s Hotavelj je prevzelo pobudo in združilo takratno kamnarsko stroko pod svojim okriljem. Do otvoritve leta 1959 so številni kamnoseki zgledno izpeljali zahtevna industrijska in obrtniška dela ter zgradili kamnito palačo, ki še vedno dobro služi svojemu namenu in je hkrati galerija naravnega kamna iz slovenskih kamnolomov. Do danes sta bili prenovljeni le dvorana državnega zbora in dvorana državnega sveta. Tradicija sodelovanja sicer med seboj

konkurenčnih podjetij in obrtnih delavnic, ki znajo pri velikih projektih stopiti skupaj, se je od gradnje parlamenta ohranila do danes.

Razvoj tehnike in tehnologije z novimi in novimi stroji bliskovito spreminja obdelavo naravnega kamna. Nekateri stroji zastarijo, še preden jih naročniki uspejo aktivirati. Stroji se posodablajo predvsem na področju krmiljenja, kakovosti rezilnih in drugih obdelovalnih orodij ter avtomatizacije tehnoloških procesov.

Posebnost kamnarske stroke je, da kljub neprestanemu napredku tehnologije in tehnik industrijske obdelave naravnega kamna, ne gre brez roke kamnoseka, ki s svojim klasičnim kamnoseškim znanjem da izdelku piko na i. Približno pred desetletjem je finski arhitekt Juhani Pallasma v knjižnem delu *Misleča roka* zapisal, da je roka spretnejša, kot si predstavljamo, in kar je še posebej pomembno, rokodelčevo delo obsega tudi sodelovanje z materialom. Kamen se pod udarcem kamnoseka odziva na različne načine, kar je odvisno od njegovih lastnosti.

Kamnosek bo vsako spremembo pod konico špice ali rezilom dleta občutil na svoji roki. Diamantna rezalka ne občuti ničesar, ko zareže v kamnito gmoto, zato je kamnosek tisti, ki mora naravni kamen pravilno namestiti na stroj, da bo izdelek kakovosten, po vgraditvi stabilen, varen, trajen in estetski. Za popolno obvladovanje kamnarske stroke je zato treba znati uporabljati stroje, ki olajšajo delo, pa tudi ročno obdelavo kamna, s katero se zaključijo dela, kjer ga stroj ne zmore opraviti dovolj natančno. Kamniti izdelek je potrebno še pravilno transportirati, ga vgraditi in ustrezno zaščititi pred neželenimi vplivi iz okolja.

Kamnosek mora biti potrpežljiv, natančen, vztrajen in odgovoren, saj kamen ne dopušča nobenih napak. V kamnarstvu so napake drage ali pa nevarne, zato mora kamnosek pri vseh načinih in fazah svojega dela poleg skrbi za kakovost dosledno upoštevati ukrepe za varno in zdravo delo. Vsak nov izdelek in obdelava nove vrste naravnega kamna pomenita za kamnoseka novo izkušnjo, ki je ne pozabi. Na ta način postaja strokovnjak, ki bo lahko kakovostno izpeljal vsako naročilo.

Slovenija je majhna po površini, prav tako po številu prebivalcev, pa vendar se na številnih področjih lahko kosa z velikimi, tudi na področju kamnarstva. Če se je v preteklosti znanje prenašalo z očeta na sina in z mojstra na vajenca, imamo danes za potrebe kamnarstva zgrajeno celotno vertikalno poklicnih standardov na področju formalno in neformalno pridobljenih znanj, od kamnolomca, strojnega obdelovalca kamna, montažerja kamna, kamnoseka, kamnoseškega mojstra, kamnoseka restavratorskega sodelavca, operaterja kamnarske tehnologije, oblikovalca kamna in kamnarskega tehnologa. Za celovito načrtovanje in izvajanje strokovnih nalog pa imamo še univerzitetne izobraževalne programe za arhitekta, gradbenega inženirja, kiparja, umetnostnega zgodovinarja, restavratorja, konservatorja, geologa, rudarskega inženirja in ... imamo kamen.

Nova gradiva, predvsem beton, steklo in izdelki iz v laboratorijih razvitih snovi, in njim prilagojene nove tehnike gradnje ter smernice lepega, so uporabo naravnega kamna zmanjšale na najmanj. Industrijsko izdelani, sodobni in tudi zato lahko dostopni materiali so zamenjali in hitro nadomestili starodobna gradiva, ki jih je človek stoletja, celo tisočletja

uporabljal tako za gradnjo prestižnih stavb za bodočnost, kot onih drugih, ki so ga preprosto ščitila in varovala pred različnimi zunanjimi vplivi, naravnimi in človeškimi.

Naravni kamen se je kot osnovno gradivo za gradnjo zidov res umaknil novemu, toda iz arhitekturnega oblikovanja ni nikoli izginil. Še več, postal je še bolj dragocen, še bolj prestižen material. Zagotovo pa lepe in trajne kamnite fasadne obloge, kamniti tlaki, kamnite stopnice in drugi, lepoti okolja namenjeni izdelki, predstavljajo svež in nov veter v bivalnem okolju, zasičenem z betonom, steklom in plastiko. Je gradivo preteklosti in zagotovo tudi prihodnosti. Tiste prihodnosti, o kateri moramo razmišljati danes. Naravni kamen nikoli ne postane odpadek. Nekoč bo preperel in se, pomešan z organskimi snovmi, spremenil v rodovitno prst ali se sprijel v nov kamen. Do tedaj pa bo pričal o iznajdljivosti, ustvarjalnosti in dosežkih preteklih generacij.

Danes prevladujoč življenjski slog »več vsega takoj« je v zadnjih nekaj desetletjih na edinem planetu, ki ga imamo, privedel do stanja, ki ga morda ne bo več mogoče popraviti, zato je naša naloga, da z okoljem in naravnimi viri, tudi z naravnim kamnom, ravnamo preudarno in odgovorno. Geodiverziteteta se na površju odraža z biodiverzitetjo, zato ni pomembno le, kako ravnamo *zgoraj*, ampak tudi, kaj počnemo *spodaj*.

Živa Deu in Maja Štembal Capuder

O nastajanju *Kamnarskega terminološkega slovarja*

Pobudo za *Kamnarski terminološki slovar* je konec leta 2016 dala Tjaša Kranjec z Visokošolskega središča Sežana, d. o. o. (danes Inkubator, d. o. o., Sežana). Za pomoč in strokovno terminografsko vodenje se je obrnila na Sekcijo za terminološke slovarje (danes Terminološka sekcija) Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Terminografsko vodenje sta prevzeli dr. Tanja Fajfar in dr. Mojca Žagar Karer. Oblikovala se je skupina strokovnjakov, ki so začeli sodelovati pri slovarju, in sicer: prof. dr. Živa Deu, mag. Silvo Pivk, Maja Štembal Capuder in Damjan Švara, kasneje se jim je pridružil še dr. Miha Jeršek.

Na tem mestu velja še enkrat omeniti Tjašo Kranjec, ki je na začetku sodelovanja koordinirala sestanke, zbrala strokovna besedila in jih pretvorila v obliko, primerno za računalniško obdelavo. Velik delež teh strokovnih besedil sta prispevala Ivan Pertot in Božidar Premrl. Vsem trem se zahvaljujemo, ker so omogočili, da je slovarsko delo lažje steklo.

Delo je najprej potekalo po e-pošti, nato pa so imeli strokovnjaki in terminografinji tudi usklajevalne sestanke. Strokovnjaki so se med pisanjem definicij glede strokovnih vprašanj posvetovali tudi s kolegi. Še posebej bi se zahvalili članom Sekcije cementinarjev, kamnosekov in teracerjev pri Obrtno-podjetniški zbornici Slovenije, in sicer Jerneju Bortolatu, Marku Brezavščku, Mateju Erjavcu, Petru Svetetu in Zoranu Žunku, ki so v dveh koncih tedna pregledali okoli 500 terminov s področja kamnoseštva.

Slovar smiselno dopolnjuje slikovno gradivo, za kar sta zaslužna Marcel Kump, ki je za slovar pripravil 57 fotografij, in Matej Perčič, ki je naredil računalniški izris 70 risb, ki jih je ročno narisala Maja Štembal Capuder. Za to obogatitev slovarja se obema zahvaljujemo.

Terminografsko so slovar pregledali in komentirali dr. Simon Atelšek, dr. Mateja Jemec Tomazin in Jera Sitar. Zahvaljujemo se jim za koristne pripombe. Veseli smo tudi, da so slovar pregledali strokovni recenzenti, in sicer doc. Tomaž Furlan, Mateja Kavčič, dr. Josip Korošec, izr. prof. dr. Jože Kortnik, Anton Marn in doc. dr. Ana Mladenović. Vsem se za njihov trud in dragocene napotke najlepše zahvaljujemo.

Zahvaljujemo se tudi Alenki Porenta za urejanje seznama literature, Karmen Nemec za tehnično pomoč, Dušanu Grobovšku za oblikovanje naslovnice in zasnove preloma slovarja s slikovnim gradivom ter dr. Simonu Atelšku za računalniški prelom.

Hkrati z izidom slovarja v tiskani obliki je načrtovana tudi objava slovarja v elektronski obliki. Slovar bo prosto dostopen na spletišču *Terminologišče* (<http://isjfr.zrc-sazu.si/terminologisce>), kjer bo po njem mogoče iskati z ustreznim iskalnikom. Iskanje po njem bo omogočeno tudi prek slovarskega portala *Fran* (<http://www.fran.si/>).

Gotovo nam ni uspelo rešiti vseh terminoloških dilem na področju kamnarstva, zato prosimo, da nam pripombe, popravke in komentarje pošljete na naslov **kamnarstvo@zrc-sazu.si**. Upoštevali jih bomo v morebitni naslednji izdaji slovarja. Prosimo tudi za predloge novih terminov, ki bi jih bilo smiselno uvrstiti v naslednjo izdajo slovarja, da bo slovar lahko sledil razvoju stroke in tako ostal uporaben priročnik.

Zasnova in zgradba slovarja

Tip slovarja in osnovni podatki o slovarju

Kamnarski terminološki slovar je prvi slovenski terminološki slovar, ki zajema termine s področja kamnarstva, zlasti pridobivanja, obdelave, vgradnje in nege naravnega kamna, pa tudi termine s področja geologije, arhitekture, umetnostne zgodovine, kiparstva, restavratorstva in konservatorstva. Termini so pojasnjeni s terminološkimi definicijami, z uporabo kazalk pa slovar tudi usmerja rabo, s čimer želi prispevati k poenotenju terminologije na področju kamnarstva. *Kamnarski terminološki slovar* je torej normativni slovar, saj navaja podatke o prednostnih in podrejenih terminih.

Vsebuje 1516 slovarskih sestavkov, med katerimi je 1274 polnih slovarskih sestavkov, ki vsebujejo termin, slovnične podatke, definicijo in morebitne sinonime, ter 242 kazalčnih slovarskih sestavkov, ki uporabnika usmerjajo na prednostni termin. Ureditev slovarja je abecedna. Slovar vsebuje sodobne termine in ne posega v njihov zgodovinski razvoj. Ker slovar vsebuje samo termine v ožjem smislu, ne vključuje lastnih imen, tj. imen društev, fakultet, podjetij itd. Prav tako ne vsebuje terminov sorodnih strok, ki se na področju kamnarstva sicer uporabljajo, a so definirani enako kot v primarni stroki. Zaradi interdisciplinarnosti področja pa je vključenih nekaj terminov, ki segajo na bližnja strokovna področja (npr. *etaža*, *kamnolom*).

Ker se termini pojavljajo zlasti v strokovnih besedilih, je bila pri izdelavi slovarskih sestavkov uporabljena in sistematično pregledana relevantna strokovna literatura, torej

znanstveni in strokovni članki, znanstvene in strokovne monografije ter učbeniki. Slovarske rešitve so bile preverjene tudi v sekundarnih virih, tj. v sorodnih terminoloških slovarjih in leksikonih. Smiselno so bili upoštevani vsi dostopni elektronski viri. Seznam uporabljene literature je naveden na koncu slovarja.

Naslovniki slovarja

Slovar je namenjen zlasti strokovnjakom s področja kamnarstva, pa tudi bližnjih strok, kot so npr. geologija, arhitektura, gradbeništvo, kiparstvo, umetnostna zgodovina. Za uporabo slovarja se predvideva določeno strokovno predznanje, vsekakor pa ga lahko s pridom uporabijo vsi, ki potrebujejo strokovno verodostojno informacijo o terminologiji s tega področja.

Metodologija izdelave slovarja

Pri nastajanju slovarja so sodelovali strokovnjaki za kamnarstvo in jezikoslovci, natančneje dve terminografiji. Strokovnjaki s področja kamnarstva so prispevali besedila v elektronski obliki, na podlagi katerih je bil izdelan geslovnik. Strokovnjaki so nato pregledali geslovnik ter definirali termine ter po potrebi izbrali prednostni termin, pri čemer sta njihovo delo v vseh fazah vodili in pregledovali terminografiji. Pri izdelavi so bili upoštevani aktualni slovenski in tuji terminološki viri ter druga strokovna literatura, ki slovarju zagotavljajo relevantnost,

strokovnost, aktualnost in zanesljivost. Slovar je bil izdelan s specializiranim računalniškim programom SlovarRed 2.1, ki je bil razvit v Terminološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Program je namenjen terminografski obdelavi gradiva, ki vključuje vnašanje, urejanje in izpisovanje slovarskih sestavkov po različnih kriterijih in končno pripravo besedila za tisk in pripravo baze za elektronsko objavo.

Kamnarski terminološki slovar je – tako kot drugi terminološki slovarji, ki nastajajo v Terminološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU – izdelan na podlagi pojmovnega pristopa, kar pomeni, da so termini obravnavani kot izrazi za pojme, ki so med seboj povezani v pojmovni sistem stroke. Analogno so termini povezani v poimenovalni sistem stroke. To pomeni, da je pri terminološkem delu treba upoštevati medsebojna razmerja med pojmi. Ta so v slovarju lahko izražena eksplicitno, npr. s kazalko, ki nakazuje sinonimni par (tj. dva termina za isti pojem), ali implicitno, npr. hierarhično razmerje nad- in podrejenosti, ki je izraženo v okviru definicije.

Terminološko delo je potekalo po pojmovnih skupinah, kar pomeni, da so bili skupaj obravnavani npr. termini, ki obravnavajo vrste *dlet* (npr. *jekleno dleto*, *pnevmatsko dleto*, *vidia dleto*, *zobato dleto*). Ker so bili hkrati obravnavani povezani pojmi, je bilo lažje opisati razlikovalne značilnosti med njimi (npr. *naravni kamen* : *umetni kamen*), kar je bilo koristno tudi pri odpravljanju morebitnih pojmovnih nedoslednosti.

Gradivna osnova

Gradivno osnovo *Kamnarskega terminološkega slovarja* predstavlja besedilna zbirka, sestavljena iz 139 strokovnih besedil s področja kamnarstva, med katerimi prevladujejo zlasti strokovni članki, tehnična poročila,

diplomska dela in monografije. Na podlagi teh besedil, ki so bila pretvorjena v tekstovne datoteke in obdelana s programom Word-Smith 5.0, je bil izdelan osnutek geslovnika, ki je vključeval 1610 enobesednih in večbesednih terminoloških kandidatov. Ta seznam so strokovnjaki pregledali ter izločili netermine in za slovar nerelevantne termine ter ga dopolnili z manjkajočimi termini. Potrjen osnutek geslovnika je na začetku slovarskega dela vseboval 1457 terminoloških kandidatov in se je ves čas nastajanja slovarja dopolnjeval in prilagajal.

Normativnost

Terminološki slovarji imajo lahko poleg osnovne opisovalne vloge tudi predpisovalno vlogo, ki se kaže predvsem v primerih, ko za en pojem obstaja več terminov. Takrat slovar poskuša rabo normativno usmerjati z uporabo kazalke, s čimer pripomore k poenotenju terminologije. Pri tem so pomembna 4 terminološka načela: načelo ustaljenosti (praviloma ima prednost termin, ki je v rabi pogostejši), načelo jezikovnosistemske ustreznosti (termin se uskladi s pravili knjižnega jezika), načelo gospodarnosti (prednost ima krajši termin) in jezikovnokulturno načelo (prednost ima termin domačega izvora). Zlasti pri najnovejših terminih je pomembna tudi usklajenost s poimenovalnimi rešitvami v obstoječem poimenovalnem sistemu stroke.

Terminološki slovar torej z izbiro enega prednostnega termina poskuša vplivati na bolj poenoteno rabo terminologije. Pri tem pa je treba opozoriti, da terminologija nobene stroke ni povsem trdno določena, zato se v nekaterih okoliščinah (npr. nova spoznanja v stroki, izrazita uveljavitev enega od sinonimov v rabi) raba prednostnih terminov lahko tudi spremeni.

Zgradba slovarskega sestavka

Termini so med seboj povezani v terminološki sistem, ki odraža pojmovni sistem stroke. V slovarju so termini prikazani v slovarskih sestavkih, ki so polni, kazalčni ali sestavljeni. Najpogostejši so polni slovarski sestavki.

pr imer:

balúster -tra m stebriček z okroglim, kvadratnim ali mnogokotnim horizontalnim prerezom in višino do 100 cm, ki je element kamnite ograje □

Manj je kazalčnih slovarskih sestavkov, ki usmerjajo na prednostni termin.

pr imer:

stik -a m ► fúga

Redko pa se pojavijo tudi sestavljeni slovarski sestavki.

pr imer:

opórni zíd -ega -a m **1.** nosilna zidana konstrukcija, ki v celoti ali delno prenaša obtežbo portala ali kamnitega okvirja okoli okenske odprtine ali vratne odprtine na temelje □ **str. 45 2.** ► škárpa

V nadaljevanju so podrobneje prikazani in razloženi posamezni elementi slovarskega sestavka.

Iztočnica in z njo povezani podatki

Termin ima v slovarskem sestavku status iztočnice, ki je lahko enobesedna (npr. *kapitel*) ali večbesedna (npr. *odmerno šestilo*, *udarno pnevmatsko kladivo*). Praviloma je v ednini, le izjemoma v množini (npr. *pirokseni*). Besednovrstno so iztočnice v tem slovarju samostalniki ali samostalniške besedne zveze. Vse iztočnice so onaglašene (npr. *breménski kávelj*), pri čemer naglaševanje načeloma sledi *Slovenskemu pravopisu 2001*. Za izraze,

ki jih tam ni, je smiselno upoštevana raba v stroki. Iztočnicam je pripisana roditeljska končnica in podatek o spolu.

pr imer:

brázdana površina -e -e ž

V primerih, ko je sestavina termina npr. citatni izraz, številka, okrajšava ali kratica, je v oglatem oklepaju dodan izgovor.

pr imer i:

lípica fiorito -e -- [fjorító]

detonácijska kápica št. 8 -e -e -- -- [števílka ósem]

CNC-strój CNC-strója [ceencé]

Kadar je sestavina termina kratica iz tujega jezika, sta v okroglem oklepaju dodani oznaka za jezik in razvezava kratice.

pr imer:

nihálo SRT -a -- [eserté] s (*ANG. skid resistance tester*)

Kadar je iztočnica termin, ki označuje osebo, je v zaglavju navedena tudi ženska oblika.

pr imer:

kamnosèk -éka m *kamnosékinja* -e ž

Definicija

Definicija je najpomembnejša sestavina slovarskega sestavka. V njej niso zajeti vsi vidiki pojma, ampak je ta opredeljen razlikovalno glede na druge pojme, zlasti povezane pojme v pojmovnem sistemu. Definicija v terminološkem slovarju torej pojem uvršča v pojmovni sistem stroke. Glavne vrste terminoloških definicij so: intenzijska, ekstenzijska in intenzijsko-ekstenzijska. Najpogostejša je intenzijska definicija, ki temelji na podrobnem opisu lastnosti pojma – ugotovi se njegov nadrejeni pojem in naštejejo razločevalne lastnosti glede na povezane pojme.

pr imera:

fino brušenje -ega -a s ročni ali strojni postopek površinske obdelave, pri katerem se površina naravnega kamna zgladi z orodji, na katerih so abrazivna zrna z zrnavostjo 240 ali več po MESH-lestvici

gróbo brušenje -ega -a s ročni ali strojni postopek površinske obdelave, pri katerem se površina naravnega kamna zgladi z orodji, na katerih so abrazivna zrna z zrnavostjo 220 ali manj po MESH-lestvici

Ker so v definiciji implicitno nakazana tudi razmerja med termini, npr. hierarhično razmerje nad- in podrejenosti, slovar poleg iztočnic *fino brušenje* in *gróbo brušenje* vsebuje tudi iztočnico *brušenje*, ki označuje nadrejeni pojem. Tako iz manjših terminoloških podsistemov nastajajo večji podsistemi. Vendar pa je treba opozoriti, da terminološki (pod)sistemi niso vedno dosledno izpeljani. Razlog je v tem, da so pojmi na določenem področju lahko definirani z različnih vidikov, zanemariti pa ne moremo niti pojmovnih nedoslednosti, ki se pojavljajo v vsaki stroki. Kljub težnji po sistemskosti slovar torej upošteva stanje v stroki in terminološki sistem ureja v omejenem obsegu oz. le tam, kjer je to smiselno (npr. kadar raba okleva med bolj ali manj sistemsko možnostjo).

Drugi tip definicije je ekstenzijska definicija, ki je sestavljena iz naštevanja vseh posameznih objektov, ki pripadajo pojmu. Pogosto je nemogoče naštetati vse objekte, poleg tega pa ta tip definicije pojma ne uvršča v pojmovni sistem stroke. Zato je v terminološkem slovarju pogostejša intenzijsko-ekstenzijska definicija, ki združuje lastnosti intenzijske in ekstenzijske definicije, torej pojem uvrsti v pojmovni sistem, hkrati pa našteje tudi objekte, ki mu pripadajo.

pr imer:

Mohsova trdótna léstevica -e -e -e [mósova] ž lestevica za merjenje relativne trdote mineralov, ki temelji na desetih najpogostejših mineralih, od najmehkejšega do najtršege, in sicer lojevec, sadra, kalcit, fluorit, apatit, ortoklaz, kremen, topaz, korund, diamant

Iztočnica ima največkrat eno definicijo, lahko pa se zgodi, da sta definiciji dve ali pa jih je celo več. V takih primerih so definicije oštevilčene. Več definicij pomeni, da isti termin označuje več pojmov. V takih primerih morajo biti strokovnjaki pri uporabi termina še posebno pazljivi.

pr imer:

kópija -e ž **1.** izdelek iz naravnega kamna, izdelan ročno s tehnikami za natančno prenašanje mer, npr. s punktiranjem, ali strojno s kopirnim strojem ali CNC-strojem in je oblikovno identičen virtualnemu modelu, na osnovi katerega nastane **2.** kamniti odlitek, ki je izdelan po originalnem modelu, npr. izdelku iz naravnega kamna, kipu, in je po retuširanju identičen originalu

Ker je *Kamnarski terminološki slovar* specializirani priročnik, v njem niso navedeni neterminološki pomeni posameznih iztočnic. Prav tako niso navedene definicije, ki termin s področja kamnarstva opredeljujejo z vidika katere druge stroke.

Definiciji lahko sledi sinonim, ki uporabnika slovarja opozarja, da pojem označuje še en termin, ki je po mnenju avtorjev slovarja (pogosto tudi po posvetu z drugimi strokovnjaki) manj ustrezen. Sinonimov je lahko tudi več. V slovarskem sestavku so navedeni za oznako **s**.

pr imer:

obòd vodnjáka -óda -- m monolitni ali sestavljeni kamniti element okrogle, oglate ali mnogokotne oblike, običajno profiliran in okrašen, ki nad tlemi zaključuje vodnjak **s:** króna vodnjáka, šápa

Kazalčni slovarski sestavek

Vsak sinonim je v slovarju prikazan tudi v samostojnem slovarskem sestavku, in sicer v kazalčnem slovarskem sestavku, ki

vsebuje vse jezikovne podatke, vezane na termin, namesto definicije pa je navedena kazalka (→) na prednostni termin.

pr imera:

króna vodnjáka -e -- ž ▶ obòd vodnjáka

šápa -e ž ▶ obòd vodnjáka

Slikovno gradivo

Termini, ki so ponazorjeni z risbo ali s fotografijo, imajo na koncu slovarskega sestavka dodan znak □.

pr imer:

četrťkróžni utòr -ega -óra m ploskovni profil s prerezom v obliki četrťine kroga za klesanje črk ali ornamentov, ki sega pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

Običajno slikovno gradivo sledi slovarskemu sestavku, v katerem je termin predstavljen. Kadar pa slikovnega gradiva ni bilo mogoče umestiti pod slovarski sestavek ali na isto stran, je ob znaku □ navedena številka strani, na kateri se risba ali fotografija nahaja.

pr imer:

fína krémpa -e -e ž zobato kladivo z eno vrsto manj kot 1 cm velikih, trikotno oblikovanih konic na obeh straneh udarne površine, ki se uporablja za izdelavo zaključnih površin izdelka iz naravnega kamna in obdelavo vbočenega krožnega profila, npr. karnise s: martelína □ [str. 36](#)

Krajšave in oznake

- % oznaka za odstotek
- [] oglati oklepaj za navajanje izgovora
- () okrogli oklepaj za navajanje oznake jezika in razvezave kratice
- 1., 2.** oznaka definicij v polnem slovarskem sestavku
- (1, 2) oznaka definicij v kazalčnem slovarskem sestavku
- ▶ puščica za usmerjanje k prednostnemu terminu
- znak, da je termin dodatno ponazorjen z risbo ali fotografijo
- ANG. angleško
- FR. francosko
- m samostalni ali samostalniška besedna zveza moškega spola
- mn. množina
- npr. na primer
- S** oznaka za navajanje sinonimov
- s samostalni ali samostalniška besedna zveza srednjega spola
- ž samostalni ali samostalniška besedna zveza ženskega spola

X

Kamnarski terminološki slovar

A

ábak -a m kamnita plošča na kapitelu, običajno pravokotne oblike, preko katere se obežba kamnite konstrukcije, npr. kamnitega loka, arhitrava, prenaša na steber

abrazivno zrno -ega -a s naravno ali sintetično zrno visoke trdote, nepravilne oblike, z ostrimi robovi, ki je neenakomerno razporejeno v vezivu orodja za obdelavo naravnega kamna ali galvansko naneseno na površino orodja za obdelavo naravnega kamna, npr. elektrokorund, silicijev karbid, diamant **S:** brúsno zrno

afanitska struktúra -e -e ž struktura magmatskih kamnin, v kateri se bistveni minerali in značilni minerali, z izjemo vtrošnikov, ločijo le s petrografskim mikroskopom

aglomerirani kámen -ega -mna m ► umétni kámen

agráfa -e ž sklepnik, okrašen s kamnoseško zahtevnim profilom, napisom ali ornamentom

ájdovo zrno -ega -a s ploskev v obliki trikotnika na začetku posnetega roba na kamnitih pokončnikih ali kamnitih prekladah okenskih okvirjev in vratnih okvirjev **S:** gótski trikotniški zaključek

akánt -a m rastlinski ornament, izdelan kot visoki relief, ki ga sestavlja realistični ali stilizirani motiv sredozemske okrasne rastline *Acanthus mollis*, za katero so značilni veliki nazobčani listi

akcesórni minerál -ega -a m ► primésni minerál

akrílna mása -e -e ž enokomponentna tesnilna masa na osnovi akrilne ali akrilatne disperzije, ki se uporablja za tesnjenje poroznih materialov, razpok in fug, npr. med vratnimi okvirji in okenskimi okvirji, zidno obrobo in steno

akrotêrij -a m ornament, izdelan kot samostojna plastika, ki krasí vrhove vogalov in slemenskih čel sakralnih zgradb, palač ali nagrobnih spomenikov, sestavlja pa ga rastlinski ali figuralni motiv

aktivni kamnolòm -ega -ôma m ► delujoči kamnolòm

alabáster -tra m drobnozrnata masivna sadra z relativno trdoto 2 po Mohsovi trdotni lestvici, ki se uporablja v kiparstvu in za izdelavo kamnite galanterije

alveolínsko-numulítni apnéneec -ega -nca m sivkast paleocenski apnenec s številnimi foraminiferami, ki se uporablja za oblaganje ter za izdelavo masivnih kamnoseških izdelkov in kamnite galanterije

alveolizácija -e ž proces nastajanja lukenj v površini izdelka iz naravnega kamna zaradi erozije, kar povzroči njegovo propadanje, značilen zlasti za peščenjake in mehkejše sedimentne kamnine

amfibóli -a m mn. skupina mineralov z relativno trdoto od 5 do 6 po Mohsovi trdotni lestvici, ki so po kemični sestavi silikati z magnezijem, železom, kalcijem ali natrijem ter so bistveni minerali v magmatskih kamninah in metamorfnih kamninah

amfibolit -a m mafična metamorfna kamnina temne barve, ki nastane iz mafičnih magmatskih kamnin, lahko tudi iz nekaterih sedimentnih kamnin, sestavljena predvsem iz amfibolov in plagioklazov

amórfna struktúra -e -e ž zgradba snovi, v kateri ni kristalne strukture

andezít -a m drobnozrnata magmatska predornina iz dioritske skupine, ki je rjavkasto črne ali zelenkaste barve, ima porfirsko strukturo, sestavljena predvsem iz natrijevih plagioklazov, lahko tudi biotita, amfibolov in piroksenov, ter je vulkanoklastična sestavina perachiškega tufa in pogosto vključek zelene barve v hotaveljskem apnencu

andezitni túf -ega -a m piroklastična kamnina andezitne sestave, ki je svetlo- do temnozeleno barve, ima drobno- do

debelozrnato strukturo, nastane z usedanjem vulkanskega prahu ter se uporablja za tlake, portale in okenske okvirje kmečkih in meščanskih hiš ter pogosto tudi sakralnih objektov

anhidrit -a m bel do raznobarven mineral z relativno trdoto od 3 do 3,5 po Mohsovi trdotni lestvici, ki je po kemični sestavi brezvodni kalcijev sulfat, v stiku z vodo pa se spremeni v sadro in se uporablja za izdelavo mavca

anizotropnost -i ž lastnost nekaterih kamnin, da imajo zaradi svoje notranje zgradbe v različnih smereh različne lastnosti, zaradi česar se različno odzivajo na obremenitve in udarce z orodjem

ántigrafitni premáz -ega -áza m brezbarvni premaz na osnovi silanov in siloksanov, s katerim se zaščiti površina naravnega kamna pred nanosom barve s sprejem, vremenskimi vplivi in korozijo

aplítna žila -e -e ž žila magmatske globočnine z drobozrnato strukturo, za katero so značilni bistveni minerali iz skupine glincev in bistveni mineral kremen

apnárstvo -a s ► apneničarstvo

apnéna bárvá -e -e ž zmes apnena mleka in v apno obstojnih pigmentov, ki se v tankih plasteh nanašajo na omet, na katerem se strdijo, ga obarvajo, na gosto prekrijejo in s tem zaščitijo pred propadanjem

apnéna káša -e -e ž zmes, ki nastane tako, da se gašenemu apnu ob stalnem mešanju dodaja voda v razmerju do 1 : 3, in se uporablja za zapiranje fug in razpok ter za dezinfekcijo kamnitih zidov

apnéna máltá -e -e ž zmes gašenega apna in peska v razmerju 1 : 3, ki se ji po potrebi doda voda in za katero je značilno postopno strjevanje na zraku, uporablja pa se za zidanje in ometavanje

apnéna vóda -e -e ž tekočina, ki nastane tako, da se enemu delu gašenega apna doda od 5 do 7 delov vode, pri čemer se kalcij izloči v vodo, apno pa posede, ali pa nastane tako, da se v apnici izloči iz gašenega apna, ko se ta uležava, in se uporablja za utrjevanje, zaščito in dezinficiranje kamna, lesa in gline S: apnéni cvét

apnénc -nca m biokemična ali kemična sedimentna kamnina, ki je bele, rumenkaste, sive, rdečkaste ali črne barve, ima bistveni mineral kalcit, ki ga je v kamnini več kot 90 %, in je lahko plastnata ali masivna, s fosili ali brez njih, uporablja pa se za zidanje zidov,

izdelavo arhitekturnih elementov, kamnite galanterije in apna ter v kiparstvu

apnénc ádle góld -nca -- -- m ► apnénc ádlešiči

apnénc ádlešiči -nca -- m belokranjski spodnjekredni apnenc svetlorožnate do sive barve, prepreden zlasti z belimi, delno pa tudi z rdečimi žilami kalcita, obarvanimi z železovim hidroksidom, ki se uporablja zlasti za notranje oblaganje S: apnénc ádle góld

apnénc drénov grič -nca -- -- m zgornje-triasni plastnati apnenc sive do črne barve z obronka Ljubljanskega barja z belimi kalcitnimi žilami in vložki laporovcev ter značilnimi fosilnimi školjkami vrste *Myophoria kefersteini*, ki se uporablja za oblaganje ter izdelavo masivnih arhitekturnih elementov in kamnite galanterije

apnénc grádac -nca -- m belokranjski bituminozni kredni školjčni apnenc svetlosive barve, ki se uporablja za oblaganje ter izdelavo portalov in masivnih arhitekturnih elementov v sakralnih stavbah S: napóleon

apnénc grádnik -nca -- m belokranjski kredni školjčni apnenc svetlosive barve z vidnimi fosilnimi ostanki alg modrozelenih cepljivk, ki se uporablja za izdelavo tlakov, nagrobnih spomenikov, portalov in masivnih arhitekturnih elementov v sakralnih stavbah

apnéni bélež -ega -a m ► apnéno mléko

apnénica -e ž peč, v kateri se z žganjem pri visokih temperaturah iz kosov apnenca pridobiva žgano apno

apnéni cvét -ega -a m ► apnéna vóda

apneničarstvo -a s obrtna ali industrijska dejavnost, pri kateri se iz apnenca pridobiva žgano apno S: apnárstvo

apnéni króg -ega -a m proces, pri katerem se iz kalcijevega karbonata z žganjem izloči ogljikov dioksid, pri čemer nastane kalcijev oksid, ki se z dodajanjem vode spremeni v kalcijev hidroksid in z izhlapevanjem vode ter vezavo ogljikovega dioksida iz zraka otrdi v kalcijev karbonat

apnéni omèt -ega -éta m omet iz apnene malte, ki se uporablja za zaključno obdelavo sten in stropov iz različnih gradiv, zlasti pri obnovi ali prenovi stavb

apnéno-cemétna máltá -e -e ž zmes peska, gašenega apna ali hidratiziranega apna,

vode in cementa, v kateri cement pospešuje vezanje, ji povečuje trdnost in neprepustnost vlage, uporablja pa se za zidanje in ometavanje **S**: podáljšana mála

apnéno mléko -ega -a s zmes gašenega apna in vode v razmerju do 1 : 5, ki se uporablja za površinsko zaščito kamnitih zidov **S**: apnéni bélež

apníca -e ž **1.** jama, v kateri se z dodajanjem vode žgano apno ugasi v gašeno apno **2.** leseno ali betonsko korito, v katerem se z dodajanjem vode žgano apno ugasi v gašeno apno

ápno -a s zračno vezivo, pridobljeno iz kalcijevega oksida, ki se po gašenju, vezano z vodo in peskom, uporablja za pripravo malte za zidanje in ometavanje zidov

arabéska -e ž ornament, izdelan kot utor, greben ali relief, ki ga sestavlja vzorec ritmično urejenih spletov stiliziranih rastlinskih motivov, npr. vitic, listov, cvetov, ki so lahko dopolnjeni z živalskimi ali geometrijskimi motivi

arhitektónska ovíra -e -e ž ovira, ki gibalno oviranim osebam, zlasti na invalidskih vozičkih, otežuje ali preprečuje prehod med dvema nivojema, npr. kamniti robnik, stopnica

arhitektónska plástika -e -e ž arhitekturni element, ki prevzame nosilno vlogo stebra ali konzole v kompoziciji fasade, npr. atlant, ali je le njen dekorativni element **S**: stávbna plástika

arhitektúra -e ž umetnostna dejavnost, ki se ukvarja z oblikovanjem bivalnega okolja in objektov v njem

arhitektúrna krajína -e -e ž kulturna krajina, ki ima v območju arhitekturne regije razpoznane izvorno oblikovane stavbne elemente, npr. okrasno oblikovane vratne okvirje, zunanje hodnike, dimnike

arhitektúrna régija -e -e ž kulturna krajina z razpoznavnimi skupnimi in enotnimi značilnostmi v razpostavitvi in oblikovanju naselij ter v oblikovanju in gradnji stavb in prostorskih dominant

arhitektúrni elemènt -ega -énta m del stavbe, ki se uporabno, tehnično in likovno povezuje z drugimi elementi v stavbno celoto, npr. okno, balkon, stopnišče

arhitektúrni posnétek -ega -tka m posnetek obstoječe stavbe in arhitekturnih elementov, običajno izrisan v merilih 1 : 100, 1 : 50, 1 : 10, 1 : 1

arhitráv -a m podolgovat nosilni element, izdelan iz naravnega kamna ali drugega materiala, ki je položen na zgornji zaključni del dveh ali več stebrov

arkáda -e ž niz stebrov ali slopov, povezanih z loki, ki tvorijo zaporedne odprtine in imajo praviloma funkcijo prehoda

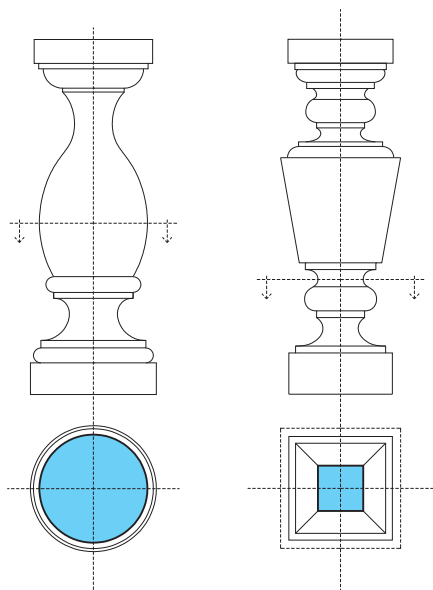
astragál -a m geometrijski ornament, izdelan kot globoki relief v opasku kapitelov ali karnis, ki ga sestavlja ponavljajoči se vzorec z motivom kroglice ali ležečega ovala, ločen s parom vertikalnih grebenov v obliki diska

B

bába -e ž grobo obdelani kamniti podstavek, na katerega je v konstrukciji kozolca postavljen lesen nosilni steber

balkónska konzóla -e -e ž podolgovata, masivna, običajno profilirana kamnita konzola, vzdana v steno vsaj za tretjino skupne dolžine, ki nosi obremenitev balkonskega podesta in ograje

balúster -tra m stebriček z okroglim, kvadratnim ali mnogokotnim horizontalnim prerezom in višino do 100 cm, ki je element kamnite ograje □

baluster

balustráda -e ž kamnita ograja iz balustrov, ki so vpeti med podstavke in pokrivne plošče in so običajno nanizani med stebre, pokrite s kapami

bánjasti obòk -ega -óka m kamniti obok, ki ima v prečnem prerezu obliko polkroga, krožnega odseka ali je v temenu koničasto zaključen in je zaradi teže pogosto ojačan s prečnimi loki

bánja za fugíranje -e --- ž plastična posoda za vodo z enim ali dvema valjema za pranje in ožemanje gobe za fugiranje

bárvanje črk -a -- s ročni postopek nanosa pokrivnega premaza s čopičem v vklesane črke ali druge znake

bárvna pásta -e -e ž barvni pigment, ki se uporablja za niansiranje lepila za kamen, epoksidne smole ali poliestrske smole v barvo naravnega kamna

bárvni polimérni premáz -ega -ega -áza m barvna tekočina na osnovi polimerov, ki se uporablja za osvežitev ali spremembo barve cementne fugirne mase

bárvno lepilo -ega -a s lepilo za kamen, ki se mu dodajo pigmenti, da se niansira v barvo naravnega kamna, na površino katerega se nanaša

basrelief -a m ► nízkí relief

bát -a m ovalno leseno ali gumijasto vzdolžno nasajeno kladivo, s katerim se udarja po ročnem dletu pri izdelavi končne površine profilov izdelka iz naravnega kamna ali pri klesanju črk □

bat

batiškópa -e ž ► nízkosténska obróba

batolít -a m magmatska globočina nepravilne oblike, ki ima površino vsaj 100 km²

báza -e ž ► podstávek (1, 2)

bazált -a m mafična magmatska predornina iz gabske skupine, ki je temne barve, ima drobnozrnato strukturo in je sestavljena iz bazičnih plagioklazov in piroksenov, z vsebnostjo anortita nad 50 %, zaradi visoke trdnosti pa se uporablja za izdelavo kamnitih plošč, kamnitih kock in kamnitih robnikov

béli cement -ega -ênta m hidravlično vezivo, dobljeno z drobljenjem in žganjem apnenca z minimalno vsebnostjo kroma, mangana, železa, bakra, vanadija, niklja in titana, ki se po hidrataciji strdi

béli mármor -ega -ja m kalcitni marmor ali dolomitni marmor, ki ima enakomerno zrnato strukturo in vsebuje malo vidnih primesi drugače obarvanih mineralov

bélo cementno lepílo -ega -ega -a s mešanica v prahu, sestavljena iz belega cementa, kremenovega peska izbrane zrnavosti, sintetičnih smol in dodatkov po recepturi proizvajalca, ki se uporablja za lepljenje kamnitih plošč, občutljivih na obarvanje

benéški tlák -ega -a m talna kamnita obloga, ki je izdelana iz kamnitih plošč nepravilnih oblik s širokimi režami, zapolnjenimi s fugirno maso **S**: venicijáner, venicijánski tlák

bífora -e ž ločno oblikovana okenska odprtina, ki je s kamnitim stebričem v osi členjena na dva somerna dela in zgoraj zaključena s kamnitim lokom ali kamnito preklado

biodegradácija -e ž delovanje mikroorganizmov in višje razvitih organizmov, npr. bakterij, alg, gliv, lišajev, ki povzročajo kemijske, mineraloške in fizikalne spremembe na površini in v strukturi naravnega kamna in s tem propadanje izdelka iz naravnega kamna

biokémična kamnina -e -e ž sedimentna kamnina, ki nastane v procesu diagenese iz mineralnih zrn, izločenih iz vodnih raztopin, in vsebuje znaten delež litificiranih ostankov odmrlih organizmov, npr. koralni apnenec, školjčni apnenec

biokémični sediment -ega -ênta m sediment, sestavljen iz litificiranih ostankov odmrlih organizmov, npr. anorganskih ostankov školjk, polžev, koral, foraminifer ali organskih snovi ogljikovodikov

biokorozija -e ž proces prepevanja površine izdelka iz naravnega kamna zaradi delovanja živih organizmov in delovanja produktov, ki nastanejo pri njihovem razpadu, ko odmrejo

biooksidácija -e ž reakcija med kamnino in oksidacijskimi encimi, ki jih izločajo mikroorganizmi, ki slabi strukturo kamnine in povzroča propadanje izdelka iz naravnega kamna

biostróma -e ž plastnati apnenec, ki večinoma vsebuje skelete odmrlih morskih organizmov, npr. zakopanih školjčnih lupin, morskih lilij, koral, litificiranih v položaju, kot so ga imeli za časa življenja

bistveni mineral -ega -a m mineral, ki je v kamnini prisoten v tolikšni količini, da vpliva na njeno petrografsko določitev in uvrstitev v sistematiko

blazinasti klesánc -ega -nca m klesani kamen v obliki kvadra za oblaganje ali zidanje fasade, z grobo ali fino obdelano čelno ploskvijo, ki jo obrobja profilirani okvir **S**: blazinasti kváder

blazinasti kváder -ega -dra m ► blazinasti klesánc

blestnik -a m metamorfna kamnina, ki nastane pri regionalni metamorfozi iz drobnozrnatih sedimentnih kamnin, npr. glinavcev, ali prej obstoječih metamorfnih kamnin, npr. filita, ima skrilavo teksturo ter vsebuje večja

zrna sljud in kremenca, uporablja pa se za prekrivanje streh in zunanje oblaganje

blók -a m kos naravnega kamna v obliki kvadra in velikosti nad 0,3 m³, ki je pridobljen v kamnolomu

bočárda -e ž ► štókavec

bóčna stopniščna oblóga -e -e -e ž **1.** kamnita plošča, ki sega pod ravnino nastopne ploskve in je pritrjena na zunanjo stran stopniščne rame, ob kateri se stopničasto spušča **2.** kamnita plošča, pritrjena na zunanjo stran stopniščne rame, ki prekriva nastopne plošče in čelnice in je vzporedna z naklonom stopniščne rame □ str. 88

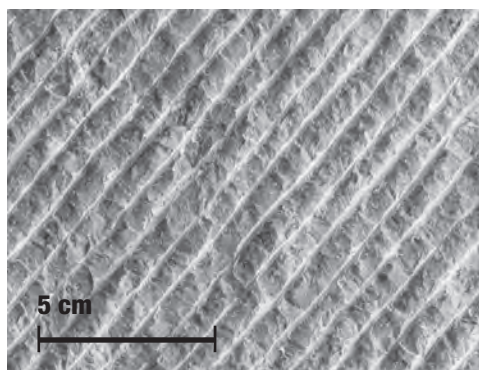
bóčni profil -ega -a m ► pokónčni profil

bosáza -e ž ► bosíranje

bosíranje -a s postopek ročne površinske obdelave, pri katerem se s kladivom za odbijanje oblikuje groba čelna ploskev obdelovanca, npr. rustičnega kvadra **S**: bosáza

brázda -e ž raza na površini naravnega kamna, ki nastane z enakomernimi udarci s špico

brázdana površina -e -e ž površina naravnega kamna, na kateri so vidne vzporedne sledi konic špice □

brazdana površina

brázdanje -a s postopek ročne površinske obdelave, pri katerem se z enakomernimi udarci s špico v naravni kamen izdelajo vzporedne raze **S**: špíčenje na regáde

bréča -e ž klastična kamnina, sestavljena iz ostrorobih zrn mineralov ali kamnin, večjih od 2 mm in med seboj povezanih z vezivom, ki se uporablja za izdelavo masivnih arhitekturnih elementov in oblaganje, npr. trbiška breča

bréča rubije -e -- ž zgornjekredna apnenčeva breča s Krasa, ki se uporablja za notranje oblaganje in izdelavo masivnih kamnoseških izdelkov

B

bréča želebèj -e -- ž srednje- do debelozrnata kredna bréča sive barve iz Bele krajine, ki se uporablja za notranje oblaganje ter izdelavo masivnih kamnoseških izdelkov in kamnite galanterije

breménski kávelj -ega -vlja m kovani jekleni element z varovalom, namenjen za prenašanje bremen tako, da se na ukrivljen del jeklenega elementa obesi jeklenica, veriga, brezkónčni trak ali trak z zanko, ki nosi breme

brezkónčni pás -ega -ú m ► brezkónčni trák

brezkónčni trák -ega -ú m pripomoček za dvigovanje in montažo običajno nesimetrično oblikovanega kamnitega elementa, ki se oblikuje v osmico, kar omogoči, da se kamniti element v težišču vpne v bremenski kavelj **S:** brezkónčni pás

brús -a m orodje različnih oblik, npr. okrogle, trapezne, konusne, za površinsko obdelavo naravnega kamna, pri katerem keramično vezivo, magnezitno vezivo ali vezivo iz umetne smole veže abrazivna zrna korunda, silicijevega karbida ali diamanta **S:** brúsni segmènt

brusilka za robóve -e -- -- ž stroj, ki se uporablja za oblikovanje, brušenje in poliranje roba izdelka iz naravnega kamna z brusi, za zarezovanje odkapnega žleba z diamantno rezalko ali za kalibriranje roba po debelini z diamantnim brusom **S:** robílka, robílNIK

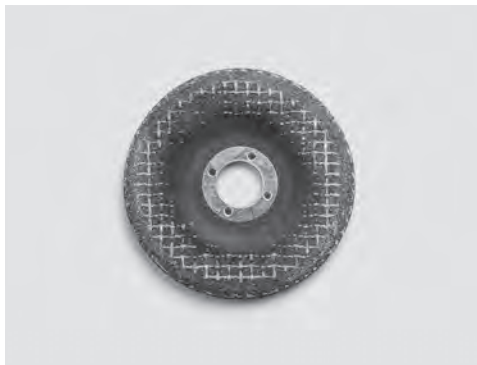
brúsna góbica -e -e ž orodje iz trde ali upogljive pene, ki ima na površini pritrjena abrazivna zrna različnih zrnavosti za suho ali mokro obdelavo naravnega kamna

brúsna krtáča -e -e ž orodje z diamantnimi, jeklenimi ali silikonskimi karbidnimi šopi vlaken za krtačenje površine naravnega kamna, ki je nameščeno na glavi kotne brusilke, stenske brusilke, tračne brusilke ali mostne brusilke □

brusna krtáča

brúsna plóšča -e -e ž orodje iz zrn korunda ali zrn karborunda, vezanih z umetno smolo, ki je ojačano s steklenimi vlakni in se uporablja za grobo brušenje površine naravnega kamna s kotno brusilko □

brusna plóšča

brúsni kolút -ega -a m disk, pritrjen na kolutni brusilnik, ki se uporablja za brušenje in ostrenje ročnega orodja za obdelavo naravnega kamna

brúsni práh -ega -ú m praškasti delci, ki nastanejo pri suhi površinski obdelavi naravnega kamna z orodjem za rezanje ali orodjem za brušenje

brúsница -e ž podstavek ali posoda z vodo, v kateri je nameščen brus, s katerim se ročno mokro ostrijo rezila orodja za obdelavo naravnega kamna, npr. dleta, špice

brúsni čèp -ega čèpa m korundni brus okrogle, valjaste ali stožčaste oblike in s premerom do 45 mm, ki se pritrjen na jekleno gred, običajno s premerom od 3 mm do 8 mm, uporablja za izdelavo vbočenih oblik ali za grobo brušenje površine izdelka iz naravnega kamna s premim brusilnikom □

brusni čèp

brúsní kámen -ega -mna m naravni kamen z veliko vsebnostjo kremenovih zrn, običajno kremenov peščenjak, ki je oblikovan v priročne oblike in s katerim se ročno mokro ostrijo rezila orodij za obdelavo naravnega kamna

brúsní lónc -ega -nca m ► brúsní zvónc

brúsní papír -ega -ja m papir okrogle, trikotne ali pravokotne oblike, ki ima na površini nanosena zrna korunda ali karborunda različnih zrnivosti in se uporablja za suho ali mokro brušenje površine naravnega kamna, pri čemer je brušenje lahko izvedeno ročno ali z ročnim strojem

brúsní segmènt -ega -ènta m ► brús

brúsní zvónc -ega -nca m brus stožčaste oblike s smolno vezanimi zrnji korunda, ki se nameščen na kotno brusilko uporablja za poravnavanje grobe površine ali za izdelavo gladke ravne ali oble površine izdelka iz naravnega kamna **S**: brúsní lónc □

brusni zvonec

brúsnó plátno -ega -a s platno okrogle, trikotne ali pravokotne oblike, ki ima na površini nanosena zrna korunda ali karborunda različnih zrnivosti in se uporablja za suho ali mokro brušenje površine naravnega kamna, pri čemer je brušenje lahko izvedeno ročno ali z ročnim strojem

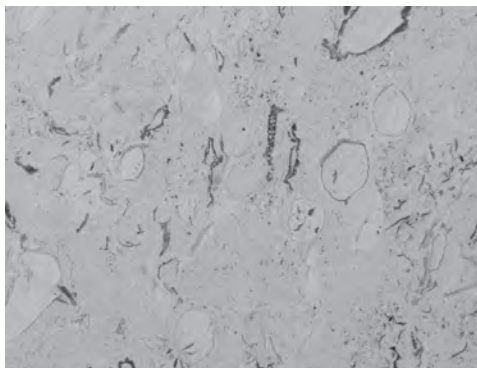
brúsnó zróno -ega -a s ► abrazívno zróno

brús za dléto -a - - - m orodje z diamantnimi ali korundnimi zrnji visoke zrnivosti po MESH-lestvici, ki se namesti v brusnico z vodo in s katerim se ročno mokro ostrijo rezila dlet

brús za odpíránje dískov -a - - - - m pripomoček iz mešanice cementa in kremenovega peska ali šamota, s katerim

se odstrani vezivo na diamantnih segmentih na orodju za rezanje naravnega kamna, zaradi česar abrazivna zrna izstopijo iz površine diamantnega segmenta in razijo kamen

brúšena površína -e -e ž ročno ali strojno obdelana površina naravnega kamna, ki nastane z razenjem abrazivnih zrn na orodju, npr. diamantnem brusu, brusnem papirju, brusnem platnu, in je glede na velikost in število abrazivnih zrn groba ali fina □

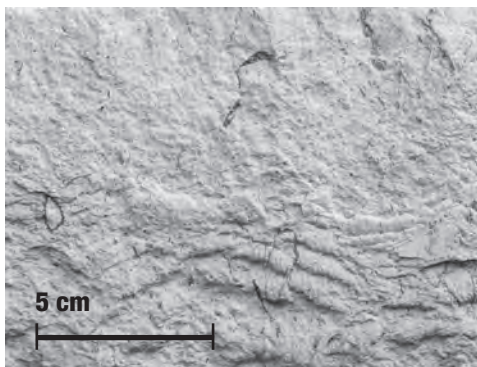

brušena površina

brúšenje -a s postopek ročne ali strojne površinske obdelave z orodji, na katerih so abrazivna zrna, ki zgladijo površino naravnega kamna, da se poudarijo barva, struktura in tekstura

búnja -e ž kamnita plošča, katere površina je obdelana z ročnim ali strojnim klanjem in se običajno uporablja za oblaganje zidov

búnjasta površína -e -e ž rustična površina naravnega kamna, na kateri ni videti sledov orodja in je ročno izdelana z odbijačem in kladivom za odbijanje, strojno pa z odbijačem na ekscentrični stiskalnici ali s hidravličnim lomilcem □

bunjasta površina

C

cemènt -ênta m **1.** hidravlično vezivo, dobljeno z mletjem cementnega klinkerja in mineralnih dodatkov, npr. žlindre, pucolanov, ki vplivajo na hitrost vezanja in strjevanja **2.** minerali, ki se izločijo v procesu cementacije in povezujejo sediment v sedimentno kamnino

cementácija -e ž proces v diagenezi, pri katerem se mineralna zrna ali kamninski drobcí vežejo v kamnino s cementom

cemèntna máltá -e -e ž **1.** mešanica cementa, peska in vode, ki se strdi na zraku ali v vodi in se uporablja za klasično polaganje naravnega kamna ali za oblaganje in zidanje z njim **2.** industrijsko pripravljena suha mešanica cementa in peska, obogatena s polimeri, ki se po mešanju z vodo strdi in se uporablja za klasično polaganje naravnega kamna

cemèntni éstrih -ega -a m mešanica cementa, peska in manjše količine vode, ki se zemeljsko vlažna nanese na zvočno ali toplotno izolacijo na betonski konstrukciji ali neposredno na betonsko konstrukcijo in se uporablja za izdelavo nosilne podlage pri polaganju tlaka

cemèntni klinker -ega -ja m surovina za izdelavo cementa, ki nastane s postopkom žganja apnenca in laporovca, rezultat katerega so temnosiva zrna s premerom okoli 3 cm

cemèntno lepílo -ega -a s mešanica v prahu, sestavljena iz belega cementa ali portlandskega cementa, kremenovega peska izbrane zrnivosti, polimerov in dodatkov, ki se po mešanju z vodo uporablja za pritrjevanje kamnitih plošč na podlago

cemèntno mléko -ega -a s mešanica cementa in vode, ki se zaradi zagotavljanja prijemnosti med kamnitimi ploščami in podlago pri klasičnem polaganju polije po podložnem betonu, pri pritrjevanju kamnitih plošč na vertikalno površino pa se z njo zalije prostor med kamnito ploščo in zidom

cezlakít -a m ► čizlakít

CNC-strój CNC-strója [ceencé] m (**ANG.** *computer numerical control*) računalniško krmiljeni stroj, ki ima na pomični glavi nameščeno diamantno orodje za obdelavo naravnega kamna, npr. za rezanje, profiliranje, ali rezalno šobo za rezanje z vodnim curkom

cókel -kla m del fasade ob vznožju objekta, ki je z namenom zaščite zida obložen ali zidan z naravnim kamnom **S:** podzidek

Č

čebúlasta kúpola -e -e ž kupola, ki ima preko svojega osnovnega premera izbočeno lupino in pokriva prostor okrogle, štirikotne ali mnogokotne oblike

čelíпка -e ž ► króžna žága za prirezóvanje

čélna fasáda -e -e ž fasada, na katero je sleme strehe usmerjeno pravokotno

čélna plóšča -e -e ž ► čélnica

čélnica -e ž vertikalno položena kamnita plošča, ki zapira prostor med dvema nastopnima ploščama **S:** čélna plóšča □ str. 88

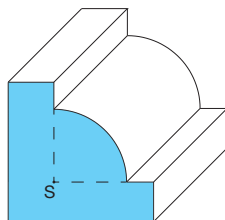
čélni profil -ega -a m prednja ploskev izdelka iz naravnega kamna, npr. sklepnika, ki je členjena z utori in grebeni

čélo -a s vertikalni del stopnice med dvema nastopnima ploskvama, ki je lahko odprt ali zaprt s čélnico

čéška čéptica -e -e ž kupola, ki ima lupino v obliki pravokotnega izreza krogle **S:** čéška kápa, odsékana kúpola

čéška kápa -e -e ž ► čéška čéptica

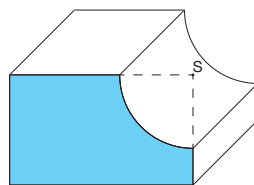
čétrtínska pálica -e -e ž robni profil, ki obsega čérttino kroga med dvema pasovoma **S:** čétrtínski pálični profil □

čétrtínska pálica

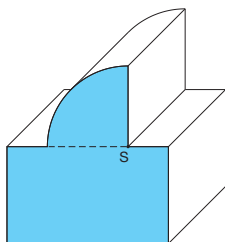
čétrtínski pálični profil -ega -ega -a m ► čétrtínska pálica

čétrtkróžna brázda -e -e ž robni profil z vbočenim posnetim robom, ki obsega čérttino kroga □

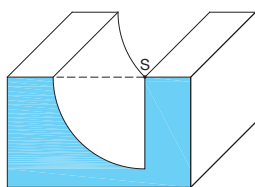
čétrtkróžna brázda

četrtkrožni grebén -ega -a m ploskovni profil s prerezom v obliki četrtine kroga za klesanje črk ali ornamentov, ki sega nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

četrtkrožni greben

četrtkrožni utòr -ega -óra m ploskovni profil s prerezom v obliki četrtine kroga za klesanje črk ali ornamentov, ki sega pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

četrtkrožni utor

čistilna napráva -e -e ž postrojenje za čiščenje tehnološke vode v kamnoseštvu, sestavljeno iz črpalk, naprave za dodajanje flokulantov, akceleratorja za zgoščevanje tehnološke vode, zbiralnika prečiščene tehnološke vode, zgoščevalnika mulja in filtrske preše za stiskanje mulja

čistilni filc -ega -a m filc na držalu, ki se uporablja za ročno čiščenje epoksidne ali cementne fugirne mase s površine naravnega kamna

čistilo za kámen -a -- -- s koncentrirano čistilno sredstvo, ki se razredčeno z vodo uporablja za odstranjevanje nečistoč s površine naravnega kamna, npr. za čiščenje cementne meglice, oljnih madežev, saj

čisti mármor -ega -ja m marmor, ki vsebuje karbonatne minerale, predvsem kalcit ali dolomit, ne vsebuje pa drugih mineralov, ki bi bistveno vplivali na njegov videz ali druge lastnosti

čiščenje kámna -a -- s postopek vzdrževanja naravnega kamna, pri katerem se mehansko ali s čistilnimi sredstvi z njegove površine

odstranijo umazanija, madeži ali predhodno nanosen premaz

čizlakít -a m mafična magmatska globočnina iz gabrske skupine s Pohorja, ki je običajno svetlo- do temnozeleno barve, ima debelo-zrnato strukturo in je sestavljena predvsem iz avgita in rogovače, zaradi visoke trdnosti pa se uporablja za oblaganje, izdelavo stopnic in drugih masivnih arhitekturnih elementov S: cezlakít

čòp čòpa m kratka strešica, ki je postavljena pravokotno na osnovno strešino dvokapnice in zapira sleme ter dodatno ščiti čelno fasado S: čòpna stréšica

čòpna stréšica -e -e ž ► čòp

črni smodnik -ega -a m eksplozivno sredstvo, ki je mešanica žvepla, oglja in kalijevega nitrata in se uporablja pri miniranju v kamnolomu

D

D

dachsteinski apnéec -ega -nca [dáhštajnski] m skladnati ali masivni norijsko-retijski apnéec svetle ali bele barve z ostanki velikih školjk megalodontid, ki se uporablja za notranje oblaganje

dacit -a m magmatska predornina iz granodioritske skupine, ki je sive, svetlorjave ali rumenkaste barve, ima porfirsko strukturo in je sestavljena predvsem iz srednjih plagioklazov, kremenca kot značilnega minerala, biotita in rogovače, uporablja pa se za oblaganje

dájk -a m žilnina v obliki vertikalne ali prečne žile, ki seka prej nastale kamnine ali plasti, npr. pegmatitni dajk, aplitni dajk

debéla kamnita oblóga -e -e ž kamnita obloga debeline od 5 cm do 12 cm, ki je na horizontalno površino pritrjena z lepilom ali zalita s cementno malto in po potrebi sidrana, na vertikalno površino pa pritrjena z lepilom ali zalita s cementnim mlekom in sidrana s pocinkano žico ali s sidri

debéla zagózda -e -e ž jeklena zagozda s kotom, ki meri med 15° in 20°, ki se vstavi v kuniro v steni kamnoloma in po kateri se nabija z maco, da se blok oddvoji od kamnite mase

debelina lóka -e -- ž višina ločnega segmenta, merjena v smeri središča kamnitega loka
□ str. 45

debeloslójno lepilo -ega -a s cementno lepilo za polaganje kamnitih plošč, ki se na podlago nanese v debelini od 5 mm do 20 mm

debelozrnata struktúra -e -e ž fanerokristalna struktura magmatskih kamnin, v kateri so mineralna zrna večja od 5 mm
S: grobozrnata struktura

dêblo stêbra -a -- s ► trúp stêbra

deformabilnost lepila -i -- ž lastnost lepila, da se prilagaja delovanju prečnih deformacij med kamnito ploščo in podlago, označena z oznako S₁, kadar se pri preizkušanju prečne deformacije ploščica lepila ob porušitvi upogne od 2,5 mm do 5 mm, ali z oznako S₂, kadar se upogne za najmanj 5 mm

dekohezija -e ž zmanjšanje povezanosti med kristali kamnine zaradi kemičnih, bioloških ali fizikalnih dejavnikov, kar privede do porušitve vezi med kristali kamnine in posledično do npr. luščenja, pulverizacije

dekoratívni kámen -ega -mna m panel iz naravnega kamna rustične obdelave, ki se uporablja za vertikalno oblaganje

delávniška rísba -e -e ž načrt vseh kamnitih elementov kamnite konstrukcije, ki je narisana v merilu in vsebuje risbe v tlorisu, prerezu in pogledu z označenimi površinskiimi obdelavami, merami, robnimi profili in ploskovnimi profili

délna erozija -e -e ž erozija, ki zaradi specifične oblike izdelka iz naravnega kamna ne poteka enako intenzivno po celotni njegovi površini, ampak so posamezni deli bolj poškodovani, npr. žlebiči

délna kóntrašablóna -e -e ž ► délna kontrolna šablóna

délna kontrolna šablóna -e -e -e ž šablóna za preverjanje načrtovane oblike, najpogosteje profila, pri vmesnih fazah njene izdelave, ko načrtovane oblike zaradi odvečnega kamna še ni mogoče preverjati s kontrolno šablono
S: délna kóntrašablóna, délna négativna šablóna, délna prótišablóna □ str. 90

délna négativna šablóna -e -e -e ž ► délna kontrolna šablóna

délna prótišablóna -e -e ž ► délna kontrolna šablóna

délno klesáni kámen -- -ega -mna m ► pólklesáni kámen

délovna dokumentácija -e -e ž skupek dokumentov, npr. delovni nalog, kosovnica, izvedbeni načrt ali delavniška risba, po katerih se izdelava, vgradi ali obnovi izdelek iz naravnega kamna

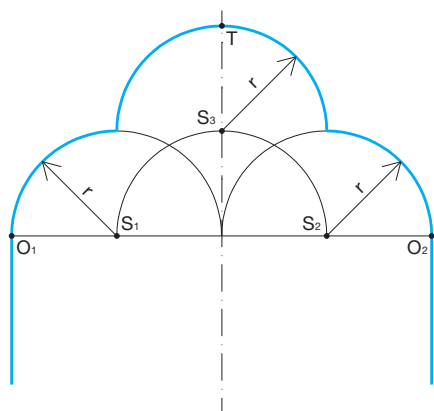
délovni nálog -ega -a m ročno izpisan ali računalniško izdelan dokument, ki vsebuje specifikacijo in druge podatke za izdelavo izdelka iz naravnega kamna

delujóci kamnolòm -ega -óma m kamnolom z veljavnim dovoljenjem za izkoriščanje, v katerem se pridobiva mineralna surovina
S: aktivni kamnolòm

demodelácija -e ž proces zapolnitve mehanske poškodbe na površini izdelka iz naravnega kamna s cementno malto, poliestrskim lepilom ali epoksidno maso tako, da se ohrani podobnost oblike, teksture in barve izdelka

dentil -a m ► zoboréz

dételjíčasti lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki dveh simetričnih četrtin kroga, ki ju povezuje polkrog z enakim polmerom
S: trílistni lók □ str. 29

deteljčasti lok

detonacijska kápica št. 8 -e -e -- -- [števílka ósem] ž aluminijast ali bakren tulec z dvema eksplozijskima vložkoma, ki se uporablja za vžig eksplozivnih nabojev pri miniranju v kamnolomu

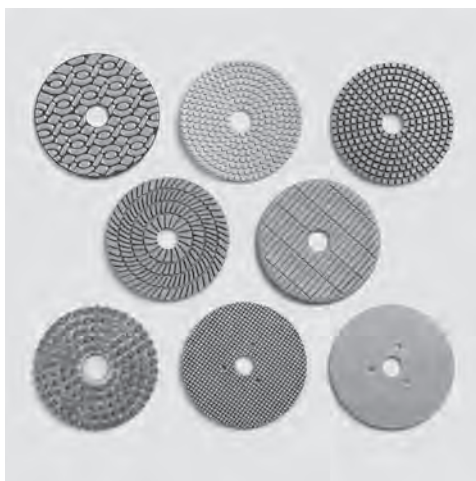
detonacijska vrívica -e -e ž vrívica za lomljenje navrtane kamnite stene, sestavljena iz eksplozivnega jedra, polnjenega z brzantnim eksplozivom, bombažnega ovoja ter plastičnega zaščitnega plašča, ki se aktivira z detonacijsko kápico št. 8 ali z električnim detonatorjem

diabáz -a m mafíčna magmatska predornina iz gabrske skupine, ki je zelene do rjave ali črne barve, ima porfirsko, diabazno ali ofitsko strukturo in je sestavljena iz bazičnih plagioklazov in piroksenov, uporablja pa se kot mineralni agregat v gradbenístvu, v bližini nahajališč tudi za kamnoseška dela

diagenéza -e ž skupek mehanskih, kemičnih in bioloških procesov, in sicer sedimentacije, kompaktacije, cementacije, alteracije in pre-kristalizacije, ki jim je podvržen sedimentni material od svojega nanosa do nastanka sedimentnih kamnin

diahárd -a m brusni disk z diamantnimi segmenti, ki je pritrjen na nosilec z ježkom in se uporablja za suho ali mokro brušenje površine naravnega kamna z ročnim strojem, obíčajno s kotno brusilko □

diamánt -a m mineral, ki je brezbarven ali sive, bele, rumene ali rjave barve, po kemični sestavi kristalinična oblika ogljika in z relativno trdoto 10 po Mohsovi trdotni lestvici, zaradi česar se uporablja za izdelavo orodij za obdelavo naravnega kamna

diahard

diamántna góbica -e -e ž brusna gobica, ki ima na površini pritrjena diamantna zrna različnih zrnivosti □

diamantna gobica

diamántna ígla -e -e ž orodje z ostro konico za ročno praskanje ornamentov na polirani površini naravnega kamna

diamántna króna -e -e ž orodje za vrтанje lukenj večjih dimenzij s centralnim svedom ali brez njega, ki ima na spodnjem robu jeklene cevi prilotane diamantne segmente ali galvansko nanosena diamantna zrna

diamántna píla -e -e ž orodje, ki ima na brusni površini pritrjena drobna diamantna zrna in se uporablja za fino brušenje, npr. končno brušenje robov ornamentov, brušenje oblik detajlov v kiparstvu

diamántna rezálka -e -e ž orodje z jeklenim jedrom, ki ima na obodu z lotanjem, sintranjem ali laserskim varjenjem pritrjene diamantne segmente, obroč iz diamantnih zrn v kovinskem vezivu ali galvansko nanosena diamantna zrna in se uporablja za suho ali mokro rezanje naravnega kamna
S: diamántna rezálna plóšča □ str. 30

D

diamantna rezalka

diamántna rezálka s priróbnico -e -e -- -- ž

1. diamantni disk za rezanje ravnih površin naravnega kamna, ki je privijačen na ploščo iz aluminijeve zlitine z navojem, ki omogoča pritrditev tega diska na vreteno male kotne brusilke □ **2.** diamantni disk za brušenje in rezanje ravnih površin naravnega kamna, ki je privijačen na ploščo iz aluminijeve zlitine s poglobljenim poljem za matico, da vreteno velike kotne brusilke ne izstopa iz zunanje površine diska □

diamantna rezalka s priróbnico (1)

diamantna rezalka s priróbnico (2)

diamántna rezálna plôšča -e -e -e ž ▶

diamántna rezálka

diamántna žica -e -e ž

jeklena žica z diamantnimi segmenti v obliki obročkov, med seboj ločenih z gumijastimi ali s plastičnimi distančniki ali jeklenimi vzmetmi in jeklenimi distančniki, ki se uporablja za rezanje kamnite mase v kamnolomu, rezanje bloka ali izdelavo profiliranih kosov iz naravnega kamna

diamántni brús -ega -a m

orodje, ki ima na kovinskem nosilcu galvansko nanesena diamantna zrna ali prilotane diamantne segmente in se uporablja za mokro ali suho brušenje površine naravnega kamna, poravnavanje robov ali brušenje strojnega profila izdelka iz naravnega kamna

diamántni brúsni dísk -ega -ega -a m

disk, ki je pritrjen na vreteno kotne brusilke in ima na brusni površini galvansko nanesena diamantna zrna ali prilotane diamantne segmente za suho brušenje površine naravnega kamna □

diamantni brusni disk

diamántni klesánc -ega -nca m

kvader za oblaganje ali zidanje fasade, ki ima na licu profil v obliki štiristrane piramide ali klina, ki izstopa iz ravnine fasade S: diamántni kváder

diamántni kváder -ega -dra m ▶

diamántni klesánc

diamántni ornámènt -ega -ênta m

geometrijski ornament, izdelan v tehniki pozitivnega reliefa v opasku ali na celotni ploskvi arhitekturnega elementa, ki ga sestavlja vzorec z motivom štiristrane piramide

diamántni rézkar -ega -ja m

orodje na glavi CNC-stroja ali na premem brusilniku, ki

ima na obodu kovinskega nosilca prilotane diamantne segmente ali galvansko nanosena diamantna zrna za odvzemanje kamnite mase v zaključnih postopkih obdelave izdelka iz naravnega kamna □

diamántni segment -ega -ênta m sintrani segment iz kovinskega veziva in diamantnih zrn, ki je prilotan na jekleni nosilec in se uporablja za obdelavo naravnega kamna, npr. za rezanje, brušenje, vrtanje

diamántni svéder -ega -dra m diamantno orodje za mokro vrtanje lukenj s premerom do 15 mm v naravni kamen, ki ima na spodnjem delu jeklenega nosilca prilotane diamantne segmente ali galvansko nanosena diamantna zrna

diamántno oródiè -ega -a s orodje za obdelavo naravnega kamna, ki ima na nosilcu prilotane diamantne segmente ali galvansko nanosena diamantna zrna, npr. diamantna žica, diamantna rezalka, diamantni brus, diamantni sveder

diamántno zróno -ega -a s abrazivno zrno iz naravnega ali sintetičnega diamanta, ki se mešano z vezivom po sintranju ali galvanskem nanosu uporablja za izdelavo diamantnih segmentov, rezalnih plošč, brusnih plošč in brusov

dilatacijska fúga -e -e ž ▶ dilatacijska reža

dilatacijska réža -e -e ž presledek med kamnitimi elementi, ki je običajno zapolnjen s trajno elastičnim kitom ali kovinskim profilom in preprečuje poškodbe zaradi napetosti, povzročenih npr. z raztezanjem, krčenjem, neenakomernim posedanjem

med dvema konstrukcijskima elementoma ali konstrukcijama **S**: dilatacijska fúga

dimenzioniranje stopnic -a -- s določitev števila stopnic ter višine in širine posamezne stopnice v območju etažne višine prostora tako, da je seštevek dveh višin in ene širine enak 61 cm, 63 cm ali 65 cm

dinámometamorfóza -e ž proces nastanka metamorfnih kamnin pri nižjih temperaturah in povišanem tlaku, zaradi česar se prvotne kamnine drobijo in nastajajo nove, kataklastične kamnine, npr. tektonska breča, milonit

diorít -a m magmatska globočina iz dioritske skupine, ki je temne barve, ima zrnato strukturo in je sestavljena predvsem iz srednjih plagioklazov, amfibolov, piroksenov in biotita, zaradi visoke trdnosti in odpornosti proti obrabi pa se uporablja za oblaganje in izdelavo masivnih arhitekturnih elementov

dioritska skupina -e -e ž skupina magmatskih kamnin, pri katerih so bistveni minerali srednji plagioklazi, značilni minerali pa biotit, amfiboli in pirokseni, npr. diorit, tonalit, kremenov diorit

distánčnik -a m 1. predmet iz različnih materialov, npr. lesa, naravnega kamna, kovine, ki vzdržuje načrtovano razdaljo med posameznimi elementi, npr. med kamnitim elementom in steno, med dvema kamnitima elementoma **2.** kvader iz jekla, ki se v okvirju gatra vstavi med držala za napenjanje, da med njimi nastane razmik v želeni debelini gaterirane plošče

D

diamantni rezkar

dléto -a s roodge iz okroglega ali večkotnega paličnega jekla s kaljenim ali vidia rezilom različnih oblik, npr. ravne, zobate, oble, ki se uporablja za vkles, izdelavo končne oblike izdelka iz naravnega kamna ali za njegovo končno površinsko obdelavo

dolomit -a m **1.** drobno- do debelozrnati mineral z relativno trdoto 3 po Mohsovi trdotni lestvici, ki je brezbarven, siv ali bel, po kemični sestavi magnezijev kalcijev karbonat in slabše topen od kalcita **2.** sedimentna kamnina, ki vsebuje bistveni mineral dolomit in je plastnata ali masivna, pogosto razpokana, uporablja pa se kot mineralni agregat v gradbeništvu

dolomitni apnénc -ega -nca m karbonatna sedimentna kamnina z drobnozrnato strukturo, ki ima bistvena minerala kalcit in dolomit, ki ga je od 10 % do 49 %, ter se pojavlja na prehodu med apnencem in dolomitom

dolomitni mármor -ega -ja m metamorfna kamnina, ki je bele barve ali rahlo obarvana, ima bistveni mineral dolomit in je zaradi mineralne sestave odporna proti kislinam, zaradi česar se uporablja za zunanje oblaganje, izdelavo nagrobnih spomenikov in drugih, vplivom okolja izpostavljenih arhitekturnih elementov ter v kiparstvu

drenážni betón -ega -a m zemeljsko vlažna mešanica zrn mineralnega agregata velikosti od 4 mm do 8 mm, cementa in vode, ki omogoča prehajanje površinske vode in se uporablja pri klasičnem polaganju tlaka na zunanjih površinah

drobilec kámna -lca -- m stroj, ki z mehansko silo in s pritiskom na kose naravnega kamna omogoča njihov lom v mineralni agregat različne zrnivosti

drobljéne -a s postopek, pri katerem se lomljenec, tehnični kamen ali ostanki od rezanja gateriranih plošč na drobilcu kamna lomijo ali meljejo v mineralni agregat različne zrnivosti

drobnozrnata struktúra -e -e ž fanerokristalna struktura magmatskih kamnin, v kateri so mineralna zrna manjša od 1 mm

držálo za napénjanje -a --- s jeklen nosilec z vijaki, s katerim se namesti, ukrivi in napne gatrski list v okvir gatra **S:** napenjálec

3D-skéner -ja [tridé] m skener za zajem prostorskih podatkov o modelu in njihov zapis v kartezični koordinatni sistem, kar omogoči izdelavo virtualnega modela za izdelavo izdelka iz naravnega kamna na CNC-stroju

dunít -a m ultramafična magmatska globočnina iz peridotitske skupine, ki je običajno svetlo do temnozeleno barve, ima debelozrnato strukturo in je sestavljena iz več kot 90 % olivina ter je vir kromita

dvigálna napráva -e -e ž del dvigala, ki se pomika po mostu dvigala, na katerem sta nameščena elektromotor z zavoro in vrtni boben z jeklenico, škripcem in kavljem **S:** máček

dvígnjeni pód -ega pódá m tlak na zunanji ali notranji pohodni površini, položen na višinsko nastavljive podstavke, običajno izdelane iz polipropilena

dvížni pás -ega -ú m ► dvížni trák

dvížni trák -ega -ú m pripomoček za dvigovanje in montažo kamnitega elementa, izdelan iz poliestrskih vlaken, ki preprečijo krušenje njegovih robov **S:** dvížni pás

dvókápná stréha -e -e ž ► dvókápnica

dvókápnica -e ž streha, ki je sestavljena iz dveh, največkrat enako naklonjenih strešin, ki se stikata v slemenu **S:** dvókápná stréha, sédlasta stréha

dvókomponétno cemétno lepilo -ega -ega -a s cementno lepilo ali belo cementno lepilo, ki se meša z lateksom sintetične gume in se uporablja zlasti za pritrjevanje ploščic pri izdelavi mozaika ali za pritrjevanje na vlago občutljivih kamnitih plošč in kamnitih plošč, ki imajo na hrbtni strani premaz iz epoksidne smole ali poliestrske smole

dvókomponétno lepilo -ega -a s poliestrsko lepilo, epoksidno lepilo ali poliuretansko lepilo, ki nastane po mešanju poliestrske smole, epoksidne smole in poliuretanske smole s trdilcem, ki je dodan v predpisanem razmerju, in se uporablja za pritrjevanje kamnitih plošč na različne podlage, npr. na kovino, les

dvólupínska kúpola -e -e ž kupola, ki je sestavljena iz notranje in zunanje lupine, med katerima je zračni prostor, pri čemer je notranja lupina pogosto opremljena s stopnicami, ki vodijo do svetlobnice

dvórámne stopníce -ih -íc ž mn. arhitekturni element za prehajanje med dvema nivojema, ki ima dve stopniščni rami z vmesnim podestom in po katerem vzpenjanje vodi v eno smer, se na njem zasučé za ostri, topi ali pravi kot, se obrne za 180° ali pa se zavije okoli vretena

E

eflorescénca -e ž kristalizacija soli na površini izdelka iz naravnega kamna, ki se izločajo iz kamnine, cementne malte ali drugega veznega materiala in jih je v primeru karbonatnih kamnin mogoče odstraniti le mehansko, v primeru magmatskih kamnin pa tudi s kislino **S**: izcvétanje

ehín -a m trebušasto oblikovan spodnji del dorskega kapitela pod abakom **S**: ehínus

ehínus -a m ▶ ehín

eklogít -a m mafična metamorfna kamnina zelene ali zelenkasto rdeče barve, ki nastane iz mafičnih magmatskih kamnin, laporovca ali amfibolita pri kontaktni metamorfozi in je sestavljena iz omfacita, granatov, distena in drugih mineralov, uporablja pa se za izdelavo kamnite galanterije

ekscéntrična préša -e -e ž ▶ ekscéntrična stiskálnica

ekscéntrična stiskálnica -e -e ž stroj z odbijačem za klanje površine naravnega kamna, s katerim se iz kamnitih plošč, ki so običajno dolžine od 15 cm do 40 cm, debeline 3 cm in širine od 10 cm do 20 cm, izdeluje bunja **S**: ekscéntrična préša

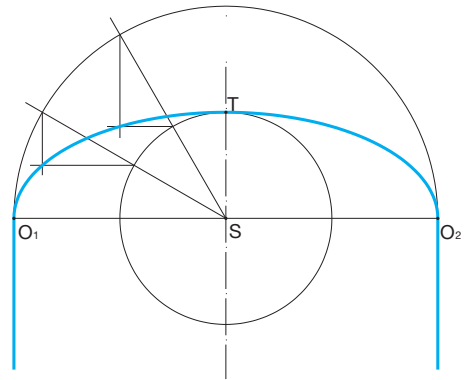
ekscéntrični brusilnik -ega -a m ročni stroj za površinsko obdelavo z brusnim platnom na nihajoči in vrteči se okrogli plošči, ki zaradi velike hitrosti vrtenja in povratnega linearnega gibanja razi površino izdelka iz naravnega kamna

elektrónski detonátor -ega -ja m sredstvo za aktiviranje eksploziva pri miniranju v kamnolomu, sestavljeno iz bakrenega ali aluminijastega tulca, vžigalne glavnice, mikroprocesorskega zakasnilnega elementa, brizantnega eksploziva in žic za priključek na električni kabel

elíptične stopnice -ih -ic ž mn. arhitekturni element za prehajanje med dvema nivojema, ki ima eno, dve ali več stopniščnih ram, se vzpenja okoli vretena v obliki elipse in ima klinasto oblikovane nastopne ploskve

elíptični lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki polovice elipse □

enakoméerna erozija -e -e ž erozija, ki poteka enako intenzivno po celotni površini izdelka iz naravnega kamna

eliptični lok

enakoméerno zrnata strúktúra -- -e -e ž struktura kamnin, v kateri so mineralna zrna približno enako velika, npr. pri magmatskih globočinah v granitski skupini

ênokápná stréha -e -e ž ▶ ênokápnica

ênokápnica -e ž streha z eno strešino v položnem, strmem ali zelo strmem naklonu **S**: ênokápná stréha, púlná stréha

ênokomponêntni kíť -ega -a m ▶ ênokomponêntno lepílo

ênokomponêntno lepílo -ega -a s tesnilna in lepilna masa, ki se strjuje na zraku in se uporablja za zapolnitev fug, tesnjenje dilatacijskih rež ali za pritrjevanje kamnitih plošč na različne podlage, npr. beton, kovino, les **S**: ênokomponêntni kíť

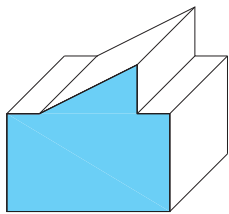
ênolístni gáťer -ega -tra m stroj z jeklenim trakom, na katerem so prilotani diamantni segmenti in se uporablja za obrezovanje ali rezanje bloka marmorja ali apnenca v kamnite plošče **S**: mónoláma

ênorámne stopnice -ih -ic ž mn. arhitekturni element za prehajanje med dvema nivojema, ki ima eno stopniščno ramo, vzpenjanje po njem pa vodi v eno smer, se zasúče za ostri, topi ali pravi kot, se obrne za 180° ali pa se zavije okoli vretena

ênostôpenjski ornáment -ega -ênta m ornament, ki je ročno vklesan, lasersko vgraviran, peskan ali jedkan ter ima motiv z enakomerno globino ali višino

ênostránsko klínasti grebén --- -ega -a m ploskovni profil za klesanje črk ali ornamentov nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino, ki ima prerez, pri katerem se ena stranica poševno dviga proti vrhu, druga stranica pa je vertikalna □ str. 34

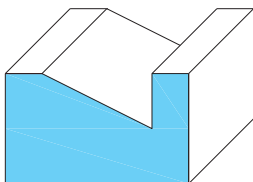
E

enostránsko klínasti greben

E

ênostránsko klínasti utòr -- -ega -óra m
ploskovni profil za klesanje çrk ali ornamentov pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino, ki ima prerez, pri katerem se ena stranica poševno spušča proti dnu, druga stranica pa je vertikalna □

enostránsko klínasti utor

enòta za priprávo zraka -e - - - - ž enovit montažni element, ki se priklopi na cev za dovod zraka iz kompresorja in je sestavljen iz manometra, regulatorja tlaka zraka, filtra za trde in tekoče kontaminacije, kondenzacijske posode in izhodnega adapterja hitre spojke za priklop visokotlačne cevi, uporablja pa se za dovajanje prečiščenega in na določen tlak nastavljenega zraka do stroja ali naprave za obdelavo naravnega kamna

enòtni lípiški apnénc -ega -ega -nca m
svetlosiv zgornjekredni apnenec z drobirjem rudistnih školjk, ki se uporablja za izdelavo zlasti notranjih oblog, masivnih profiliranih kamnoseških izdelkov in kamnito galanterijo **S:** lípica enòtni, lípica uníto

ênožična žága -e -e ž stroj z diamantno žico za obrezovanje blokov, rezanje blokov v gaterirane plošče, poravnavanje gateriranih plošč ali oblikovanje profiliranih izdelkov neposredno iz bloka **S:** mónožíca

entáza -e ž ► trebušátost

eólski sedimènt -ega -ènta m ► vétrni sedimènt

epoksidna mása -e -e ž masa na osnovi reakcijskih smol, ki se uporablja za lepljenje ali fugiranje v prostorih, kjer se zahteva prosojen videz površine, npr. v kopalnicah, savnah, plavalnih bazenih, ali za zamenjavo poškodovanih fug z novimi **S:** epóksi mása

epoksidna smòla -e -e ž smola iz reaktivnih predpolimerov ali polimerov, ki vsebujejo epoksidne skupine, za zalivanje npr. razpok na kamnitih ploščah in estrihu, za lepljenje kamnitih plošč na kompozitno oblogo ter za izdelavo epoksidnega premaza **S:** epóksi smòla

epoksidno lepílo -ega -a s dvokomponentno lepilo, izdelano na osnovi epoksidne smole, ki se uporablja za izdelavo lepila za kamen, pritrjevanje kamnitih plošč na podlago, pritrjevanje navojnih palic za sidranje in za zapolnitev luknjic in mikrorazpok na kamnitih ploščah ter večjih lukenj v travertinu **S:** epóksi lepílo

epóksi lepílo -- -a s ► epoksidno lepílo

epóksi mása -- -e ž ► epoksidna mása

epóksi smòla -- -e ž ► epoksidna smòla

erozija -e ž proces razjedanja površine izdelka iz naravnega kamna zaradi fizikalnih dejavnikov, npr. trdih delcev, ki jih prenašata veter in dež

etáza -e ž ravni del kamnoloma z vertikalnimi stenami, ki nastane po rezanju kamnite mase z verižno žago ali žično žago

etážna víšina -e -e ž vertikalna razdalja med oblogo spodnje talne površine in oblogo zgornje talne površine, ki se običajno premosti s stopnicami

etážno pridobívanje kámna -ega -a -- s odkopna metoda, pri kateri se na nagnjeni brežini ali pri poglobljanju ali sanaciji kamnoloma v kamniti masi oblikuje ena ali več etaž **S:** stopníčasto pridobívanje kámna

evaporácija -e ž proces izsuševanja nasičenih raztopin, ki vsebujejo raztopljene soli, pri katerem se na površini izdelka iz naravnega kamna izločajo minerali

evaporít -a m netopne ali topne soli, ki se odlagajo na površino izdelka iz naravnega kamna in prekrijejo njegovo površino kot trdna skorja

evrópski stándard -ega -a m dokument, ki v Evropski uniji določa pravila, smernice in značilnosti za izdelke, storitve, procese in proizvodne postopke na posameznem strokovnem področju z namenom doseganja čim večje urejenosti na tem področju, npr. na področju naravnega kamna

F

fánerokristálna struktúra -e -e ž struktura magmatskih kamnin, v kateri se bistveni minerali in značilni minerali ločijo s prostim očesom

fasáda -e ž zunanost fasadnega ovoja, najpogosteje iz oblog, ki ščitijo konstrukcijo in z izbiro materiala, iz katerega so narejene, npr. naravnega kamna, mineralnega kompozita, stekla, ometa, ter z različnimi okrasnimi dodatki, npr. pilastri, polstebri, venci, bistveno določajo njen videz

fasádna oblóga -e -e ž zaključna vertikalna obloga objekta, ki je izdelana iz fasadnega kamna, zidanega z malto, ali iz fasadnih plošč, položenih na lepilo, sidra ali podkonstrukcijo

fasádna odprtína -e -e ž odprtina v stavbnem ovoju, oblikovana za različne namene, npr. za osvetlitev, prezračevanje, prehajanje iz zunanosti v notranjost, npr. vratna odprtina, okenska odprtina

fasádna plóšča -e -e ž kamniti element fasadne obloge, nalepljen ali s sidri pritrjen na zid ali podkonstrukcijo

fasádni kámen -ega -mna m **1.** zidak iz naravnega kamna, ki se uporablja za gradnjo stavbnega ovoja **2.** kamnita plošča, ki se uporablja za oblaganje stavbnega ovoja, izdelanega npr. iz armiranega betona, opečnih zidakov, slikatnih zidakov

fasádni ovòj -ega -ôja m del stavbnega ovoja, ki sega od talne plošče do strehe, prispeva k trdnosti konstrukcije, ščiti notranjost stavbe pred zunanjimi vplivi in vpliva na njen videz ter je običajno sestavljen iz med seboj povezanih vertikalnih konstrukcijskih elementov, ki so predrti z različnimi okenskimi odprtinami in vratnimi odprtinami

faséta -e ž ravna ploskev obdelovanca, izdelana z ročnim orodjem, ki se približa skrajnim točkam načrtovane oblike profila, npr. palice, karnise, ali skrajnim točkam načrtovane oblike izdelka okroglega preseka, npr. stebra, krogle

fasetíranje -a s postopek, pri katerem se z oblikovanjem ravnih ploskev na obdelovancu z ročnim orodjem izdelava načrtovana končna oblika izdelka iz naravnega kamna, običajno profila okrogle ali ovalne oblike

félzična kamnína -e -e ž magmatska kamnina, bogata s silikatnimi minerali, ki vsebujejo veliko silicijevega dioksida, alkalijskih oksidov, npr. glinenci in kremen

figurálni ornámènt -ega -énta m ornament, ki plastično upodablja realne ali stilizirane motive, ki likovno krasijo, alegorično pojasnjujejo in kompozicijsko dopolnjujejo arhitekturne elemente, npr. glava, križ, srce

fíksni kótnik -ega -a m kotnik z med seboj pravokotnima krakoma za zaris ali kontrolo pravokotnosti vogalov in kotov pri izdelavi izdelka iz naravnega kamna □

fíksni kótnik

fína krémpa -e -e ž zobato kladivo z eno vrsto manj kot 1 cm velikih, trikotno oblikovanih konic na obeh straneh udarne površine, ki se uporablja za izdelavo zaključnih površin izdelka iz naravnega kamna in obdelavo vbočenega krožnega profila, npr. karnise **S:** martelína □ **str. 36**

fíno brúšenje -ega -a s ročni ali strojni postopek površinske obdelave, pri katerem se površina naravnega kamna zgladi z orodji, na katerih so abrazivna zrna z zrnavostjo 240 ali več po MESH-lestvici

fizikálna lastnóšt kamnîne -e -i -- ž lastnost kamnine, ki neposredno ali posredno vpliva na njeno obstojnost v okolju in s katero se določa njena uporabna vrednost v tem okolju, npr. barva, trdota, poroznost

fizikálno preperévánje -ega -a s proces degradacije kamnine zaradi fizikalnih procesov, npr. hidratacijskega tlaka, zmrzovanja, temperaturnih sprememb, ki povzročijo zmanjšanje kohezije v kristalni zgradbi kamnine in propadanje izdelka iz naravnega kamna **S:** mehánsko preperévánje

íš -a m zaporedje klastičnih sedimentnih kamnin peščenjaka, laporovca in

F

fina kempa

konglomerata, ki je nastalo z litifikacijo sedimentov iz podmorskih turbiditnih tokov, ki so se med seboj ločili zaradi postopne zrnivosti

išni peščenjak -ega -a m klastična kamnina iz pretežno kremenovih zrn in karbonatnega veziva, značilna za jugozahodno Slovenijo, ki se uporablja za zidanje in oblaganje

okulánt -a m kemijska spojina, npr. aluminijev sulfat, železov klorid ali polielektrolit, raztopljen v vodi, ki se dodaja pri čiščenju tehnološke vode, da se v akceleratorju čistilne naprave zaradi združevanja prašnih delcev v kosmiče pospeši njihovo usedanje na dno

foliácija -e ž ponavljajoče se plastenje kamnine zaradi usmerjene orientacije lističastih silikatnih mineralov, ki se po višini lahko spreminja od manj kot milimetrskih do metrskih dimenzij

fontána -e ž arhitekturno oblikovan vodnjak iz površinsko različno obdelanega naravnega kamna, pogosto okrasno dopolnjen s kamnito plastiko

formácija -e ž litološka enota, nastala v geološki zgodovini v določenem času in prostoru ter sestavljena iz več členov, ki so skupki različnih kamnin s podobnimi litološkimi značilnostmi

formatiranje -a s razrez kamnitih plošč na mere, ki so določene v delovni dokumentaciji

fótoskêner -ja m skener, nameščen na linijskem stroju, ki z uporabo linearne kamere visoke ločljivosti posname digitalno sliko površine

polirane gaterirane plošče, da se s simulacijo njenega razreza v računalniškem programu omogoči optimalen razrez na CNC-stroju

frčáda -e ž nadzidek z oknom, vgrajen v strešino in pogosto pokrit z dvokapnico, ki ima sleme usmerjeno pravokotno na strešino, in oblikovan z namenom osvetlitve podstrešnih prostorov **S:** stréšni nastávek

fríz -a m ozek, različno površinsko obdelan in okrašen pas, ki omejuje ali deli površine stavbnih delov

fúga -e ž reža med kamnitimi ploščami, položenimi na tlaku, zidu ali fasadi, ki je zapolnjena z malto ali s fugirno maso **S:** stík

fugiranje -a s nanašanje in vtiranje fugirne mase s fugirno lopatico v reže med kamnitimi ploščami ter odstranjevanje odvečne fugirne mase in njeno glajenje z gobo za fugiranje **S:** stíčenje

fugirna lopática -e -e ž orodje s podlago iz gume, ki se uporablja za nanašanje ali vtiranje fugirne mase in za odstranjevanje odvečne fugirne mase

fugirna mása -e -e ž masa, ki je mešanica hidrauličnega veziva, polnila in polimerov ali nastane na osnovi reakcijske smole in s katero se zapolnijo reže med kamnitimi ploščami z namenom uravnavanja napetosti, ki jih povzročajo mehanske in fizikalne obremenitve kamnite obloge

G

gabión -a m konstrukcija v obliki košare iz varjenih ali pletenih mrež, napolnjena s kamnitim materialom, npr. prodniki, lomljencem, drobljencem, ki se uporablja za utrjevanje brežin, nasipov in oblikovanje ograj

gábro -a m mafična magmatska globočina iz gabrske skupine, ki je običajno sive, temno-sive, zelenkaste ali zelenkasto sive barve, ima debelozrnato strukturo in je sestavljena iz bazičnih plagioklazov in piroksenov, zaradi visoke trdnosti in odpornosti proti obrabi se uporablja za oblaganje ter izdelavo kamnitih kock, kamnitih robnikov in nagrobnih spomenikov

gábrska skupína -e -e ž skupina magmatskih kamnin, pri katerih so bistveni minerali bazični plagioklazi, značilni minerali pa amfiboli, pirokseni in olivin, npr. gabro, čizlakit

galerija -e ž podzemni prostor, v katerem se s komorno-stebarno odkopno metodo pridobivajo bloki

galerijsko pridobivanje -ega -a s ► podzémno pridobivanje

gašéno ápno -ega -a s apno, ki nastane tako, da se žganemu apnu doda voda, glede na količino dodane vode pa se uporablja kot apnena voda, apneno mleko, apnena kaša ali v obliki paste ali prahu za pripravo malte za zidanje in ometavanje

gáter -tra m stroj, ki ima v okvirju pritrjenih več jeklenih travokov za rezanje bloka marmorja in apnenca v kamnite plošče z diamantnimi segmenti ali za rezanje granita v kamnite plošče z dodajanjem mešanice vode, jeklenega zdroba in apna

gaterirana plôšča -e -e ž kamnita plošča debeline od 1 cm do 10 cm, ki je strojno pridobljena iz bloka ali tombolona in namenjena za nadaljnjo obdelavo

gátrski list -ega -a m **1.** jekleni trak z ojačitvami na obeh koncih za namestitev držala za napenjanje in z diamantnimi segmenti na spodnjem robu, ki se uporablja za rezanje blokov marmorja in apnenca **2.** jekleni trak z luknjama na obeh koncih za namestitev držala za napenjanje, ki se uporablja za rezanje blokov granita z dodajanjem mešanice vode, jeklenega zdroba in apna

geóda -e ž kroglasto, valjasto ali mandljasto nakopičenje mineralov v kamnini, ki nastane s koncentričnim izločanjem mineralnih zrn iz vodnih raztopin v smeri od oboda votline proti središču

geologíja -e ž veda o nastanku, sestavi in evoluciji Zemlje

geolóška mêja -e -e ž meja med kamninama, ki se med seboj ločita po starosti, izvoru ali sestavi

geometrijski ornámènt -ega -ênta m ornament, ki plastično upodablja motiv črte ali ravninskega lika, npr. kroga, kvadrata, trikotnika, pravokotnika, romba

gíps -a m ► mávec

glaciálni sedimènt -ega -ênta m ► ledeníški sedimènt

gladilka -e ž orodje z ravnim ali zobatim robom, ki se uporablja za poravnavanje cementne malte pri klasičnem polaganju ali za poravnavanje lepila pri polaganju na lepilo

gladilka za obdelávo réž -e - - - - ž pripomoček iz elastičnega materiala na osnovi silikona z različno oblikovanimi vogali za odstranjevanje viška tesnilne mase ter oblikovanje in glajenje elastičnega stika med kamnitimi ploščami

gládka površina -e -e ž površina izdelka iz naravnega kamna, ki nastane zlasti z rezanjem, glajenjem z dletom, brušenjem ali poliranjem

glajéna površina -e -e ž **1.** površina izdelka iz naravnega kamna, ki je ročno obdelana s strganjem z ravnim dletom **2.** površina izdelka iz naravnega kamna, ki je ročno ali strojno obdelana z orodji iz mehkih materialov, npr. z gladilnim diskom, brusno krtačo

glajénje -a s **1.** postopek ročne obdelave površine izdelka iz naravnega kamna, običajno profila, grebena, brazde, pri katerem se z ravnim dletom strga tanka plast površine, da ta postane gladka **2.** postopek ročne ali strojne površinske obdelave predhodno brušene površine izdelka iz naravnega kamna z orodji iz mehkih materialov, npr. z gladilnim diskom, brusno krtačo, da se na njej doseže svilnat lesk

gláva -e ž obdelana bočna ploskev izdelka iz naravnega kamna, npr. krajša stranica stopnice, police

glavič -íča m ► kapitél

glávna fasáda -e -e ž fasada z glavnim reprezentativnim vhodom, ki je izpostavljena

G

v prostoru naselja in likovno poudarjeno oblikovana **S**: pročelje, stávbno líce

glavnik -a m ► profilno merílo

glína -e ž klastični sediment, nastal z nakopičenjem zrn mineralov, predvsem kremenca, sericita in glinenih mineralov, manjših od 0,002 mm, v vodnem okolju, ki se uporablja za izdelavo modelov

glínavec -vca m klastična sedimentna kamnina, ki je sestavljena iz gline

glinéna mála -e -e ž zmes gline, vode in šamotne moke, ki se uporablja za zidanje peči in kurišč v štedilnikih na trdo gorivo ali odprtih kamnin

glinénci -ev m mn. skupina alumosilikatnih mineralov, ki se delijo na kalijeve glinence in plagioklaze, imajo relativno trdoto od 6 do 6,5 po Mohsovi trdotni lestvici in so bistveni minerali v številnih magmatskih kamninah, metamorfnih kamninah in sedimentnih kamninah

glinéncévi nadoméstkí -ih -ov m mn. skupina mineralov, ki so po kemični sestavi alumosilikati natrija, kalija ali kalcija ter so značilni minerali v magmatskih kamninah, kadar v njih primanjkuje silicija

glíničan -a m ► glíniški apnéneec

glíniški apnéneec -ega -nca m siv spodnjepurski apnenec, značilen za okolico Ljubljane, s fosili in z rdečimi žilicami, ki se uporablja za oblaganje in izdelavo masivnih arhitekturnih elementov, npr. portalov, stebrov, oddrsnikov **S**: glíničan

globél -i ž ► žlóta

globína stopníce -e -- ž ► šírína stopníce

globočnína -e ž magmatska kamnina, ki nastane z ohlajevanjem magme pod Zemljinim površjem in ima običajno enakomerno zrnato strukturo, npr. granit

globôki relíéf -ega -a m relief, pri katerem del polnoplastične oblike ornamenta sega globoko pod površino ploskve izdelka iz naravnega kamna

gnájs -a m felzična metamorfna kamnina, ki nastane pri regionalni metamorfozi iz drobnozrnatih sedimentnih kamnin ali prej obstoječih metamorfnih kamnin, npr. blestnika, ima skrilavo teksturo, vsebuje zrna alkalnih glinencev, kremenca in sljud, uporablja pa se za oblaganje in prekrivanje streh

góba za fugíranje -e -- -- ž celulozna goba, ki se uporablja za čiščenje površine naravnega

kamna po nanašanju in vtiranju fugirne mase in za končno obdelavo fuge

gostôta brez pór in votlín -e ---- -- ž ► prostornínska mása brez pór in votlín

gostôta s pórami in votlínami -e ---- -- -- ž ► prostornínska mása s pórami in votlínami

gótski trikótníški zakljúček -ega -ega -čka m ► ájdovo zróno

gótsko posnéti rób -- -ega -a m ravno posneti rob arhitekturnega elementa, npr. kamnitega pokončnika okenskega okvirja ali vratnega okvirja, z ájdovim zrnóm na začétku

grádnja v plastéh -e -- -- ž ► slojevíta grádnja

granít -a m magmatska globočnina iz granitske skupine, ki je svetlosive, rožnate, bele ali rumenkaste barve, ima drobno- do debelo-zrnato strukturo in je sestavljena iz kremenca, kalijevih glinencev, alkalnih plagioklazov in biotita, zaradi visoke trdote, trdnosti in odpornosti proti obrabi pa se uporablja za oblaganje močno obremenjenih talnih površin, izdelavo granitnih kock, kamnitih robnikov in masivnih arhitekturnih elementov

granítna kócka -e -e ž ročno ali strojno klana kocka iz magmatskih kamnin, katere stranica običajno meri od 6 cm do 12 cm in se uporablja za tlakovanje zunanjih površin

granítska skupína -e -e ž skupina magmatskih kamnin, pri katerih so bistveni minerali kremen, kalijeve glinenci in alkalni plagioklazi, značilni minerali pa biotit, muskovit, amfiboli in pirokseni

granítska strúktúra -e -e ž enakomerno zrnata struktura, značilna za magmatske kamnine globočnine

granoblástična strúktúra -e -e ž struktura masivnih metamorfnih kamnin, v kateri so mineralna zrna približno enako velika in je značilna za marmor in eklogit

granodiorít -a m globočnina iz granodioritske skupine, ki je običajno svetlo- do temnosive barve, ima enakomerno drobnozrnato strukturo in je najpogosteje sestavljena iz kremenca in srednjih plagioklazov, podrejeno kalijevih glinencev in kremenca, zaradi visoke trdote, trdnosti in odpornosti proti obrabi pa se uporablja za oblaganje ter za izdelavo kamnitih kock, kamnitih robnikov in masivnih arhitekturnih elementov

granodiorítska skupína -e -e ž skupina magmatskih kamnin, pri katerih so bistveni minerali kremen, kalijeve glinenci in srednji

plagioklazi, značilni minerali pa biotit, muskovit, amfiboli in pirokseni

granulacija -e ž ▶ zrnavost

graviranje -a s ročni ali strojni postopek izdelave ornamentov, portretov, črk in drugih znakov z zarisovalno iglo, diamantno iglo, premim ročnim brusilnikom, ročnim gravirnim strojem ali CNC-strojem

grebén -a m **1.** ploskovni profil s pravokotnim, trapeznim, enostransko klinastim, trikotnim, polkrožnim, četrtkrožnim, segmentnim ali ovalnim prerezom, ki sega nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino **S:** grebénaši profil **2.** skupni zunanji rob dveh poševnih strešnih ploskev, s katerih se steka voda

grebénaši profil -ega -a m ▶ grebén (1)

grebénski apnénc -ega -nca m masivni apnenc, ki vsebuje skelete koral, alg, morskih gob ali trdoživnjakov

grezilo -a s ▶ svínčnica

gróba površina -e -e ž površina izdelka iz naravnega kamna, ki nastane zlasti z odbijanjem, špičenjem ali krempanjem

gróbo brúšenje -ega -a s ročni ali strojni postopek površinske obdelave, pri katerem se površina naravnega kamna zgleda z orodji, na katerih so abrazivna zrna z zrnavostjo 220 ali manj po MESH-lestvici

gróbo obdélaní kámen -- -ega -mna m kamen za gradnjo zida, ki je z ročnim orodjem, npr. s špico, kladivom, odbijačem, obdelan tako, da se njegova oblika prilagodi ležišču

grobozrnata struktúra -e -e ž ▶ debelozrnata struktúra

grúšč -a m ostrorobi klastični sediment, ki je nastal z nakopičenjem zrn mineralov ali kamnin, večjih od 2 mm, zaradi mehanskega preperevanja in gravitacije

gúba -e ž del plasti, ki je zaradi tektonskih procesov vbočen ali izbočen

gúmijasto kladívo -ega -a s orodje z glavo iz trde gume in z lesenim ročajem ali s fiberglas ali kovinskim ročajem, prevlečenim z gumo, ki se uporablja za poravnavanje kamnitih elementov pri njihovi vgradnji

gumirani trák -ega -ú m **1.** protizdrsni trak, ki prepreči drsenje na stopnicah in tlaku **2.** trajno elastični tesnilni trak na poliestrski mrežici ali sintetičnem filcu s sredinsko raztežno cono, ki se uporablja za tesnjenje vogalov in kotov v kopalnicah, bazenih in kletih v kombinaciji z vodotesnimi masami

H

halít -a m drobno- do debelozrnati mineral z relativno trdoto 2,5 po Mohsovi trdotni lestvici, ki je po kemični sestavi natrijev klorid in je topen v vodi

harmonizirani stándard -ega -a m evropski standard, ki ga na zahtevo Evropske komisije pripravi posamezna organizacija za standardizacijo in v katerem so opredeljene tehnične specifikacije za posamezno vrsto proizvodov, npr. raven kvalitete, delovanje, varnost, mere, ki so usklajene s tehničnimi zahtevami zakonodaje EU

heterogéna struktúra -e -e ž struktura kamnine, ki ima v različnih smereh v prostoru različno sestavo in različne lastnosti

hidratácijski tlák -ega -a m tlak v porah in razpokah kamnine, ki nastane zaradi mineralnih modifikacij sestavnih komponent v kamnini in povzroča rahljanje vezi med zrni kristalov kamnine

hidratizirano áпно -ega -a s apno v prahu, ki nastane tako, da se žganemu apnu med gašenjem doda voda v razmerju približno 3 : 1, in se uporablja za pripravo malte za zidanje in ometavanje **S:** hidrirano áпно

hidrávlična préša -e -e ž ▶ hidrávlični lomílec

hidrávlični lomílec -ega -lca m stroj s hidrávličnim pomikom odbijačev za izdelavo klanih kamnitih kock, klanih kamnitih robnikov ali klane bunje iz masivne plošče, tombolona ali manjšega bloka **S:** hidrávlična préša

hidrávlično áпно -ega -a s apno, dobljeno z žganjem apnenca, ki poleg kalcijevega oksida in magnezijevega oksida vsebuje še od 10 % do 30 % gline s primesmi, predvsem kremenca, aluminijevega oksida in železovega oksida, zaradi katerih se apno strdi na zraku in v vodi in se uporablja za zidanje in ometavanje v vlažnem okolju

hidrávlično vezívo -ega -a s vezivo v prahu, ki se pomešano z mineralnim agregatom in vodo strdi na zraku in v vodi ter se uporablja za izdelavo malt za zidanje in ometavanje močno obremenjenih ali vlagi izpostavljenih zidov ter za izdelavo umetnega kamna

hidrirano áпно -ega -a s ▶ hidratizirano áпно

H

hidrofóbná impregnácija -e -e ž obdelava površine naravnega kamna z brezbarvnim premazom na osnovi silanov, siloksanov in silikonov ali njihovi mešanici, ki prodre v pore in kapilare naravnega kamna in zaradi vodoodbojnosti površine preprečuje prehajanje vode in raztopljenih agresivnih snovi vanj
S: silikónska impregnácija

hidrolíza -e ž kemijska reakcija mineralov v kamnini z vodo, pri čemer nastanejo novi minerali, ki vsebujejo na enem delu hidroksilno skupino, na drugem pa vodik, kar spreminja mineralno sestavo kamnine in posledično njene fizikalno-kemijske lastnosti, kar povzroči propadanje izdelka iz naravnega kamna

hitra spojka -e -e ž **1.** spojka, sestavljena iz adapterja in spojnika, ki se s potiskom sklopita in z enostavnim potegom valja na adapterju izklopita, uporablja pa se za hitre prikllope in izklope dovodnih cevi in ročnih pnevmatskih naprav in strojev za obdelavo naravnega kamna **2.** spojka, pritrjena na mehanizaciji v kamnolomu, ki omogoča enostavno in hitro zamenjavo priključka za stroj, npr. vilic za prenos blokov, žlice za odvoz jalovine

hitrovézno lepílo -ega -a s cementno lepilo z oznako F po evropskem standardu, ki ima odprti čas do 15 minut in dodatke za hitro vezanje, zaradi česar omogoča pohodnost tlaka 4 ure po nanosu na podlago **S:** hitrovezóče lepílo

hitrovezóče lepílo -ega -a s ► hitrovézno lepílo

hójnica -e ž navidezna črta gibanja po stopnicah, ki je v tlorisu stopnic označena s črto in puščico, ki označuje smer gibanja navzgor

homogéna struktúra -e -e ž struktura kamnine, ki ima v vseh smereh v prostoru enako sestavo in enake lastnosti

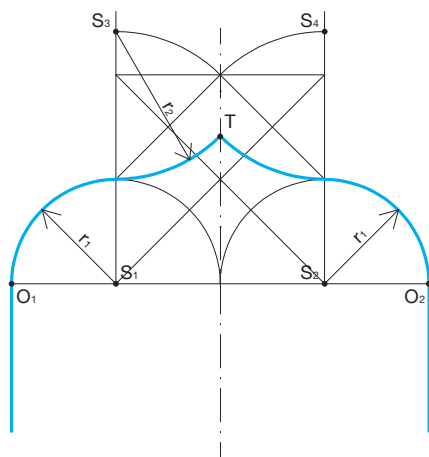
hotáveljčan -a m ► hotáveljski apnénc

hotáveljski apnénc -ega -nca m pisani zgornjekredni grebenski apnenec iz Poljanske doline, ponekod s prehodom v dolomit, s sivimi, rožnatimi, zelenkastimi in rdečkastimi prepletajočimi se lisami in številnimi stiloliti, ki se uporablja zlasti za notranje oblaganje, svetlosiva in temnosiva različica pa tudi za zunanje oblaganje in izdelavo masivnih arhitekturnih elementov, npr. stopnic, nagrobnih spomenikov **S:** hotáveljčan

hírbet -bta m zadnja, običajno neobdelana površina kamnitega elementa, ki po vgradnji ni vidna

hírbet lóka -bta -- m zgornja ploskev ločnega segmenta, preko katere se prenaša obtežba konstrukcije nad kamnitim lokom na oporne ploskve □ str. 45

hrbtíčasti lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki dveh simetričnih krožnic s prevojem, ki se v temenu koničasto zaključita □

hrbtíčasti lók

idéjni načrt -ega -a m grafični prikaz osnovne zamisli kamnite konstrukcije ali izdelka iz naravnega kamna, izdelan v poljubnem merilu, s katerim se kamnita konstrukcija ali izdelek iz naravnega kamna predstavi investitorju in izvajalcu

identitétna grádnja -e -e ž novogradnja, rekonstrukcija, obnova ali prenova objekta, ki upošteva tradicionalno razvite vrednote in merila arhitekture v lokalnem okolju

IHS -- [ihaës] m ornament, izdelan v tehniki utora, grebena ali reliefa in običajno umeščen na sredino kamnite preklade, kamnitega loka ali oboda vodnjaka, ki ga sestavlja vzorec z motivom črk, motivom križa in rastlinskim motivom

industrijski izdelek -ega -lka m izdelek iz naravnega kamna, ki nastane s serijsko strojno proizvodnjo, npr. bunja, kamnita kocka, kamniti robnik, marmeta

iniciálka -e ž **1.** ornament, izdelan v tehniki utora ali grebena, sestavljen iz začetnih črk imena in priimka, običajno umeščen na sredino kamnitega elementa, npr. kamnite preklade, sklepnika **S:** monogram **2.** ornament, izdelan v tehniki utora ali grebena kot povečana in okrašena začetna črka besedila na kamnitem elementu, npr. napisni plošči, kamnitem sponeniku

inkrustácija -e ž tehnika okraševanja kiparskih ali arhitekturnih površin, pri kateri se v nosilno površino naravnega kamna vdela vložki, ki so običajno manjši kamni različnih barv

inženir oblikováńja kámna -ja -- -- m inženírka oblikováńja kámna -e -- -- ž oseba, ki zasnuje, načrtuje in oblikuje ter ročno ali strojno izdeluje dekorativne, uporabne ali arhitekturne elemente iz naravnega kamna ter organizira in vodi delovne procese v obrtni ali industrijski kamnoseški dejavnosti

izbóčena fúga -e -e ž fuga, ki med seboj veže dva kamnita elementa, npr. kamnita zidaka, sega nad površino zida in je poudarjeno vidna

izbóljšano lepílo -ega -a s cementno lepilo z oznako S2 po evropskem standardu, pri katerem se pri preizkušanju prečne deformacije ploščica lepila ob porušitvi upogne za najmanj 5 mm

izcvétanje -a s ► eflorescénca

izgúba detájla -e -- ž mehanska poškodba, pri kateri se manjši, zlasti izpostavljeni del kamnite mase, npr. nos, prst, odlomi z izdelka iz naravnega kamna, običajno z visoko profiliranega ornamenta ali s kamnitega kipa

izklès -ésa m faza v postopku klesanja, v kateri se z orodji za obdelavo naravnega kamna izdelata končna oblika in površina profila ali se izdelata utora ali greben pri izdelavi napisa ali ornamenta

izolacijska plóščica -e -e ž ploščica iz trde plastike, nameščena med konzolo podkonstrukcije in betonski zid, da se prepreči toplotna prevodnost na mestu pritrditve konzole

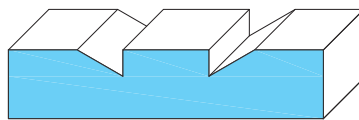
izotrópnost -i ž lastnost nekaterih kamnin, da se zaradi svoje notranje zgradbe v vseh smereh enako odzivajo na obremenitve in udarce z orodjem

izpihoválnik -a m pripomoček, ki z zrakom pod visokim tlakom odstrani prah s površine naravnega kamna ali iz izvrtanih lukenj in izsušuje kamnito površino

izplèn blókov -éna -- m v odstotkih izražena količina blokov glede na celotno odrezano kamnito maso v produktivni plasti

izravnálna mása -e -e ž **1.** tekoča samorazlivna cementna masa za poravnavanje cementnega estriha **2.** gosta cementna masa za poravnavanje betonske podlage ali ravnanje zida pred polaganjem kamnite obloge

izravnáni profil -ega -a m ploskovni profil z motivom npr. črke, ornamenta, ki ga na brušeni površini, polirani površini ali štokani površini tvorita dva vzporedna utora ali pogobljeno dno motiva □

izravnani profil

izvédbeni načrt -ega -a m na osnovi idejnega načrta izdelan podroben grafični prikaz kamnite konstrukcije ali izdelka iz naravnega kamna, običajno v merilih 1 : 25, 1 : 10, 1 : 5, 1 : 1, 2 : 1, ki je namenjen izdelavi kamnite konstrukcije ali izdelka iz naravnega kamna

izzidek -dka m del stavbe, izrinjen iz ravnine fasade

J

jájčevnik -a m geometrijski ornament, izdelan kot globoki relief v opasku kapitela ali karnise, ki ga sestavlja vzorec z motivom ovala

jalovina -e ž zemljina ali kamnina nad produktivno plastjo ali deli produktivne plasti v kamnolomu naravnega kamna, ki niso primerni za pridobivanje blokov in tombolonov

jédkana površina -e -e ž površina naravnega kamna, obdelana s kislino, ki kamnino zaradi njene različne mineralne sestave neenakomerno razjeda, s čimer ustvari grobo površino in daje videz mokrega kamna □

J

jédkana površina

jédkanje -a s postopek površinske obdelave ali izdelave ornamentov, črk in drugih znakov, pri katerem se na gladko površino kislinsko neodpornega kamna prilepi perforirana zaščitna folija, kislina pa na nezaščitenih delih razjeda kamnino in oblikuje plitke utore

jédro -a s **1.** kamnita sredica valjaste oblike, ki nastane pri vrtnanju vrtin v zemeljsko skorjo z vrtalno krono z namenom ugotavljanja geološke strukture kamnine **2.** kamniti polizdelek, ki nastane z vrtnanjem luknje v obdelovanec z vrtalno krono in se z brušenjem ali profiliranjem obdela v končni izdelek, npr. vazo

jekléna krtáča -e -e ž orodje za ročno ali strojno krtačenje površine naravnega kamna ali čiščenje cementnih fug kamnitih zidov

jekléna špíca -e -e ž špica s kaljeno konico, ki se uporablja za odkles, brazdanje ali špičenje izdelka iz naravnega kamna, zlasti iz mehkejših kamnin, npr. apnenca, peščenjaka, marmorja

jekléna vrév -e -í ž ► jekleníca

jekleníca -e ž necinkana, cinkana ali nerjaveča vrv iz jekla, sestavljena iz večjega števila pramenov in žic, ki se uporablja za dvigovanje, prenašanje, pritrjevanje ali vlečenje bremena **S:** jekléna vrév

jekléno dléto -ega -a s dleto s kaljenim rezilom, ki se uporablja za odkles in oblikovanje končne oblike izdelka iz naravnega kamna, zlasti iz mehkejših kamnin, ali za njegovo končno površinsko obdelavo

jerína -e ž ilovica, ki nastaja pri preperevanju karbonatnih kamnin in je rdeče barve zaradi primesi železovih mineralov **S:** jérovica, rdéča prst, terra rossa

jérovica -e ž ► jerína

K

kál -a m nadzemni zbiralnik meteorne vode, oblikovan kot narobe obrnjen stožec, ki je tlakovan s kamnitimi ploščami, med katerimi so reže, zapolnjene s cementno malto ali z apneno malto

kalcit -a m mineral, ki je brezbarven ali bel, lahko pa tudi rumen, rdeč, rožnat, rjav, siv ali črn, ima relativno trdoto 3 po Mohsovi trdotni lestvici, po kemični sestavi je kalcijev karbonat in topen v večini kislin, bistveni mineral pa je v apnencu, lehnjaku, travertinu, sigi in marmorju

kalcitni marmor -ega -ja m metamorfna kamnina, ki je bele barve ali rahlo obarvana in nastane pri kontaktni metamorfozi iz apnenca, ima bistveni mineral kalcit, uporablja pa se za oblaganje, izdelavo kamnoseških profiliranih elementov in kamnite galanterije ter v kiparstvu

káldrma -e ž s kamnitimi prodniki tlakovana in utrjena zunanja površina, npr. na trgu, cesti, ulici

kalibrácija -e ž ► kalibriranje

kalibriranje -a s postopek strojnega ravnanja ali tanjšanja kamnitih plošč ali poenotenja debeline robov z diamantnim orodjem **S:** kalibrácija

kálo -a m delež kamnite surovine ali izdelkov iz naravnega kamna, ki se med proizvodnim procesom, skladiščenjem ali transportom uniči ali poškoduje, zaradi česar ni uporaben za nadaljnjo obdelavo

kámen sámeec -mna -mca m velik kos naravnega kamna, ki se odtrga iz kamnite stene in leži izven nahajališča **S:** kámen samíca

kámen samíca -mna -e m ► kámen sámeec

kamnárska kôza -e -e ž lesen podstavek trapezoidne oblike, izdelan iz masivnih tramov, na katerega se položi kamniti kvader ali masivna plošča za kasnejšo ročno obdelavo in se običajno uporablja v paru **S:** stolíca

kamnárstvo -a s obrtniška ali industrijska dejavnost, ki se ukvarja s pridobivanjem, obdelavo in vgradnjo naravnega kamna

kamnina -e ž sestavni del trdne Zemljine skorje magmatskega, sedimentnega ali metamorfne nastanka, ki ima značilno mineralno in kemično sestavo in je zgrajen iz enega ali več mineralov

kamnita galanterija -e -e ž okrasni ali uporabni izdelek iz naravnega kamna, običajno manjših dimenzij, npr. nakit, kamnita vazica, kamniti terlinik

kamnita kócka -e -e ž ročno ali strojno izdelana kamnita prizma s šestimi kvadratnimi, med seboj pravokotnimi stranicami, ki je lahko obdelovanec ali končni izdelek iz naravnega kamna, npr. podstavek, element tlaka ali mozaika

kamnita konstrúkcija -e -e ž konstrukcija, izdelana iz kamnitih elementov, ki medsebojno nalegajo tako, da tvorijo statično novit arhitekturni element, npr. stopnice, kamniti lok, kamniti obok

kamnita konzóla -e -e ž kamniti nosilni element, togo vpet ali vzdan v steno ali zid, ki prenaša obtežbo nanj položenih kamnitih elementov na podporno steno ali zid

kamnita krítina -e -e ž zaključni sloj krova, izdelan iz kamnitih strešnikov, ki je odporen proti vremenskim in drugim okoljskim vplivom

kamnita króгла -e -e ž ročno ali strojno izdelan krožni profil, pri katerem je vsaka točka na površini enako oddaljena od središča in se običajno uporablja kot zaključni ornament na vrhu kamnitega elementa, npr. slopa, stebra, ali kot vrteči se element v fontani

kamnita míza -e -e ž miza, sestavljena iz enega ali dveh masivnih profiliranih kamnitih podstavkov in brušene masivne plošče z ravnimi ali profiliranimi robovi

kamnita nadókenska políca -e -e -e ž polica, izdelana iz naravnega kamna, vgrajena nad okenski okvir in namenjena dodatni zaščiti okna **S:** ókenski nadstréšek

kamnita nadvrátna políca -e -e -e ž polica, izdelana iz naravnega kamna, vgrajena nad vratni okvir in namenjena dodatni zaščiti vrat **S:** vrátni nadstréšek

kamnita oblóga -e -e ž kamniti kvadri ali kamnite plošče, ki se namestijo na vertikalno ali horizontalno površino, npr. zida, stebra, tlaka, stopnic, kot zaključni estetski in zaščitni sloj

kamnita ókenska políca -e -e -e ž kamnita plošča na spodnjem robu okenske odprtine, ki preprečuje zamakanje vode v objekt

kamnita plástika -e -e ž izdelek iz naravnega kamna, izdelan ročno ali strojno, ki predstavlja predmet, abstraktno podobo ali realno podobo človeka, živali ali rastline

K

kamnita plošča -e -e ž **1.** plošča iz naravnega kamna, ki nastane iz bloka na stroju za rezanje kamna in je lahko kamniti polizdelek, npr. gaterirana plošča, krajnik, ali končni izdelek iz naravnega kamna, npr. fasadna plošča, nastopna plošča **2.** plošča, ki nastane z razslojevanjem iz plastovitih kamnin in ima običajno enako debelino in neenakomerno ravno površino, uporablja pa se za oblaganje ali prekrivanje streh

kamnita prekláda -e -e ž podolgovat nosilni element, izdelan iz naravnega kamna, ki je vgrajen nad okensko odprtino, vratno odprtino ali drugo odprtino v zidu ali pa je položen na stebre ali slope in je na spodnji strani raven, zgoraj pa ravno, ločno ali trikotno oblikovan

kamnita špaléta -e -e ž kamnita plošča, ki zapira površino med fasadno ploščo prezačevane fasade ali vertikalno kamnito oblogo in okenskim okvirjem ali vratnim okvirjem

K

kamniti drobir -ega -ja m delci naravnega kamna, ki nastanejo pri ročni obdelavi izdelka iz naravnega kamna, npr. pri spičenju, štokanju

kamniti elemènt -ega -ènta m izdelek iz naravnega kamna, ki je del kamnite konstrukcije, npr. stopnica, fasadna plošča, ali ima samostojno funkcijo, npr. obelisk, obcestni kamen

kamniti furnír -ega -ja m sloj naravnega kamna ali umetnega kamna debeline do 3 mm, ki je nalepljen na kompozitni material ali steklena vlakna in se uporablja za oblaganje pohištva ali kot dekorativna talna, stenska ali stropna obloga

kamniti kváder -ega -dra m ročno ali strojno izdelana kamnita prizma s šestimi, med seboj vzporednimi in pravokotnimi stranicami, ki je lahko obdelovanec ali končni izdelek iz naravnega kamna, npr. podstavek, kamnita preklada

kamniti lók -ega -a m masivna nosilna konstrukcija, sestavljena iz kamnitih elementov ali ločnih segmentov, ki nad opornima točkama tvorijo obliko običajno polkrožne, eliptične, ovalne ali segmentne krivulje in prenašajo obtežbo zidne konstrukcije nad njo na kamnita pokončnika, stebra, slopa ali kamnita zidova str. 45

kamniti nadstréšek -ega -ška m previsna plošča iz naravnega kamna, izrinjena iz fasadne linije, ki štiti in okrasno poudarja različne stavbne elemente, npr. okna, vrata

kamniti objékt -ega -a m konstrukcija, v celoti izdelana iz naravnega kamna ali v kombinaciji z drugimi materiali, pri čemer prevladuje kamen, ki je namenjena bivanju, čaščenju, prometu, npr. stavba, most, grobnica, kapela

kamniti obòk -ega -óka m masivna stropna nosilna konstrukcija, sestavljena iz ločnih segmentov, ki navzgor zapira prostor kvadratne ali pravokotne oblike in v prerezu običajno tvori obliko polkrožnega loka, segmentnega loka, gotskega loka ali ovalnega loka

kamniti odlítek -ega -tka m izdelek iz mešanice drobljenega naravnega kamna, veziva in pigmenta, ki se kot tekoča zmes ulije v kalup, kjer se strdi, nato pa se običajno še retušira, npr. kopija izdelka iz naravnega kamna, kopija kipa

kamniti okvír -ega -ja m sestav kamnitih elementov, npr. kamnite preklade, kamnitega pokončnika, police, ki obdaja odprtino v zidu ter prenaša in usmerja obtežbe na oporne ploskve in nosilni zid

kamniti podbòj -ega -ôja m ► kamniti pokončnik

kamniti pokónčnik -ega -a m pokončni element iz naravnega kamna, ki sestavlja levo in desno stran kamnitega okvirja in ima lahko okrasne elemente stebra **S:** kamniti podbòj str. 45

kamniti pôlizdélek -ega -lka m izdelek iz naravnega kamna, npr. gaterirana plošča, rezana kamnita prizma, ki je namenjen nadaljnjim obdelavam, npr. brušenju, štokanju, rezanju, profiliranju

kamniti prág -ega -prága m kamnita plošča na spodnjem robu kamnitega vratnega okvirja ali zidne odprtine str. 45

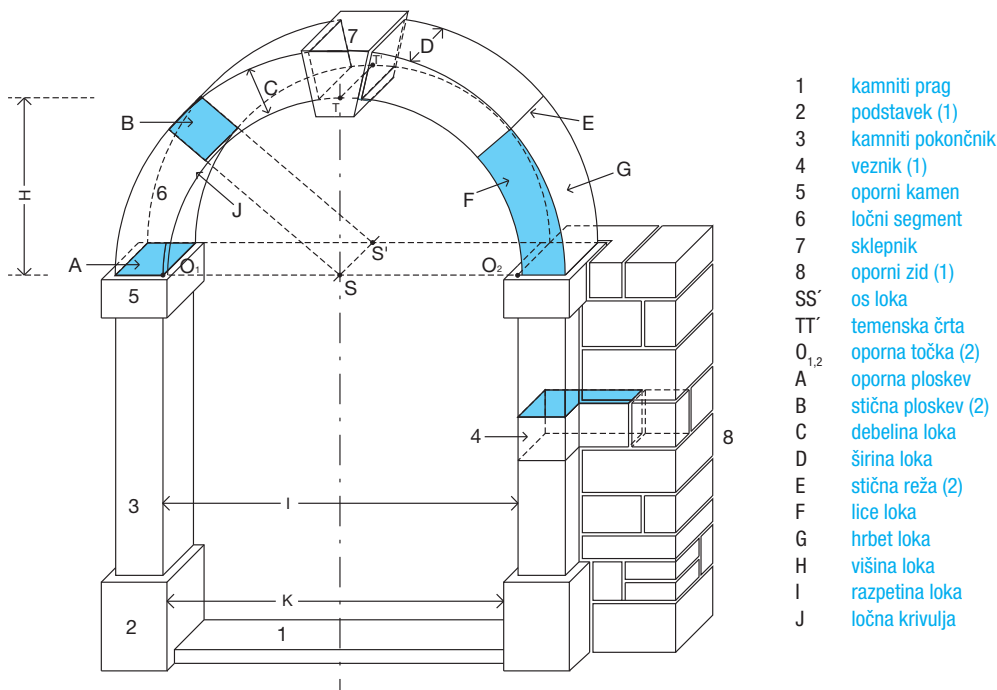
kamniti púlt -ega -a m kamnita plošča debeline najmanj 3 cm, ki je položena na pohištvene ali druge elemente in je del notranje ali vrtne opreme

kamniti robník -ega -a m tekoči profil iz naravnega kamna, običajno pravokotne ali zaobljene oblike, ki se uporablja za zaključevanje kamnitih konstrukcij, npr. tlaka, pločnika, okvirja groba

kamniti stréšnik -ega -a m kamnita plošča debeline do 5 cm, ki je oblikovana kot četverkotnik ali mnogokotnik in se uporablja za kritje strmih streh, npr. skrla, skril

kamniti zíd -ega -a m zid, ki je izdelan iz prodnikov, lomljenca, polklesanega kamna ali klesanega kamna z uporabo malte ali brez nje

kamniti lok

- 1 kamniti prag
- 2 podstavek (1)
- 3 kamniti pokončnik
- 4 veznik (1)
- 5 oporni kamen
- 6 ločni segment
- 7 sklepnik
- 8 oporni zid (1)
- SS' os loka
- TT' temenska črta
- O_{1,2} oporna točka (2)
- A oporna ploskev
- B stična ploskev (2)
- C debelina loka
- D širina loka
- E stična reža (2)
- F lice loka
- G hrbet loka
- H višina loka
- I razpetina loka
- J ločna krivulja

K

kamniti žleb -ega -a m konstrukcija iz tekočih profilov iz naravnega kamna, običajno pravokotnega ali krožnega prereza, z vzdolžnim polkrožnim utorom na zgornji strani, ki je podprta s kratkimi kamnitimi konzolami in omogoča odvajanje vode s strehe

kamnito rëbro -ega -a s različno profiliran paličasto oblikovan kamniti element, namenjen predvsem ojačitvi ravne ali ločne stropne konstrukcije, ki ima tudi okrasno vlogo

kamnolòm -òma m prostor na površini, kjer se pridobiva in obdeluje ali predeluje mineralna surovina S: površinski kòp

kamnolómec -mca m **kamnolómka** -e ž oseba, ki v kamnolomu upravlja stroje za pridobivanje in transport blokov

kamnolòmsko dvigálo -ega -a s stebrno dvigalo z dvema oporama, ki ima delovno ročico na spodnji strani členkasto vpeto, na zgornji strani pa podprto z vrvmi za kontroliranje njenega nagiba in zasuka ter se uporablja v kamnolomih za transport blokov

kamnosëk -éka m **kamnosëkinja** -e ž oseba, ki po danem načrtu ali lastni zasnovi izdelava, vgradi, zaščiti in neguje izdelke iz naravnega kamna

kamnosëk restavrátorski sodélaavec -éka -ega -vca m **kamnosëkinja restavrátorska sodélavka** -e -e ž oseba, ki ročno in strojno obdeluje naravni kamen, ga vgrajuje, zaščiti in neguje in je usposobljena za sodelovanje v skupini strokovnjakov, ki načrtujejo in izvajajo restavratorski poseg na elementih kamnite dediščine

kamnosëški izdëlek -ega -lka m izdelek iz naravnega kamna, ki je v celoti izdelan ročno ali je izdelan strojno z ročno dodelavo v tolerancah in površinskih obdelavah, določenih v delovni dokumentaciji, npr. stopnica, nagrobnik

kamnosëški mójster -ega -tra m **kamnosëška mójstrica** -e -e ž oseba, ki po danem načrtu ali lastni zasnovi izdelava izdelke iz naravnega kamna na mojstrski ravni zahtevnosti, jih vgradi in vzdržuje, ima opravljen mojstrski izpit in lahko usposablja vajence

kamnosëški profil -ega -a m ročno ali strojno izdelan kos naravnega kamna z oblikovanjem

robom ali bokom, ki je sestavni del kamnite konstrukcije

kamoséško známenje -ega -a s geometrijsko skonstruirana in na površino končanega kamnoseškega izdelka vklesana oznaka kamnoseške delavnice ali podpis kamnoseka

kanelúra -e ž utor polkrožnega, segmentnega ali ovalnega prereza, ki se stika z grebeni in je v površino trupa stebra ali pilastra podolžno vklesan ali vrezan ročno ali strojno **S**: kanelúra

kaneliranje -a s ročno ali strojno izdelovanje utorov, običajno v površino trupa stebra ali pilastra

kanelúra -e ž ► kanelúra

kantón -a m **1.** z dletom ravno porezan rob ploskve obdelovanca širine od 1 cm do 2 cm, ki je zato zaščiten pred poškodbami in omogoča določitev prve ravne ploskve obdelovanca s pomočjo viziranja **S**: odbójni kámen **2.** gladek ali okrasno šarirani rob, ki je zaključek ravne ali oble ploskve s štokano površino, krempano površino ali špičeno površino

káp -a m spodnji rob strehe, ki sega čez zunanji zid in ga štíti pred zatekanjem vode

kápa -e ž kamniti kvader ali kamnita plošča, običajno na vrhu stebra ali slopa, ki ima zgornjo ploskev izdelano v naklonu, kar omogoča odtekanje meteorne vode

kapilára -e ž ► kapilárna póra

kapilárna póra -e -e ž pora v kamnini s premerom od 0,002 mm do 0,01 mm **S**: kapilára

kapilárni dvíg -ega -a m širjenje vlage po kapilarnih porah kamnitega elementa običajno zaradi neizvedene, slabo izvedene ali poškodovane hidroizolacije, slabo načrtovanih in izvedenih gradbenih detajlov ali neustrezno dimenzioniranih elementov odvodnjavanja

kapitél -a m zgornji zaključni del stebra, slopa ali pilastra, ki je običajno uporabljen kot ležišče kamnitega loka ali kamnite preklade in je različno oblikovan, npr. kot čaša, kocka **S**: glavič

kápná skřla -e -e ž kamniti strešnik pravokotne oblike iz svetlih skrilavcev, slojevitega apnenca ali flišnega peščenjaka, ki je debel približno 5 cm

kápnica -e ž **1.** skrla, ki je položena nad kap **2.** skrla, ki je vgrajena kot kratka zaščitna strešica nad okensko odprtino ali vratno odprtino

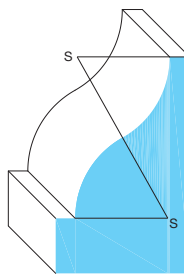
karbonatizácija -e ž proces kristalizacije kalcita na površini izdelka iz naravnega

kamna, ki je posledica raztapljanja kalcijevega karbonata osnovne kamnine ali procesov raztapljanja kalcijevega oksida ali kalcijevega hidroksida v drugih gradbenih materialih pod površino izdelka iz naravnega kamna

karbonátna kamnina -e -e ž kamnina, ki je običajno sedimentna, lahko pa tudi magmatska ali metamorfna, pri kateri je bistveni mineral karbonat, npr. kalcit, in običajno vsebuje manj kot 10 vol. % nekarbonatnih mineralov, npr. apnenec, marmor, karbonatit

karborúnd -a m drobno- do debelozrnati sintetični mineral, ki je siv do črn z odsevom mavričnih barv in po kemični sestavi silicijev karbid, zaradi relativne trdote 9,25 po Mohsovi trdotni lestvici pa se uporablja za izdelavo orodja za obdelavo naravnega kamna, npr. brusnega zvonca, brusnega čepa, rezalne plošče

karnísa -e ž robni profil z vbočeno in izbočeno segmentno krivuljo s prevojem **S**: vál, valovíti profil □

karnísa

kavérna -e ž večji nepravilno oblikovan prazen prostor v kompaktni kamnini, ki nastane v procesu diagenese in zmanjšuje izkoristek kamnite mase

kémična kamnina -e -e ž sedimentna kamnina, ki nastane v procesu diagenese iz mineralnih zrn, izločenih iz vodnih raztopin, in je glede na mineralno sestavo evapornitna kamnina, npr. anhidrit, halit, ali neevapornitna kamnina, sestavljena iz karbonatov, silikatov ali fosfatov

kémični sedimènt -eg -ènta m sediment, ki nastane z izločanjem mineralov iz vodne raztopine zaradi prenasíčenosti, npr. kristali halita, nastali zaradi izhlapevanja morske vode

kémično preperévánie -ega -a s proces razgradnje kamnine zaradi kemičnih procesov, npr. hidrolize, oksidacije, ki

spremenijo prvotno mineralno sestavo kamnine in povzročijo propadanje izdelka iz naravnega kamna

kiklòpski zid -ega -a m kamniti zid, izdelan iz mnogokotnih klesancev z ravnim, grobo obdelanim ali naravno lomljenim licem in robovi, ki natančno nalegajo med seboj brez fug ali z enakomerno širokimi fugami

kimberlīt -a m ultramafična magmatska kamnina iz peridotitske skupine, ki je temne barve, ima zrnato strukturo in je sestavljena iz olivina, granatov, sljud, piroksenov, pomembna pa je kot vir plemenitih kamnov, npr. piropa, diamanta

kipár -ja m **kíparka** -e ž oseba, ki izdelava model kot predlogo za strojno izdelavo skulpture, ki jo tudi ročno dokonča, ali pa v celoti izdelava oblikovalsko unikatne izdelke iz naravnega kamna

kipárski kámen -ega -mna m naravni kamen, ki je zaradi svojih mehanskih lastnosti in teksture primeren za najzahtevnejša dela v kamnoseštvi, npr. za izdelavo kamnitih kipov, ornamentov

kladivo za odbijanje -a --- s kladivo za enoročno ali dvoročno uporabo, ki ima udarno površino s kaljenim ravnim in ostrim robom ali ima na njej pritrjeno vidia ploščico in ob udarcu povzroči strižno silo na robu kamnite plošče ali ravne površine naravnega kamna in ga odkruši □

kladivo za odbijanje

kládna stopnica -e -e ž masivna stopnica, položena horizontalno na stopniščno ramo, ki ima v prečnem prerezu obliko pravokotnika

klána plòšča -e -e ž kamnita plošča z neenakomerno ravno površino, ki nastane pri pridobivanju ali obdelavi skrilavca ali skrilavega apnenca, uporablja pa se za oblaganje ali prekrivanje streh

klančína -e ž poševnina, ki povezuje dve po višini različni ravnini in omogoča prehajanje med njima ter je pogosto tlakovana s kamnitimi ploščami z nedrsečo površino

klánje -a s **1.** ročni ali strojni postopek pridobivanja ali obdelave naravnega kamna, pri katerem se kamnita plošča po plasteh, naravnih razpokah ali nezveznostih razsloji na eno ali več kamnitih plošč **2.** strojni postopek izdelave kamnitih kock, kamnitih robnikov ali bunje na hidravličnem lomilcu ali ekscentrični stiskalnici

klásično poláganje -ega -a s **1.** postopek pritrjevanja talnih kamnitih plošč na podložni beton, ki se pred njihovo namestitvijo polije s tanko plastjo cementnega mleka **2.** postopek pritrjevanja talnih kamnitih plošč, na hrbtno stran katerih se pred namestitvijo na drenažni beton zaradi zagotavljanja oprijema z zobato lopatico nanese plast lepila

klást -a m delec minerala ali kamnine, ki zaradi geoloških procesov odpade iz že obstoječe kamnine

klástična kamnína -e -e ž sedimentna kamnina, ki nastane s cementacijo mineralnih zrn ali delcev kamnin, ki so nastali z dezintegracijo magmatskih kamnin, metamorfnih kamnin ali že prej obstoječih sedimentnih kamnin **S:** mehánska kamnína

klástična struktúra -e -e ž struktura sedimentne kamnine, ki vsebuje s cementom povezane delce iz že obstoječe kamnine

klesá nec -nca m kos naravnega kamna, ki je z ročnim orodjem površinsko obdelan ali profiliran in je lahko samostojen kamniti element, element kamnite konstrukcije ali element za zidanje kamnitih zidov ter oblaganje talnih in stenskih površin

klesáni kámen -ega -mna m ročno ali strojno oblikovan obdelovanec z ravnimi robovi in licem s štokano, špičeno ali enostavno profilirano površino, ki se uporablja za zidanje kamnitih zidov in oblaganje zidov iz drugih gradiv

klesánje -a s postopek, pri katerem se z ročnim orodjem, npr. z odbijačem, s špico, z dletom, iz surovega kamna, rezane kamnite prizme ali masivne plošče v fazah odklesa in izklesa oblikuje izdelek iz naravnega kamna

klesánje črk -a -- s **1.** ročni postopek izdelave črk in drugih znakov, predhodno narisanih na površino naravnega kamna, z uporabo ravnega dleta in kladiva ali ravnega dleta in pnevmatske pištole **2.** strojni postopek izdelave črk ali drugih znakov z rezkanjem

K

klinasti utòr -ega -óra m ► trikotni utòr

klin s perési -a -- -- m ozka jeklena zagozda z dvema konusnima peresoma, ki se vstavi v izvrtano luknjo v kamniti masi in po kateri se tolče z macolo, da se kamnita masa odvoji od stene ali kamniti kos razdvoji

kohezija -e ž sila, ki veže minerale ali njihova zrna v kamnino

kolútni brusilnik -ega -a m stroj, na katerem sta nameščena brusna koluta za brušenje in ostrenje orodja za obdelavo naravnega kamna **S**: namizni brusilnik

kombinirani kótnik -ega -a m ► pomíčni kótnik

kómenski apnérec -ega -nca m zgornjekredni ploščasti kraški apnenec z rožencem, ki je sive do temnosive barve in se uporablja za suhozidno gradnjo, zunanje in notranje tlake ter za prekrivanje streh

kómora -e ž podzemni prostor med varnostnimi stebri, ki nastane po odvzemu kamnite mase, njegov razpon pa je odvisen od geomehanskih lastnosti hribine, primarnega napetostnega stanja v krovnini in tektonike ležišča kamnite mase

kómorno-stèbrna odkópna metóda -e -e -e ž metoda pridobivanja naravnega kamna v podzemnih prostorih, določena in potrjena z rudarskim projektom, ki s podpornimi elementi v obliki pravilno ali nepravilno razporejenih varnostnih stebrov omogoča stabilnost krovnine v stropu ter zahtevan razpon komor **S**: podzémna odkópna metoda

kompozitna oblóga -e -e ž kamnita obloga, ki je prilepljena s poliestrskim lepilom ali z epoksidnim lepilom na panel in se uporablja na površinah, na katerih je zahtevana majhna masa kamnite obloge, npr. v dvigalih, na jahtah

kompozitni materiál -ega -a m nosilna plošča, sestavljena iz dveh ali več materialov, ki so različni po fizikalno-kemičnih lastnostih in zaradi medsebojnega vpliva v novonastalem izdelku presegajo lastnosti osnovnih materialov, npr. sredica iz aluminijastega satovja, ki je na obeh straneh obdana s ploščama iz fenolne smole, poliestrske smole ali aluminija

komprézor -ja m stroj, ki proizvaja stisnjeni zrak in se uporablja za pogon strojev in ročnih strojev za obdelavo naravnega kamna, npr. pri peskanju, vrtanju, površinski obdelavi s pnevmatsko pištolo, ter za izpihovanje in sušenje površine izdelka iz naravnega kamna

kompréorski svéder -ega -dra m jekleni sveder, ki je pritrjen na glavo vrtalnega pnevmatskega kladiva in se običajno uporablja za vrtanje luknje v kamnito maso pri lomljenju s klini

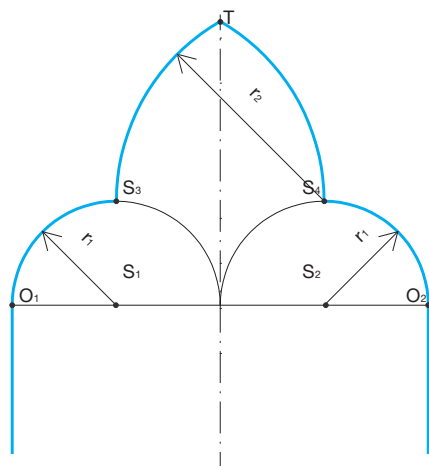
kónčni razrèz -ega -éza m razrez gateriranih plošč ali masivnih kosov iz naravnega kamna na dimenzije izdelka iz naravnega kamna, ki so določene v delovni dokumentaciji

konfín -a m **1.** ► mejník **2.** ► občétni kámen

konglomerát -a m klastična sedimentna kamnina, ki je sestavljena iz med seboj z vezivom povezanih zaobljenih do polzaobljenih zrn, velikih več kot 2 mm, in se uporablja za zidanje zidov in izdelavo masivnih arhitekturnih elementov, npr. škofjeloški konglomerat

koničasta kúpola -e -e ž kupola, pri kateri se polkrožno ukrivljena lupina v višino razpotegne v zašiljen zaključek

koničasti deteljčasti lók -ega -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki dveh simetričnih četrtin kroga, ki ju povezuje šilasti lok □

koničasti deteljčasti lok

koničasti lók -ega -a m ► šilasti lók

konkrécija -e ž kroglasto, jajčasto, diskoidno, valjasto ali nepravilno oblikovano nakopičenje mineralov v kamnini, ki nastane s koncentričnim izločanjem mineralnih zrn iz vodnih raztopin v smeri od središča proti obodu votline

kontáktna fasáda -e -e ž fasada, pri kateri so kamnite plošče na zid pritrjene s sidri, na

hrbtini strani pa je stik z nosilno konstrukcijo v celoti zapolnjen z lepilom ali v celoti ali delno zalit s cementno malto

kontaktna metamorfóza -e -e ž proces nastanka metamorfnih kamnin, npr. kvarcita, marmorja, zaradi vdora magne v sorazmerno hladno kamnino blizu Zemljinega površja, pri čemer že obstoječi minerali prekrystalizirajo ali pa nastanejo novi minerali

kóntrašablóna -e ž ► kontrolna šablóna

kontrólna šablóna -e -e ž šablona, zrcalna zarisni šablona, ki se uporablja za preverjanje poteka izdelave načrtovane oblike, najpogosteje profila, po zaključni profilni obdelavi in površinski obdelavi **S:** kóntrašablóna, négativna šablóna, prótišablóna
□ str. 90

konvéksna rezálka -e -e ž diamantna rezalka stožčaste oblike, pritrjena na kotno brusilko ali vpeta na glavo CNC-stroja, ki se uporablja za izdelavo zaobljenih oblik in rezanje ovalnih lukenj na kamnitih ploščah debeline do 5 cm □

konvéksna rezalka

konvéksni brúsni dísk -ega -ega -a m disk, ki ima na brusni površini priložne diamantne segmente ali galvansko nanosena diamantna zrna in je nameščen na kotni brusilki za suho brušenje zaobljenih površin naravnega kamna

konzólna brusílka -e -e ž ► sténska brusílka

konzólna króžna žága -e -e -e ž stroj za rezanje naravnega kamna, pri katerem je pogonski sklop z diamantno rezalko nameščen na konzoli nad delovno mizo, ki se med obdelavo pomika vzporedno z diamantno rezalko

konzólna stopníca -e -e ž masivna stopnica, ki je enostransko vpeta v nosilni zid

konzólno dvígálo -ega -a s dvigalo, ki se upravlja prek komandne plošče s tal in pri katerem je

vrtiljiva ročica, na kateri je nameščena dvigalna naprava z vitlom, pritrjena na prostostoječi kovinski steber, steber industrijske hale ali steno industrijske hale

kôpa -e ž apnenica v obliki polkrogle s premerom približno 6 m in višino približno 3 m, ki ima nad obokanim kamnitim kuriščem izmenično naložene plasti apnenca in kuriva in je obdana s plaščem glinje ali goste apnene malte

kópíja -e ž **1.** izdelek iz naravnega kamna, izdelan ročno s tehnikami za natančno prenašanje mer, npr. s punktiranjem, ali strojno s kopirnim strojem ali CNC-strojem in je oblikovno identičen virtualnemu modelu, na osnovi katerega nastane **2.** kamniti odlitek, ki je izdelan po originalnem modelu, npr. izdelku iz naravnega kamna, kipu, in je po retuširanju identičen originalu

kopírka -e ž ► kopírni stròj

kopírni stròj -ega stròja m stroj s tipalom, ki se pomika po modelu ali šabloni, in s pogonsko glavo z orodjem, ki preko pomičnega mehanizma sledi premikanju tipala in izdeluje kopijo modela **S:** kopírka, pantográf

kopríva -e ž ► koprívski apnénc

koprívski apnénc -ega -nca m temnosiv rudistni apnenec z zdobljenimi in zaobljenimi ostanki lupin školjk, ki je odporen na atmosferske vplive, uporablja pa se za oblaganje, izdelavo masivnih kamnoseških izdelkov in kamnite galanterije **S:** kopríva

korozíja -e ž proces preperevanja površine izdelka iz naravnega kamna zaradi delovanja kemičnih snovi iz okolja, npr. kislega dežja

korúnd -a m drobnno- do debelozrnati mineral, ki je brezbarven, bel, rdečkast, siv ali skoraj črn, po kemični sestavi aluminijev oksid, zaradi relativne trdote 9 po Mohsovi trdotni lestvici pa se uporablja za izdelavo brusov za površinsko obdelavo naravnega kamna, npr. brusnega zvonca, brusnega čepa

korúndni pések -ega -ska m mešanica korundnih zrn, ki se uporablja za izdelavo orodij za obdelavo naravnega kamna, izdelavo protizdrsnihih trakov ali za peskanje

korúndno zrna -ega -a s abrazivno zrno iz elektrokorunda različne trdote in žilavosti, ki se mešano z vezivom, npr. vezivom iz umetnih smol, magnezitnim vezivom ali keramičnim vezivom, uporablja za izdelavo rezalnih plošč, brusnih plošč in brusov

K

kosôvnica -e ž formalno oblikovan seznam vseh materialnih sredstev in delovnih operacij, ki so potrebne za oblikovanje predračunske kalkulacije in za izdelavo ali sestavo izdelka iz naravnega kamna **S**: sestavnica

košánka -e ž apnenica v obliki valja s premerom približno 6 m in višino približno 4 m, ki ima obokano kurišče, vkopano 2 m globoko v zemljo, nad katerim so zloženi surovi kamni in lomljenci iz apnenca, in je obdana z vertikalno postavljenimi koli s prepletom vej, vmes pa je 0,5 m debel pas nabite zemlje

košárasti lók -ega -a m ► oválni lók

košárasti utòr -ega -óra m ► oválni utòr

kotíranje profila -a -- s označevanje mer ravnih in poševnih ploskev, robov, središč in polmerov ločnih krivulj ter končnih dimenzij profiliranega izdelka iz naravnega kamna na načrtu v naravni velikosti

kótna brusilka -e -e ž električni, akumulatorski ali pnevmatski ročni stroj s pravokotno pozicijo vretena, na katero je privijačena rezalna plošča ali orodje za površinsko obdelavo naravnega kamna, npr. za brušenje, poliranje, štokanje **S**: kótni brusilnik

kótna stopnice -ih -íc ž mn. arhitekturni element v obliki črke L brez vmesnega podesta, po katerem hoja med dvema nivojema poteka v dveh smereh

kótni brusilnik -ega -a m ► kótna brusilka

kótnik -a m krivljeni L-profil iz nerjavečega jekla ali vlečeni L-profil iz aluminija za

medsebojno pritrditev profilov podkonstrukcije ali kamnitih elementov

kotomér -a m kovinska naprava, sestavljena iz polkrožnega loka z označenimi kotnimi stopinjami in nastavljivega kraka za zarisovanje profilov izdelka iz naravnega kamna □

kovinska črka -e -e ž črka ali znak, običajno iz bron ali druge nekorozivne kovine, različnih velikosti in tipografij ter z mozniki, ki se z lepilom pritrdi v izvrtane luknje na površini naravnega kamna in se uporablja za napise na nagrobnih ploščah ali spominskih ploščah

kózmanje -a s zaključna fina obdelava kiparskega okrasja na izdelku iz naravnega kamna po namestitvi na končno mesto

krájnik -a m kamnita plošča, ki je neenakomerne debeline in ima na eni strani klano površino ali z diamantno žico ali verižno žago odrezano površino ter nastane kot ostanek pri rezanju ali obrezovanju bloka

kráška grúpa -e -e ž litostratigrafska enota, ki jo tvorijo liburnijska formacija, trsteljske plasti in alveolinsko-numulitni apnenec

kréda -e ž jezerski sediment iz kalcita, ki je bele do sivkaste barve in se uporablja za izdelavo apna

krémen -éna m mineral z relativno trdoto 7 po Mohsovi trdotni lestvici, ki je po kemični sestavi silicijev dioksid in je bistveni mineral v številnih sedimentnih kamninah, magmatskih kamninah in metamorfnih kamninah ter sedimentih

K

kotomer

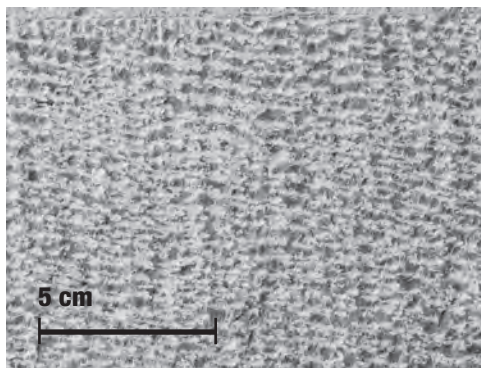
kreménčev pések -ega -ska m ► kreménov pések

kreménov diorít -ega -a m magmatska globočina iz dioritske skupine, ki je običajno svetlo- do temnosive barve, ima enakomerno debelozrnato strukturo in je najpogosteje sestavljena iz srednjih plagioklazov, podrejeno kalijevih glinencev in kremenca, ki ga je med 5 % in 20 %, uporablja pa se za oblaganje

kreménov pések -ega -ska m zrna kremenca, ki se uporabljajo za fugiranje tlakovanih površin, peskanje ali kot sestavina za izdelavo cementnega lepila ali polnilo pri izdelavi fugirne mase **S**: kreménčev pések

krempáč -a m ► velika krémpa

krémpana površina -e -e ž ročno obdelana površina naravnega kamna, na kateri so vidne vzporedne sledi udarcev zob velike krempe ali fine krempe □

krémpana površina

krémpanje -a s postopek ročne površinske obdelave, pri katerem se z veliko kremo odvzema višek kamnite mase pri izdelavi ravne ploskve ali se s fino kremo izdelata končna oblika in površina izdelka iz naravnega kamna

kríptokristálna struktúra -e -e ž struktura magmatskih kamnin, v kateri mineralna zrna niso določljiva s petrološkim mikroskopom, ampak npr. s praškovno rentgensko difrakcijo

kristál -a m mineral z urejeno notranjo zgradbo, v kateri se elementi osnovne celice v prostoru simetrično ponavljajo

kristalizácija -e ž **1.** kemični postopek poliranja površine naravnega kamna s praškom oksalne kisline in kalijevega oksalata, ki se strojno vtire v naravni kamen, da se mu povrne prvotni sijaj

2. proces, pri katerem se atomi ali molekule iz plinaste, tekoče ali disperzne snovi v naravnih okoljih povežejo v trdno kristalno zgradbo mineralov, ki gradijo naravni kamen

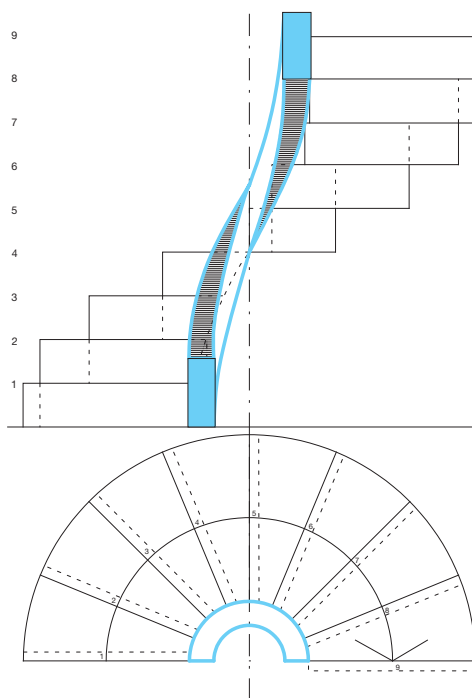
kristalizacijski tlák -ega -a m tlak v porah in razpokah kamnine, ki nastane zaradi rasti kristalov sekundarnih mineralov in povzroča rahljanje vezi med sestavnimi deli kamnine

kristálna struktúra -e -e ž zgradba snovi, v kateri so gradniki urejeni simetrično

krívec -vca m kamniti element v obliki vijačnice, ki se dviga ob odprtem vretenu ali zunanem obodu stopniščne rame zavitih stopnic, krožnih stopnic ali polžastih stopnic in zapira pogled na stopnice od strani □

krívi réz -ega -a m **1.** nepravilen rez pri rezanju naravnega kamna, ki nastane zaradi prevelike hitrosti pomika orodja ali njegove neustrezne kvalitete **2.** rez, narejen z diamantnim orodjem ali vodnim curkom po načrtovani krivulji

krivljeni profil -ega -a m profil iz jekla ali nerjavečega jekla, ki nastane na stroju z oblikovanjem pločevine, narezane na pasove, in se uporablja za pritrjevanje elementov podkonstrukcije

krívec

K

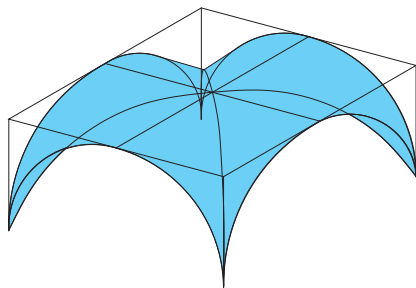
krivúljinik -a m pripomoček za zarisovanje oblih oblik na površino naravnega kamna

kríž -a m figuralni ornament, izdelan v tehniki utora, grebena ali reliefa, ki ga sestavlja krščanski simbolni motiv krajše in daljše črte, ki se običajno pravokotno sekata

krížna stréha -e -e ž streha, ki je sestavljena iz dveh sekajočih se dvokapnic

krížni obòk -ega -óka m kamniti obok, ki je sestavljen iz pravokotnega preseka dveh enako visokih banjastih obokov

S: križnogrebénasti obòk □

križni obok

krížnogrebénasti obòk -ega -óka m ► križni obòk

krogovičje -a s geometrijski ornament, izdelan v tehniki utora ali grebena, ki ga sestavlja motiv kroga ali stiliziranih in geometrijsko oblikovanih listov, npr. trolista, četverolista

krojítev -tve ž delitev kamnin v značilne oblike zaradi načina nastanka ali zaradi procesov preperevanja in erozije, npr. stebričasta krojítev bazalta, skrilava krojítev metamorfnihih kamnin

króna vodnjáka -e -- ž ► obòd vodnjáka

kròv króva m končni sloj strehe, pritrjen na ostrešje in sestavljen iz slamnate, kamnite, opečne, lesene ali kovinske kritine ter lesene, betonske ali kovinske konstrukcije

krovnína -e ž zemlja ali kamnina, ki leži nad produktivno plastjo in je zaradi razdrobljenosti in nekompaktnosti neuporabna za nadaljnjo obdelavo

króžna brázda -e -e ž robni profil z vbočenim posnetim robom krožnega ali segmentnega prereza **S:** obválj

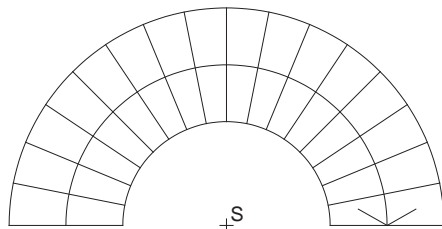
króžna žága -e -e ž stroj za rezanje bloka ali za obrezovanje in profiliranje kamnite plošče z diamantno rezalko, ki se pri

rezanju pomika v vzdolžni smeri mostu, na katerem je nameščen pogonski sklop

króžna žága za prirezóvanje -e -e -- -- ž stroj za rezanje kamnitih plošč, pri katerem se en ali več ročno ali električno gnanih pogonskih mehanizmov z orodjem za rezanje naravnega kamna premika prečno na delovno mizo **S:** čelilka

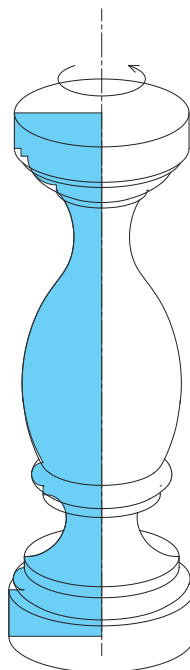
króžne stopnice -ih -íc ž mn. arhitekturni element za prehajanje med dvema nivojema, ki ima eno, dve ali več stopniščnih ram, se vzpenja okoli vretena v obliki kroga in ima klinasto oblikovane nastopne ploskve

S: okrogle stopnice □

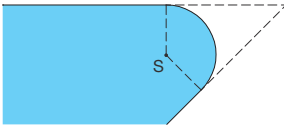
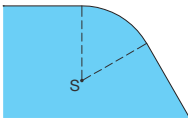
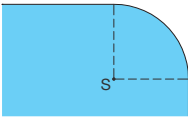
krožne stopnice

króžni profil -ega -a m kamnoseški profil, ki ima obliko, ki jo tvori okoli vertikalne osi zavrtena polovična šablona □

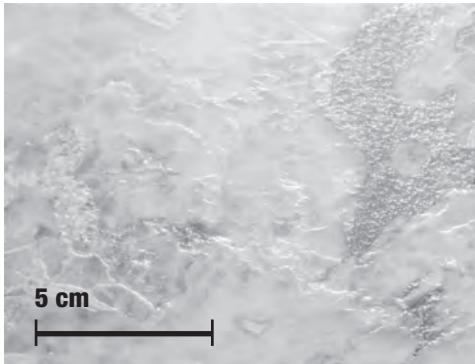
króžni profil

krožno posnėti rób -- -ega -a m strojno profiliran ali ročno klesan in površinsko obdelan robni profil z zaokroženim robom med dvema pravokotnima, topokotnima ali ostrokotnima ploskvama obdelovanca □

krožno posnėti rób

krtáčna površina -e -e ž s strojem ali z ročnim orodjem obdelana površina naravnega kamna, pri kateri šopi vlaken brusne krtače zgladijo vrhove predhodne grobe obdelave, npr. špičenja, štokanja, praskanja, ali zaradi različne trdote mineralov kamnine neenakomerno zgladijo brušeno površino naravnega kamna □

krtáčna površina

krtáčenje -a s **1.** postopek brušenja naravnega kamna z brusnimi krtačami z abrazivnimi zrni različnih zrnivosti, ki zgladijo vrhove predhodne grobe obdelave ali neenakomerno zgladijo površino naravnega kamna zaradi različne trdote mineralov v kamnini **2.** ročno čiščenje fug kamnitega zida s kovinsko krtačo

krušljivost -i ž lastnost kamnine z velikim številom mikrorazpok ali s šibko kohezijo

med minerali, da se njeni posamezni delci v postopku obdelave izdelka iz naravnega kamna nekontrolirano ločijo od kamnite mase

kúhano ápno -ega -a s ► žgáno ápno

kultúrna krajina -e -e ž zemeljsko površje, v katerega človek posega s svojim delom in ga s tem preoblikuje, dopolnjuje in ureja, npr. mestna krajina, vinogradniška krajina, vodna krajina

kuníra -e ž **1.** utor klinaste oblike, širok od 3 cm do 4 cm, globok do 5 cm in dolg do 10 cm, ki je ročno klesan v ravno površino bloka in v katerega se vstavi prisekana zagozda za razkol bloka **2.** utor klinaste oblike, širok od 10 cm do 15 cm in globok od 15 cm do 20 cm, ki je ročno klesan vzdolžno v steno kamnoloma in v katerega se vstavijo široke zagozde za odlom bloka od stene

kuníránje -a s **1.** ročno klesanje kunir v enakomernih medsebojnih razdaljah v ravno površino bloka, v katere se vstavijo prisekane zagozde za razkol bloka **2.** ročno klesanje kunire vzdolžno v steno kamnoloma, v katero se vstavijo široke zagozde za odlom bloka od stene

kúpola -e ž strešna ali stropna konstrukcija, oblikovana v polkrog in izdelana iz kamnitih zidakov, s katero je pokrit okrogel, kvadraten, osmerokoten ali kako drugače oblikovan središčni prostor

kvarcít -a m metamorfna kamnina bele, sive ali črne barve, ki nastane pri kontaktni metamorfozi iz kremenovega peščenjaka, ima masivno teksturo in drobno- do srednjezrnata zrna kremenca, primesne minerale biotit, grafit in magnetit ter se v obliki tankih plošč uporablja za oblaganje

K

L

lakolít -a m magmatska globočnina kupolaste oblike, ki se ob prodiranju magme proti Zemljinem površju vrine med plasti v trdni Zemljini skorji

lamélni brús -ega -a m ► lamélni brúsní disk

lamélni brúsní disk -ega -ega -a m orodje, ki ima na brusni površini ploščice ali trakove iz brusnega platna, na katerem so zrna elektrokorunda ali diamanta, in se uporablja za brušenje površine naravnega kamna s kotno brusilko **S**: lamélni brús

lámína -e ž plast sedimentne kamnine, ki je litološko enovita in ima debelino od 0,05 mm do 1 mm

laminácija -e ž nastajanje lamin zaradi spremenljivih razmer pri sedimentaciji

lápór -ja m sediment, ki vsebuje od 35 % do 65 % kalcita, dolomita ali obeh ter glinene minerale

lápórovéc -vca m klastična sedimentna kamnina, ki vsebuje od 35 % do 65 % kalcita, dolomita ali kalcita in dolomita ter glinene minerale in se uporablja kot vir surovin za izdelavo cementa

lásasta razpóka -e -e ž tanka razpoka v kamnini ali izdelku iz naravnega kamna, ki nastane zaradi tektonskih procesov ali vremenskih vplivov **S**: lásnica

láserski merílNIK -ega -a m ► merílni lásér

lásersko gravíránje -ega -a s postopek izdelovanja plitkih ornamentov in napisov z laserskim žarkom, ki zaradi visoke toplote odlušči površino naravnega kamna

lásnica -e ž ► lásasta razpóka

lástóvičji rëp -ega rëpa m ► trikótni utòr

latërna -e ž ► svetlóbnica

láva -e ž kamnina, ki nastane iz magme, ki prodre na Zemljino površje

ledeníški sedimënt -ega -ënta m sediment, ki je sestavljen iz različno velikih odlomkov kamnin, ki se nakopičijo zaradi premikajočega se leda ledenika, npr. morena **S**: glaciálni sedimënt

léga -e ž **1.** kos lesa pravokotnega preseka za podlaganje in stabiliziranje obdelovanca pri izdelavi na delovni mizi ali za podlaganje kamnitih elementov v skladišču **2.** lesen, tesan ali žagan tram, ki v

konstrukciji ostrešja nosi in veže streho v podolžni smeri

lehnják -a m biokemična sedimentna kamnina svetlorjave barve, ki je porozna in nastane z izločanjem kalcijevega karbonata iz hladne tekoče vode, obogatena z ogljikovim dioksidom, se nalaga na odpadle veje, listje in mah, uporablja pa se za vertikalne obloge in izdelavo masivnih kamnitih elementov

lepilna máltá -e -e ž s polimeri obogatena cementna mešanica v prahu, ki se uporablja za polaganje kamnitih oblog z močno profilirano hrbtno stranjo kamnitih plošč ali kamnitih plošč neenakomerne debeline

lepílo -a s praškasta, pastozna ali tekoča snov, ki se uporablja za pritrjevanje kamnitih plošč na podlago ali med seboj

lepílo s podáljšanim odpórtim časom -a - - - - s cementno lepilo z oznako E po evropskem standardu, ki ima odpri čas do 30 minut po nanosu na podlago

lepílo za kámen -a - - - s poliestrsko lepilo ali epoksidno lepilo, ki je transparentno ali obarvano z barvno pasto in se uporablja za zapolnitev porozne površine naravnega kamna, za popraviljanje okruškov na izdelku iz naravnega kamna ali za pritrjevanje kamnitih plošč med seboj

lepílo z zmánjšanim zdórsom -a - - - s lepilo z oznako T po evropskem standardu z dodatki proti lezenju kamnitih plošč pri polaganju na vertikalne površine **S**: tiksotrópno lepílo

leséna zagózda -e -e ž zagozda za podlaganje obdelovanca pri obdelavi na delovni mizi, transportu ali montaži na končno mesto ali za pritrditev obdelovanca na delovni mizi, paletnem podstavku ali paleti, da se med obdelavo ali transportom ne premika

lésnobrdčán -a m ► lésnobrdski apnénc

lésnobrdski apnénc -ega -nca m zgor-njetriasni apnenec s severnega obronka Ljubljanskega barja, ki je pisan, sivkaste ali rožnate barve, uporablja pa se za notranje oblaganje in izdelavo masivnih kamnitih elementov **S**: lésnobrdčán

létev -tve ž **1.** podolgovat kos lesa pravokotnega prereza, ki se uporablja za niveliranje in poravnavanje podložnega betona pri klasičnem polaganju tlaka **2.** podolgovat kos aluminija pravokotnega prereza z libelo ali brez nje, ki se uporablja za preverjanje nivojev in horizontalnosti pri vgradnji kamnitih elementov

L

lézika -e ž stik, ki ločuje dve plasti ali dva sklada in nastane zaradi začasne prekinitev sedimentacije ali zaradi spremembe v procesu sedimentacije

ležájna réža -e -e ž horizontalni stik elementov za zidanje kamnitih zidov, ki je zapolnjen z malto ali povezan s sidri

ležéča brázda -e -e ž brazda na tekočem profilu, profilnem kotu, profilnem vogalu ali ločnem profilu v horizontalni legi

ležéča karnísa -e -e ž karnisa na tekočem profilu, profilnem kotu, profilnem vogalu ali ločnem profilu v horizontalni legi

ležéča pálica -e -e ž palica na tekočem profilu, profilnem kotu, profilnem vogalu ali ločnem profilu v horizontalni legi

ležéči profil -ega -a m kamnita prizma ali valj s profilno oblikovanim zgornjim robom

libéla -e ž kratka letev z vdélano cevko, delno napolnjeno s tekočino, ki se uporablja za določanje horizontalne lege pri polaganju tlaka ter za določanje horizontalne in vertikalne lege pri vgradnji kamnitih elementov **S**: vódna téhcnica

libra -e ž nevidna plastovitost, značilna za nekatere vrste naravnega kamna, ki omogoča razbijanje kamnite mase v manjše kose ali izdelavo grobo odbite površine, npr. pri izdelavi bunje

libúrníjska formácija -e -e ž zgornjekredna in paleocenska formacija, ki združuje vremške in kozinske plasti ter slivski apnec s pojavi premoga

lice -a s sprednja, običajno obdelana površina kamnitega elementa, ki je po vgradnji vidna

lice lóka -a -- s sprednja ravna ali profilirana vidna površina kamnitega loka □ str. 45

lineácija -e ž linijske strukture v metamorfnih kamninah, ki nastanejo zaradi vzporedne usmeritve plastovitih silikatnih mineralov

línija -e ž več zaporedno postavljenih strojev za obdelavo naravnega kamna, med seboj povezanih z gnanimi valjčnimi transporterji ali s prosto vrtečimi se valjčnimi transporterji

línija za armíranje -e -- -- ž linija, sestavljena iz gnanih valjčnih transporterjev, komore za sušenje kamnitih plošč ter delovne mize za nanos premaza

línija za búnjo -e -- -- ž linija, sestavljena iz gnanih valjčnih transporterjev ali prosto vrtečih se valjčnih transporterjev,

ekscentrične stiskalnice in krožne žage za prerezovanje kamnitih plošč

línija za tlák -e -- -- ž linija, sestavljena iz gnanih valjčnih transporterjev, tračne brusilke, brusilke robov in krožnih žag za prerezovanje kamnitih plošč

línija za žgánje -e -- -- ž linija, sestavljena iz gnanih valjčnih transporterjev, enega ali več gorilcev s plamenom za točkovno segrevanje površine naravnega kamna in razpršilnika vode

lípica enòtni -e -- ž ► enótni lípiški apnec

lípica fiorito -e -- [fjorító] ž ► róžasti lípiški apnec

lípica róžasti -e -- ž ► róžasti lípiški apnec

lípica unito -e -- ž ► enótni lípiški apnec

lípíška formácija -e -e ž zgornjekredna formacija na Krasu, ki združuje zgornjekredni plastnati rudistni apnec ali apnec z roženci, pri čemer je v kamnarstvu najpomembnejši svetlosiv debeloplastnati apnec

lísasti apnec -ega -nca m ► večbárvni apnec

lísasti mármor -ega -ja m ► večbárvni mármor

litáž -a m plast, ki ni omejena z lezikama, ampak se od drugih plasti loči po svoji litološki sestavi ali zaradi drugih strukturnih značilnosti, npr. foliacije, lineacije

litifikácija -e ž proces pri diagenezi, pri katerem se iz sedimenta iztiska pora voda in s cementacijo nastane sedimentna kamnina

litiotída -e ž fosilna školjka, ki daje podpeškemu apnencu značilen videz zaradi s kalcitom prekrystaljenih belih presekov

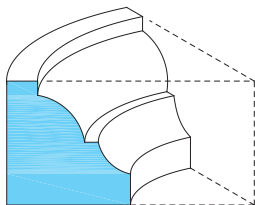
litotámnijska -e ž fosilna rdeča alga s kalcitnim skeletom v obliki skorij ali gomoljev v litotamnijskem apnencu

litotámnijski apnec -ega -nca m svetel, siv do rumenkast miocenski ali oligocenski apnec, značilen za vzhodno Slovenijo, ki ima številne fosilne ostanke litotamnijske in se uporablja za oblaganje

litotróf -a m organizem, ki kot vir energije uporablja anorgansko snov v kamnini, zato se naseli vanjo in povzroči propadanje izdelka iz naravnega kamna

lóčna krivúlja -e -e ž ukrivljena črta, ki poteka med dvema opornima točkama preko temena loka in tvori obliko ločnih arhitekturnih elementov iz naravnega kamna □ str. 45

lóčni profil -ega -a m kamnoseški profil, ki poteka po notranjem ali zunanjem robu kamnitega elementa v smeri radialno na poljubno ločno krivuljo □

lóčni profil

lóčni segment -ega -ênta m ločni profil, ki je element kamnite konstrukcije, npr. okvirja okenske odprtine, vratne odprtine ali zidne niše □ str. 45

lógarski apnénc -ega -nca m ► solčávski apnénc

lomílka -e ž kovan železni drog s koncema, oblikovanima v obliki črke S, ki se uporabljata kot vzvod za privzdigovanje in nameščanje kamnitih elementov pri montaži **S**: pájser

lomílni dróg -ega -a m kovan železni drog, ki je na enem koncu oblikovan v špico, na drugem koncu pa odebeljen v obliki klinaste glave, ki se vstavi v razpoko bloka in služi kot vzvod pri razmikanju in pri vzdigovanju težjih kamnitih kosov **S**: štánga

lómljena ležéča karnísa -e -e -e ž karnísa na profilnem kotu ali profilnem vogalu v horizontalni legi

lómljenec -nca m naravni kamen v manjših kosih nepravilne oblike, ki nastanejo kot ostanek pri pridobivanju mineralne surovine v kamnolomu

lómljeni profil -ega -a m kamnoseški profil, ki v tlorisu zamenja smer pod pravim, topim ali ostrim kotom

lómljenje -a s postopek pridobivanja in obdelave naravnega kamna, pri katerem se z različnimi orodji, npr. zagozdami, klini, kladivi za odbijanje, in postopki, npr. vrtnjem, kuniranjem, zarezovanjem, kamnita masa oddvoji od stene v kamnolomu ali se kamniti kos razdvoji

lómljenje s klíni -a - - - s postopek pridobivanja in obdelave naravnega kamna, pri katerem se v kamnito maso s kompresorskim svedrom navrtajo luknje, v katere se zabijejo klini s peresi, po katerih se nabija z maco, kar povzroči, da se kamniti kos oddvoji od kamnite mase **S**: lómljenje z vrtnjem

lómljenje z razstrelívi -a - - - s postopek pridobivanja naravnega kamna, pri katerem se v kamnito maso z vrtno garnituro navrtajo luknje, v katere se namesti detonacijska vrstica za oddvajitev stene od kamnite mase

lómljenje z vrtnjem -a - - - s ► lómljenje s klíni

lómna obrmenítev -e -tve ž preizkus mehanske lastnosti kamnine za fasadno ploščo, ki je določena s povprečno vrednostjo porušne obremenitve, pri kateri pride do razpoke ali odkruška kamnine ob sidrnih izvrtinah vzorca predpisanih dimenzij

losjón -a m silikonski premaz za čiščenje in nego polirane površine naravnega kamna, s katerim se osvežita barva in visoki sijaj

ložánski kámen -ega -mna m ► máceljski peščenják

lumakéla -e ž fosilne lupine morskih školjk ali hišic morskih polžev, ki se nakopičijo v plastnatem apnencu

lúščenje -a s odstopanje tankih ploščatih delcev s površine izdelka iz naravnega kamna zaradi dejavnikov propadanja kamna, npr. dekohezije, kristalizacijskega tlaka, hidratacijskega tlaka

M

máca -e ž kladivo za dvoročno uporabo, težje od 3 kg, ki se uporablja za razkol večjih surovih kamnov ali tombolonov na manjše kose ali za nabijanje po zagozdah pri lomljenju naravnega kamna

máceljski peščenják -ega -a m kremenov peščenjak iz okolice Rogaške Slatine spodnje-miocenske starosti in sivorjave, rumenkaste ali zelenosive barve, ki je zaradi kremenovih zrn zelo abraziven in zato uporaben za izdelavo brusov, pa tudi zidov, masivnih arhitekturnih elementov, tlakov, korit za hranjenje živali in stiskalnic za sadje **S**: ložanski kámen

macóla -e ž kladivo za enoročno uporabo, težko od 0,8 kg do 2 kg, z rahlo izbočenima, nezakaljenima in enako oblikovanima udarnima površinama za tolčenje po špici, dletu ali odbijaču za grobo obdelavo izdelka iz naravnega kamna □

macola

macólica -e ž kladivo za enoročno uporabo, težko od 0,5 kg do 0,8 kg, z rahlo izbočenima, nezakaljenima in enako oblikovanima udarnima površinama za tolčenje po dletu ali špici za fina kamnoseška dela, npr. klesanje črk, profiliranje □

macolica

máček -čka m ► dvigálna napráva

mácja gláva -e -e ž prodnik s premerom od 8 cm do 12 cm, ki je pokončno ali ležeče

postavljen v pesek ali malto in se uporablja za tlak na zunanjih površinah

máfična kamnina -e -e ž magmatska kamnina, bogata s silikatnimi minerali, ki vsebujejo veliko magnezija ali železa, npr. olivin, pirokseni, amfiboli, biotit

mágma -e ž talina mineralov v Zemljini notranjosti, iz katere v fazi kristalizacije nastanejo minerali, npr. diamant, olivin, granat

magmátska kamnina -e -e ž kamnina, ki nastane z ohlajanjem magme v Zemljini skorji ali na Zemljinem površju in je glede na nastanek globočina, predornina ali žilnina, glede na mineralno sestavo pa kamnina granitne, sienitske, dioritske, gabrske ali peridotitske skupine

mákrózno -a s abrazivno zrno z zrnavostjo 220 ali manj po MESH-lestevici, ki se uporablja za izdelavo orodij za grobo obdelavo naravnega kamna

mála kótna brusilka -e -e -e ž električna kotna brusilka z močjo od 500 W do 1800 W in z do 11.000 obrati na minuto, ki je enoročna ali dvoročna, običajno z regulacijo hitrosti, in se uporablja za vrtanje, rezanje in brušenje naravnega kamna z orodji in drugimi nastavki s premerom do 125 mm

málta -e ž mešanica veziva, peska in vode, ki se v mokrem stanju uporablja za zidanje, polaganje naravnega kamna in ometavanje sten in stropov

málta za fugiranje -e - - - ž industrijsko pripravljena suha mešanica cementa, dodatkov in peska, ki se nanese v široke fuge kamnitih zidov in v fuge kamnitih plošč

málta za tesnjenje -e - - - ž eno- ali dvokomponentna visoko elastična cementna masa z dodatki za izdelavo vodotesne zaščite zunanjih in notranjih horizontalnih in vertikalnih betonskih ali cementnih površin

mansárdna stréha -e -e ž streha z lomljenimi strešnimi ploskvami, ki povečajo podstrešni prostor

manšéta za tesnjenje -e - - - ž gumirana manšeta ali manšeta na tkanini iz flisa, s katero se zagotavlja vodotesnost vogalov, npr. v kopalnici, na balkonu, ali inštalacijskih prebojev v zidu in odtokov v tlaku

Marjino známenje -ega -a s figuralni ornament, izdelan v tehniki reliefa, utora ali grebena, ki je simbol krščanstva in oblikovan kot vzorec iz medsebojno povezanih črk A, I, M, R, ki tvorijo ime, običajno umeščen v sredino arhitekturnega elementa

M

marméta -e ž industrijski izdelek iz naravnega kamna standardnih dimenzij 30,5 cm krat 30,5 cm ali 30,5 cm krat 61 cm in debeline do 1,2 cm, ki ima posnete robove in se uporablja za notranje oblaganje **S**: plôščica

mármor -ja m metamorfna kamnina svetle barve z odtenki zelene, sive, modre, rjave in rdečkaste, ki nastane pri kontaktni metamorfozi iz apnenca ali dolomita, ima masivno teksturo in drobno- do debelozrnata zrna kalcita ali dolomita, uporablja pa se za oblaganje, izdelavo masivnih kamnitih izdelkov in kamnite galanterije ter v kiparstvu

martél -a m ► velika krémpa

martelína -e ž ► fína krémpa

masíva -e ž ► masívni kamníti izdélek

masívna kamnína -e -e ž sedimentna kamnina, običajno litološko enovita, ki ni v laminah, plasteh ali skladih

masívna plôščá -e -e ž kamnita plošča debeline več kot 10 cm, ki je strojno pridobljena iz bloka ali tombolona in se uporablja za izdelavo kamnitih elementov

masívna stopníca -e -e ž stopnica, ki je položena v horizontalni legi na stopniščno ramo in ima ravno ali profilirano čelo

masívni kamníti izdélek -ega -ega -lka m izdelek iz naravnega kamna, običajno večjih dimenzij, ki je oblikovan iz enega kosa kamna, npr. masivna stopnica, kamnita preklada, kamnita plastika **S**: masíva

mávec -vca m zračno vezivo, dobljeno z žganjem sadre, po kemični sestavi kalcijev sulfat polhidrat, ki se pomešava z vodo uporablja za namestitev bloka na podlago pred rezanjem na gatru, za izdelavo štukatur, kalupov in modelov **S**: gíps

mávrski lók -ega -a m ► pôdkvasti lók

meánder -dra m geometrijski ornament, izdelan kot utor ali greben, ki ga sestavlja vzorec iz neprekinjenih, pod pravim kotom členjenih ravnih črt

měč měča m **1.** del verižne žage, okoli katerega je napeta veriga z vidia ploščicami ali diamantnimi ploščicami za rezanje kamnite mase v kamnolomu **2.** del ročnega stroja, okoli katerega je napeta veriga s prilotanimi diamantnimi segmenti za izdelavo odprtine v kamnitem zidu ali betonskem zidu

medaljón -a m ornament, običajno izdelan v tehniki nizkega reliefa na kamniti plošči okrogle, ovalne ali elipsaste oblike, ki je vstavljena v površino kamnitega elementa,

npr. nagrobnika, stebra, sestavlja pa ga simbolni, rastlinski ali figuralni motiv

mehánska kamnína -e -e ž ► klástična kamnína

mehánska lastnóšt kamníne -e -i -- ž lastnost kamnine, ki določa njeno uporabno vrednost glede na to, kako se kamnina odziva na različne mehanske obremenitve, npr. napetost, deformacija, trdnost

mehánsko preperévanje -ega -a s ► fizikálno preperévanje

mejník -a m kamen, postavljen ali vgrajen na geodetsko določeni točki ali črti med dvema zemljiščema ali državama **S**: konfín (1), méjni kámen

mějni kámen -ega -mna m ► mejník

mélj -a m klastični sediment, nastal z nakopičenjem zrn mineralov ali kamnin velikosti od 0,002 mm do 0,063 mm v vodnem okolju

méljevec -vca m klastična sedimentna kamnina, ki je sestavljena iz melja

merílni láser -ega -ja m naprava, ki z odbojem laserskega žarka natančno določí razdaljo med dvema točkama v prostoru, zaradi česar se uporablja za izdelavo izmer pred montažo izdelkov iz naravnega kamna, npr. kamnite obloge, tlaka, ali po njej **S**: láaserski merílNIK

MESH-léstvica -e [měš] ž lestvica za merjenje velikosti delcev, ki se običajno uporablja pri določanju porazdelitve velikosti delcev zrnatega materiala, in sicer na podlagi števila luknjic, ki jih ima na dolžini enega inča žično sito, da še prepušča zrnati material

měšana zídáva -e -e ž gradnja zidane konstrukcije z uporabo različnih gradiv, npr. naravnega kamna, opeke, lesa, ki je lahko izdelana brez veziva ali z njim

metamórfna kamnína -e -e ž kamnina, ki nastane s preobrazbo že obstoječih kamnin zaradi spremenjenih fizikalno-kemičnih pogojev ali vpliva segretyh raztopin, ki se ločijo od magmatskega telesa in povzročijo spremembe v mineralni sestavi okolne kamnine

metamorfóza -e ž proces delnega ali popolnega preoblikovanja mineralov v magmatskih, sedimentnih ali metamorfnih kamninah v dolgem časovnem obdobju zaradi vpliva temperature, tlaka ali segretyh raztopin, v katerem nastanejo nove metamorfne kamnine

metamorfóza v stópnjah -e -e -- ž ► polimetamorfóza

mikrokristálna struktúra -e -e ž struktura magmatskih kamnin, ki imajo mineralna zrna določljiva s petrološkim mikroskopom

mikroskopska analiza -e -e ž analiza kamnine, pri kateri se pod veliko povečavo ugotavljajo struktura, velikost mineralnih zrn in glavni minerali, ki jo tvorijo

mikrozrno -a s abrazivno zrno z zrnavostjo 240 ali več po MESH-lestvici, ki se uporablja za izdelavo orodij za fino obdelavo naravnega kamna

miljnik -a m kamniti obcestni steber s kvadratnim podstavkom, visok približno 2 m in s premerom okrog 60 cm, z vkle-sanimi številkami, ki označujejo razdaljo do Rima, pogosto predelan v nabožno znamenje **S**: mljni kámen

miljni kámen -ega -mna m ▶ miljnik

milonit -a m drobnozrnata breča, ki je nastala zaradi drobljenja kamnin ob aktivnih prelomih

mílo za kámen -a -- -- s tekočina za redno čiščenje in nego naravnega kamna, s katero se osveži visoki sijaj ter ohranita vidna tekstura in barva

minerál -a m sestavni del kamnine anorganskega izvora z značilno kemično sestavo, urejeno notranjo zgradbo in fizikalno-kemičnimi lastnostmi, ki vplivajo na videz, mehansko-fizikalne lastnosti naravnega kamna, njegovo obstojnost in uporabnost

miniranje -a s postopek odstranjevanja jalovine in odkrivke ali pridobivanja mineralne surovine v površinskem kamnolomu z eksplozivnim sredstvom

mléko za kámen -a -- -- s tekočina za nego naravnega kamna v notranjih prostorih na vodni osnovi brez dodatka topil, ki zaradi polimerno ojačanih voskov deluje vodoodbojno in ne prepušča umazanije

mnogokótni klesánek -ega -nca m grobo obdelani klesanec z izravnanim licem, ki ima pet ali več ravnih robov, in s poravnanimi stranskimi ploskvami za zidanje ciklopskega zida

modél -a m **1.** predmet iz mavca, gline ali drugega materiala, izdelan po načrtu, običajno v zmanjšanem merilu, ki je predloga za oblikovno identični izdelek iz naravnega kamna **2.** tridimenzionalna oblika, npr. kip, ki je osnova za izdelavo izdelka iz naravnega kamna s punktirko ali kopirnim strojem ali za 3D-skeniranje za izdelavo virtualnega modela

Mohsova trdótna léstevica -e -e -e [mósova] ž lestevica za merjenje relativne trdote mineralov, ki temelji na desetih najpogostejših mineralih, od najmehkejšega do najtršega, in sicer lojevec, sadra, kalcit, fluorit, apatit, ortoklaz, kremen, topaz, korund, diamant

môkra obdeláva -e -e ž postopek obdelave naravnega kamna, pri katerem se zaradi razenja orodja z abrazivnimi zrni dodaja voda za hlajenje orodja in izpiranje prahu s površine naravnega kamna ali iz reza, npr. mokro brušenje, mokro rezanje

môkri postópek sidranja -ega -pka -- m pritrjevanje kamnitih plošč v betonski zid s pocinkano žico ali s sidri ali v opečni zid s sidri in lepljenjem s cementnim lepilom ali zalivanjem s cementnim mlekom

monográm -a m ▶ iniciálka (1)

mónoláma -e ž ▶ ênolistni gáter

monolít -a m **1.** novit kos naravnega kamna, ki med tehnološkima procesoma pridobivanja in obdelave ne razpade **2.** izdelek iz naravnega kamna večjih dimenzij, ki je ročno ali strojno izdelan iz enega kosa, npr. obelisk, kip, steber

monolítni stéber -ega -bra m steber, pri katerem je trup izdelan iz enovitega kosa naravnega kamna

mónožica -e ž ▶ ênožična žága

montážer kámna -ja -- m **montážerka kámna** -e -- ž oseba, ki transportira in vgrajuje masivne kamnite izdelke ali kamnite plošče ter jih površinsko zaščiti

môrska péna -e -e ž ▶ plóvec

móstna brusilka -e -e ž stroj za površinsko obdelavo naravnega kamna, pri katerem se pogonski sklop z orodjem za površinsko obdelavo pomika po jeklenem nosilcu v vzdolžni smeri, jekleni nosilec pa se po dveh podporah pomika v prečni smeri nad delovno mizo

móstna króžna žága -e -e -e ž stroj za rezanje naravnega kamna z vrtljivo mizo ali vrtljivo glavo, pri katerem se pogonski sklop z diamantnim orodjem pomika po jeklenem nosilcu v vzdolžni smeri, jekleni nosilec pa se po dveh podporah pomika v prečni smeri nad delovno mizo

móstni žerjáv -ega -áva m ▶ móstno dvigálo

móstno dvigálo -ega -a s dvigalo, ki se upravlja iz kabine ali preko komandne plošče s tal in pri katerem se dvigalna naprava z vitlom, nameščena na nosilcu jeklene okvirja,

M

pomika v prečni smeri, jekleni okvir pa se pomika po žerjavni progi na stebrih v vzdolžni smeri **S**: mostni žerjav

motív -a m realistična ali stilizirana osnovna tematska sestavina ornamenta, ki ima lahko simbolni pomen, npr. motív oljčne vejice, motív križa, motív ribe, motív girlande

mozaík -a m tanke ploščice ali manjše kamnite kocke, nalepljene na papir ali mrežico ali neposredno položene v vezivo, ki se uporabljajo za izdelavo umetniških upodobitev, različnih vzorcev in ornamentov na stenah ali v tlaku

mozniík -a m kovinski element valjaste oblike, ki se vstavi v izvrtane luknje na spoju dveh kamnitih elementov in se uporablja za natančno pozicioniranje pri montaži in ustvarjanje trdnejšega spoja, npr. med stebrom in podstavkom, med elementi kamnitega okvirja

múlda -e ž poglobljen tekoči profil z režami v naravnem kamnu ali brez njih, ki omogoča odvajanje meteorne vode s površine tlaka **S**: odtóčni kanál

múlj -a m **1.** drobnozrnata usedlina iz prašnih delcev, ki se izloči pri čiščenju tehnološke vode na čistilni napravi **2.** klastični sediment, nastal z nakopičenjem zrn mineralov ali kamnin, manjših od 0,063 mm, v vodnem okolju

múljevec -vca m klastična sedimentna kamnina, ki je sestavljena iz mulja

múltidísk -a m ► večléstna žága

N

nabíjanje -a s **1.** ponavljajoče udarjanje z gumijastim kladivom po površini kamnite plošče pri klasičnem polaganju tlaka ali pri polaganju tlaka na lepilo, da se doseže izravnano položene kamnitih plošč **2.** ponavljajoče udarjanje s kladivom po zagozdah ali klinih s peresi pri lomljenju naravnega kamna

nabíta zidáva -e -e ž gradnja monolitne stene, pri kateri se v opaž nasuje mešanica ilovice in veziva ali mešanica drobljenega kamna, peska in veziva, ki se ročno ali strojno stisne in s tem utrdi

nabrežínski apnének -ega -nca m svetlosiv zgornjekredni apnec z ostanki rudistov, ki se uporablja za oblaganje, izdelavo masivnih kamnoseških izdelkov in kamnite galanterije ter v kiparstvu

nádméra -e ž dimenzija kamnitega polizdelka, ki je večja od načrtovane dimenzije končnega izdelka iz naravnega kamna zaradi nadaljnje obdelave, npr. štokanja, struženja, pri kateri se količina kamna, ki je razlika med obema dimenzijama, nadzorovano odstrani

nadstréšnica -e ž samostojen ali stavbi pridružen arhitekturni element, ki je običajno sestavljen iz strehe, stebrov ali slopov ter odprt na vse strani

nádvíšanje -a s dvig elementov kamnitega loka nad podporno konstrukcijo med montažo za 1 % do 2 % razpetine loka, da se po odstranitvi podporne konstrukcije elementi posedejo do linije ločne krivulje

nagróbná plôšča -e -e ž kamnita plošča, običajno debeline več kot 5 cm, na kateri so klesane ali kovinske črke, številke in drugi znaki, s katerimi so označena imena, letnice rojstva in smrti pokojnih, in je običajno okrašena z ornamentom in vertikalno postavljena na podstavek nagrobnega spomenika ali horizontalno položena na okvir groba

nagróbník -a m ► nagróbni spomeník

nagróbní kámen -ega -mna m kamnoseški izdelek iz masivne plošče s klesanimi ali kovinskimi črkami, številkami in drugimi znaki, s katerimi so označena imena, letnice rojstva in smrti pokojnih, ki je običajno okrašen z ornamentom in postavljen na podstavek nagrobnega spomenika

nagróbní spomeník -ega -a m spomenik, postavljen na mestu pokopa, običajno sestavljen iz okvirja groba, podstavka, pokrivne plošče, nagrobne plošče ali nagrobna kamna in drugih elementov, npr. vaze **S**: nagróbnik

namízni brusílník -ega -a m ► kolútni brusílník

napenjálec -lca m ► držálo za napênjanje

napihovánje -a s proces, značilen za mehkejšo sedimentne kamnine, npr. peččenjake, pri katerem se trša tanka plast površine naravnega kamna zaradi dekohezije loči od kamnite mase in nabrekne, kar povzroči propadanje naravnega kamna

napisna plôšča -e -e ž kamnita plošča debeline najmanj 3 cm s klesanimi ali kovinskimi črkami, številkami in drugimi znaki, ki je vzdana ali s sidri pritrjena na steno stavbe ali drug stabilen nosilec

napóleon -a m ► apnélec grádac

napúšč -a m del strehe, ki sega čez zunanji rob fasadnega ovoja, pri strehi s kamnito kritino pa je oblikovan s kamnito ploščo, ki je naslonjena na poveznik in zidni rob ali na posebej pripravljeno leseno podložno ploščo

napuščéni kámen -ega -mna m kamniti zidak, ki je v zidni vogal vstavljen tako, da v eni tretjini ali polovici dolžine v vsaki drugi vrsti iz zida izstopa, zaradi česar je mogoče gradnjo kamnitega zida nadaljevati z dovolj trdno navezavo na obstoječo konstrukcijo

napúščna plôšča -e -e ž ► kamniti nadstréšek

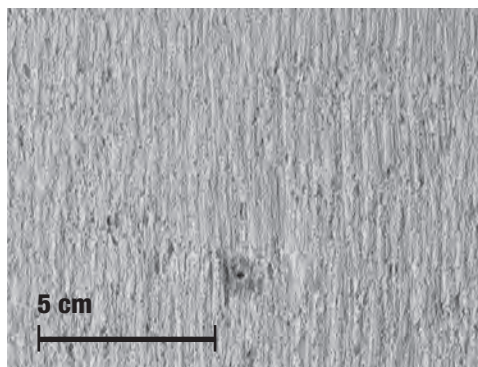
narávna razpóka -e -e ž razpoka v kamnini ali izdelku iz naravnega kamna, ki nastane zaradi tektonskih procesov ali vremenskih vplivov in zmanjšuje izkoristek kamnite mase ali njeno uporabnost ter ceno izdelka iz naravnega kamna

narávni kámen -ega -mna m mineral ali kamnina naravnega izvora, ki je po kemični ali mineralni sestavi, fizikalno-kemičnih lastnostih in videzu primerna za kamnarsko obdelavo in vgradnjo ter se uporablja v nepredelani obliki

narávno gradívo -ega -a s snov iz narave, ki se nepredelana, v surovem stanju ali oblikovana uporablja za zidanje zidov, izdelavo konstrukcij, tlakov in ometov, pri čemer se njene lastnosti ne spremenijo

narávno hidrávlično ápno -ega -ega -a s apno, dobljeno z žganjem nečistega apnenca s primesmi gline ali kremenca, ki zaradi silicijev-ega, aluminijevega, železovega oksida ali žvepla sprožijo tvorbo hidravličnih sestavin in omogočijo strjevanje na zraku in v vodi

nasékana površína -e -e ž ročno obdelana groba površina naravnega kamna, na kateri so vidne vzporedne sledi dleta □

nasekana površina

nasekávánje -a s postopek obdelave površine naravnega kamna ali robov kamnite plošče z ročnim dletom ali s pnevmatskim dletom, pri čemer nastanejo vidne vzporedne sledi

nastávek za štókanje -vka --- m **1.** orodje s kaljenimi jeklenimi ali vidia zobci piramidalne ali stožčaste oblike na udarnem delu, ki se vstavi v pnevmatsko kladivo in se uporablja za oblikovanje gladke površine v rustično površino □ **str. 62** **2.** orodje kockaste oblike s kaljenimi jeklenimi ali vidia zobci piramidalne oblike, ki se pritrđi na ročno kladivo in se uporablja za oblikovanje gladke površine v rustično površino □ **str. 62**

nastópna plôškev -e -kve ž zgornja horizontalna ravnina nastopne plošče ali masivne stopnice, na katero se stopi

nastópna plôšča -e -e ž kamnita plošča debeline od 2 cm do 5 cm z ravnim ali profiliranim robom, horizontalno položena na stopniščno ramo, ki skupaj s čelnico ali brez nje tvori oblogo stopnice **S**: pohódna plôšča □ **str. 88**

natézna trđnost -e -i ž mehanska lastnost kamnine, ki se meri s povprečno vrednostjo največje napetosti, pri kateri se pri preizkusu na tlačni stiskalnici kamnite prizme predpisanih dimenzij pretrgajo

navójna pálica -e -e ž kovinska palica, običajno dolga 1 m, ki ima vrezan greben spiralne oblike in se uporablja za izdelavo možnikov in sider

nečísti mármor -ega -ja m marmor, ki poleg karbonatnih mineralov, predvsem kalcita ali dolomita, vsebuje še druge minerale, ki vplivajo na njegov videz ali druge lastnosti

nastavek za štokanje (1)

nastavek za štokanje (2)

nèenakomérno zrnata struktúra -- -e -e

ž struktura kamnin, v kateri so mineralna zrna različno velika, npr. pri magmatskih predorninah v granitski skupini

néga kámná -e -- ž postopek rednega vzdrževanja naravnega kamna, pri katerem se s čistilom odstranijo nečistoče z njegove površine, s čimer se ohrani želeni videz

négativná šablóna -e -e ž ► kontrolna šablóna

négativni reliéf -ega -a m plitki relief ali globoki relief, pri katerem oblike ornamenta segajo pod površino ploskve kamnitega elementa

nègorljivost -i ž lastnost naravnega kamna, da se ne vname, ne pospešuje gorenja in v primeru požara ne povzroča njegovega širjenja s plameni

negovální sèt za kámen -ega -a --- m komplet za čiščenje, zaščito in nego naravnega kamna na manjših površinah, kuhinjskih pultih in nagrobnikih

nèpráva šotórasta stréha -e -e -e ž štirikapnica, pri kateri se strešine, ki imajo največkrat enak naklon, stikajo v kratkem slemenu, ki poteka vzporedno z daljšo steno stavbe

nèsimétrična stréha -e -e ž streha, ki ima strešine različno velike in različno naklonjene

nihálo SRT -a -- [eserté] s (ANG. *skid resistance tester*) ► nihálo za mérjenje drsnosti

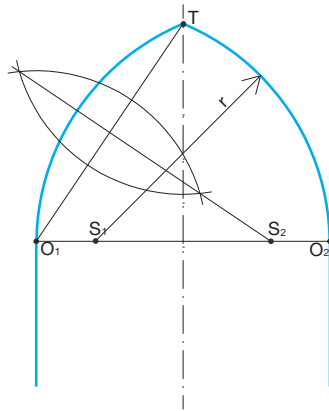
nihálo za mérjenje drsnosti -a --- s prenosna naprava, ki na podlagi sile trenja med površino in gumijastim drsnikom na vrtljivi ročici na merilni plošči naprave pokaže, kakšen je odpor proti drsenju na površini naravnega kamna **S:** nihálo SRT, prenosno nihálo

niša -e ž **1.** prostor podzemnega kamnoloma, izdelan pravokotno na smer boka galerije ali

prečnika tako, da njegove končne dimenzije ne vplivajo na stabilnost varnostnega stebra **2.** vdolbina v kamnitem zidu, običajno pravokotne oblike, ki je namenjen postavitvi uporabnega ali okrasnega predmeta, npr. kipa

nizki reliéf -ega -a m relief, pri katerem so oblike ornamenta sploščene in segajo minimalno nad površino ploskve kamnitega elementa **S:** basreliéf

nizki šilasti lók -ega -ega -a m šilasti lok, pri katerem središči ločnih segmentov ležita znotraj razpetine loka, oddaljeni do ene četrtine razpetine loka od nasproti ležečih opornih točk □

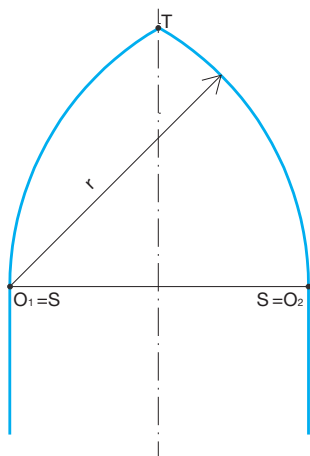

nizki šilasti lok

nizkosténska obróba -e -e ž ravna ali profilirana kamnita obloga na spoju kamnitega elementa z vertikalno površino, npr. na spoju tlaka in stene, nastopne ploskve in čelnice ter stene, ki je običajno visoka do 10 cm in debela 1 cm ter nalepljena na zid ali v ravnini zida **S:** batiškópa

N

normalni šilasti lók -ega -ega -a m šilasti lok, pri katerem središči ločnih segmentov ležita v nasproti ležečih opornih točkah □

normalni šilasti lók

nosilec -lca m element konstrukcije, ki prenaša in prerazporeja lastno težo in težo v nadgradnji navzdol na podporne elemente stavbne konstrukcije, npr. zid, steber, strop

nosilec za brús -lca -- -- m aluminijast ali plastičen nosilec okrogle oblike, ki je privijačen na vreteno stroja za brušenje, npr. stenske brusilke, brusilke za robove, ali na vreteno ročnega stroja, npr. kotne brusilke, in na katerega se pritrdi brusno orodje

nosilna konzóla -e -e ž **1.** konzola iz nerjavečega jekla ali aluminija, ki se pri izdelavi prezračevane fasade uporablja za pritrjevanje nosilnih profilov podkonstrukcije na zid **2.** kovinska konzola na nosilnem zidu, sohi ali stebri, na katero se pritrdi kamniti element, npr. arhitekturna plastika, napisna plošča

nosilni profil -ega -a m vertikalni ali horizontalni element podkonstrukcije, ki se vijači ali koviči na nosilno sidro, pridrževalno sidro ali na profil za pritrjevanje kamnitega elementa ali fasadne plošče

nosilno sidro -ega -a s sidro s trnom ali z vijakom s trnom, nameščeno v horizontalni fugi ali v spodnji četrtini vertikalne fuge fasadne plošče prezračevane fasade, preko katere se obremenitve fasadne plošče prenašajo na nosilni zid

O

obcéstni kámen -ega -mna m kamnoseško obdelan kamen kvadraste ali valjaste oblike, visok približno 60 cm, ki označuje in ščiti rob cestišča **S:** konfín (2)

obdeláva kámna -e -- ž postopek površinskega ali profilnega oblikovanja naravnega kamna z uporabo strojev, ročnih strojev ali orodij za profiliranje, brušenje, krtačenje in poliranje

obdelová nec -nca m lomljen ali rezan kos naravnega kamna, iz katerega v več fazah z ročno ali strojno obdelavo nastane izdelek iz naravnega kamna

obelísk -a m visok monolitni steber, ki se na vrhu zoži v piramidalno konico

običájno lepílo -ega -a s cementno lepilo z oznako S1 po evropskem standardu, pri katerem se pri preizkušanju prečne deformacije ploščica lepila ob porušitvi upogne od 2,5 mm do 5 mm

objéti válj -ega -a m ► pálica

oblá ganje -a s prekrivanje obstoječih zidov ali za tlakovanje pripravljenih talnih površin s kamnitimi ploščami ali kako drugače oblikovanimi kosi iz naravnega kamna

oblikóvnik -a m ► remenát

óblo dléto -ega -a s ► zaóbljeno dléto

obložéna stopníca -e -e ž stopnica, izdelana iz nastopne plošče in čelnice, ki sta z malto ali cementnim lepilom pritrjeni na stopniščno ramo iz armiranega betona ali pa sta z vijaki ali poliuretanskim lepilom pritrjeni na stopniščno ramo iz kovinskih profilov

obòd vodnjáka -óda -- m monolitni ali sestavljeni kamniti element okrogle, oglate ali mnogokotne oblike, običajno profiliran in okrašen, ki nad tlemi zaključuje vodnjak **S:** króna vodnjáka, šápa

obračálnik -a m naprava za zvrčanje bloka za 90° pred razrezom na gatru

obrezová nje -a s **1.** postopek, pri katerem se obdelovanec z žično žago ali enolistnim gatrom oblikuje tako, da nastane vsaj ena ravna ploskev **S:** obžagová nje **2.** postopek, pri katerem se kamnita plošča s krožno žago ali ročnim strojem oblikuje tako, da nastane vsaj en raven rob **S:** obžagová nje

obrúsna odpórnost -e -i ž ► odpórnost proti obrábi

O

obsidián -a m felzična magmatska predornina iz granitske skupine, ki je črne barve, črne barve z belimi pegami, rjave barve s črnimi pegami ali črne barve s srebrnimi, zlatimi ali mavrično obarvanimi vključki in se uporablja zlasti za izdelavo kamnite galanterije

obválj -a m ► króžna brázda

obžagovánje -a s ► obrezovánje (1, 2)

odbijáč -a m orodje, izdelano iz okroglega ali večkotnega paličnega jekla s kaljenim ali vidia rezilom, izbrušenim pod kotom 80°, ki se uporablja za odstranjevanje večjih delov kamnite mase pri izdelavi izdelka iz naravnega kamna, za izdelavo ravnega roba klesanca ali izdelavo bunje □

odbijanje -a s **1.** postopek ročne ali strojne izdelave grobe površine naravnega kamna, npr. bunje, z odbijačem in kladivom ali z odbijačem na ekscentrični stiskalnici **2.** postopek odstranjevanja večjih delov kamnite mase z odbijačem ali kladivom pri približevanju končni obliki izdelka iz naravnega kamna

odbójni kámen -ega -mna m ► kantón (1)

oddrávník -a m izpostavljen podstavek vhodnega portala ali vogalnik, oblikovan kot prisekana piramida ali prisekan stožec s širšim delom v nivoju tal, ob katerem zdrsi kolo prevoznega sredstva, s čimer se prepreči, da bi se vogal ali vhodni portal poškodoval **S:** odrsávník

odkápní žláb -ega -a m zarez na spodnji strani roba kamnite plošče, ki preprečuje zamakanje vode na vertikalno površino **S:** vòdni nós

odklès -ésa m faza v postopku klesanja, v kateri se z orodji za obdelavo naravnega kamna odvzema višek kamnite mase surovemu kamnu, rezani kamniti prizmi ali masivni

plošči, s čimer se postopoma približa načrtovani obliki izdelka iz naravnega kamna

odkòp -ópa m prostor na Zemeljinem površju ali pod njim, kjer se pridobiva mineralna surovina

odkópna metóda -e -e ž celota tehničnih postopkov, ukrepov, procesov in zaporedij pri pridobivanju mineralne surovine, ki so določeni v rudarskem projektu

odkrívka -e ž krovina nad površinskim kamnolomom, ki se pred pridobivanjem blokov odstrani

odkrúšek -ška m **1.** manjši kos kamna, odstranjen od kamnite mase v procesu ročne ali strojne obdelave, npr. pri špičenju, odbijanju, odklesu **2.** manjši kos kamna, ki se oddvoji od izdelka iz naravnega kamna zaradi nepravilnosti pri njegovi izdelavi ali montaži

odlòm -ôma m mesto, na katerem se del kamnine oddvoji od kamnite mase zaradi načrtovane sile, povzročene z orodji za razkol naravnega kamna

odmérno šestílo -ega -a s priprava zaokrožene oblike z dvema krakoma, s katero se na modelu določi razdalja med dvema točkama, ki se prenese na obdelovanec, ali se določi debelina izdelka iz naravnega kamna, npr. valja, krogle, plošče

odpádek -dka m ► odpádní kámen

odpádní kámen -ega -mna m naravni kamen, običajno lomljenec ali ostanke pri obdelavi naravnega kamna, ki je po ustrezni predelavi uporaben kot tehnični kamen **S:** odpádek

odpórnost proti kristalizácii soli -i -i --- --- ž mehanska lastnost kamnine, določena s povprečno vrednostjo izgube mase vzorcev

O

odbijáč

naravnega kamna predpisanih dimenzij zaradi delovanja soli po večkratnem namakanju v raztopini natrijevega sulfata

odpórnost proti obrábi -i -- -- ž lastnost naravnega kamna, da se pod vplivom mehanskega obremenjevanja ne zagljuje, kar zagotavlja manjšo drsnost pohodne površine, obložene s kamnito oblogo **S**: obrúsna odpórnost

odpórnost proti zdírsu -i -- -- ž lastnost naravnega kamna, da na njegovi horizontalni površini obstaja nevarnost drsenja, ki se ugotavlja z različnimi metodami, npr. z metodo z nihalom, metodo nagnjene ploščadi, in se zmanjša z grobo površinsko obdelavo, npr. z žganjem, peskanjem, štokanjem, ali z vgradnjo protizdrsnega traka

odpórnost proti zmrzováanju -i -- -- ž lastnost kamnine, da pod vplivom ciklusov zmrzovanja in odtaljevanja ne pride do njene mehanske, kemijske ali mineraloške degradacije

odprta poróznost -e -i ž poroznost, pri kateri so pore v kamnini med seboj povezane in omogočajo vstop in transport vode z raztopljenimi reaktanti skozi kamnino

odprti čas -ega čása m maksimalno dovoljen čas od priprave lepila do njegovega nanosa na površino kamnite plošče ali na estrih pri polaganju naravnega kamna

odprto vretěno -ega -a s del stopnišča, ki je prazen prostor, omejen z zunanjim robom stopniščnih ram ravnih stopnic, zavitih stopnic, okroglih stopnic ali eliptičnih stopnic **S**: prázno vretěno

odrsávník -a m ▶ oddrsník

odsékana kúpola -e -e ž ▶ čéška čépica

odsésávanje -a s postopek odstranjevanja prašnih delcev z ventilacijskim sesanjem v filtrirno enoto, npr. sesalec, vodno steno, sesalno mizo

odtóčna rozéta -e -e ž perforirana kamnita plošča v tlaku, skozi katero odteka voda v odtočni sistem

odtóčni kanál -ega -a m ▶ múlda

ognjevárno vezívo -ega -a s glina, ki se pomešana z vodo in šamotno moko uporablja za pripravo glinene malte, običajno pri zidanju kurišč, peč in dimnikov

ókenska odprtina -e -e ž odprtina v zidu ali steni, ki je lahko različne velikosti in oblike, namenjena zlasti osvetlitvi in prezračevanju prostora

ókenski nadstréšek -ega -ška m ▶ kamnita nadókenska políca

ókenski okvír -ega -ja m konstrukcija, običajno sestavljena iz dveh kamnitih pokončnikov, kamnite preklade in kamnite okenske police, ki obdaja okensko odprtino

ókno -a s okenska odprtina, opremljena s stavbnim pohištvom

okráš -ása m ▶ ornaměnt

okrógle stopníce -ih -íc ž mn. ▶ króžne stopníce

okroglína -e ž zaokrožitve med ravnim ali profiliranim sprednjim robom in glavo kamnoseškega izdelka, npr. kamnite police, kamnite stopnice

oksidácija -e ž reakcija kemijske prvine ali spojine s kisikom, rezultat katere so npr. železovi oksidi ali hidroksidi, ki povzročajo madeže ali spremembo barve na površini naravnega kamna, kar vpliva na njegov videz

okvír gróba -ja -- m kamniti robniki nagrobnega spomenika, ki obdajajo grobno polje in določajo njegovo velikost ter obliko

olivín -a m drobno- do srednjezrnati mineral z relativno trdoto od 6,5 do 7 po Mohsovi trdotni lestvici, ki je brezbarven ali rumene do zelene barve, po kemični sestavi člen iz skupine magnezijevo-železovih silikatov in bistveni mineral v magmatskih kamninah iz peridotitske skupine

omět -éta m plast malte, ki izravna iz naravnega kamna in drugih gradiv izdelane stavbne dele in jih štíti pred škodljivimi vplivi okolja

óniks -a m drobnozrnati različek kalcedona z relativno trdoto 7 po Mohsovi trdotni lestvici, ki je črne, sive, rjave ali bele barve, po kemični sestavi silicijev oksid in se zaradi prosojnosti, barvitosti in slikovite teksture uporablja za izdelavo elementov notranje opreme luksuznega videza, stenskih oblog in kamnite galanterije

ooíd -a m kroglasta ali valjasta tvorba mineralnih zrn, ki so veliki do 2 mm in se koncentrično izločajo v nizki valjuči vodi priobalnega pasu

opásek -ska m podolgovato polje, ki poteka horizontalno po obodu arhitekturnega elementa kot palični profil in je izpolnjeno s klesanimi, običajno ponavljajočimi se geometrijskimi oblikami, npr. na jonskem kapitelu

opláta -e ž vmesni element, običajno kovinska ploščica ali trak pločevine debeline najmanj 2 mm, med zagozdo in naravnim kamnom, ki omogoči, da zagozda, po kateri

se nabija z maco, drsi v globino, s čimer se ustvari sila, ki povzroči, da se naravni kamen razkolje

oplěšk -ěska m tanek nanos apnenega mleka na površino naravnega kamna z namenom dezinfekcije in zaščite pred vremenskimi in drugimi neželenimi vplivi okolja

opórna konzóla -e -e ž ► pázduha

opórna plôškev -e -kve ž stična ploskev med ločnim segmentom in opornim kamnom
□ str. 45

opórna tóčka -e -e ž **1.** točka pri načrtovanju ločne krivulje, ki označuje njen začetek in konec **2.** oznaka na oporni ploskvi, v kateri se notranje oglišče ločnega segmenta stika z opornim kamnom □ str. 45

opórni kámen -ega -mna m element kamnitega okvirja ali portala, ki podpira kamniti lok in je postavljen na kamniti pokončnik, na katerega prenaša obremenitve □ str. 45

opórni zíd -ega -a m **1.** nosilna zidana konstrukcija, ki v celoti ali delno prenaša obtežbo portala ali kamnitega okvirja okoli okenske odprtine ali vratne odprtine na temelje □ str. 45 **2.** ► škárpa

opórno ležíšče -ega -a s ravna ploskev na nosilnem konstrukcijskem elementu, na katero se prilega ploskev nošenega konstrukcijskega elementa, npr. kamnite preklade

originál -a m kamniti kos, ki se uporablja kot obdelovanec v procesu sanacije ali kot model za izdelavo kopije

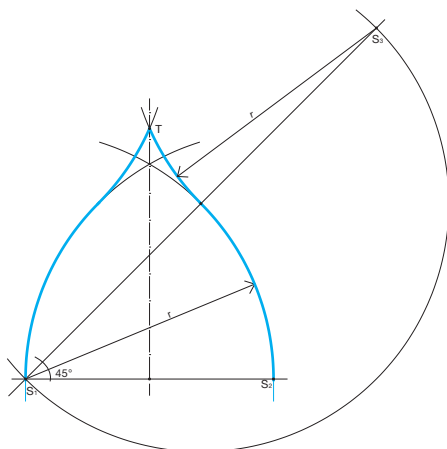
ornaměnt -ěnta m likovni element, namenjen krašenju ali okrasni členitvi kamnitega elementa, ki je sestavljen iz različnih geometrijskih, rastlinskih, živalskih ali antropomorfnih motivov **S:** okrās

oskrđ -i ž koničasto kladivo za dvoročno uporabo, s katerim se odvzema višek kamnite mase v postopku izravnave ploskve pri približevanju končni obliki izdelka iz naravnega kamna

ós lóka -í -- ž smer, ki je pravokotna na središče krivulje kamnitega loka □ str. 45

oslóvski hřbet -ega -bta m hrbtičasti lok, ki ga nad opornima točkama tvorita dve simetrični krožnici s prevojem, ki se v temenu dvigneta v visoko in močno zašiljeno konico □

osnóva -e ž zrna monomineralne ali polimineralne sestave v velikosti peska, melja ali glin v klastičnih sedimentnih kamninah

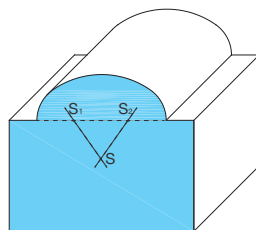
oslovski hrbet

osnóvna célica -e -e ž najmanjša, ponavljajoča se enota v zgradbi kristala, sestavljena iz atomov, ki ima že vse njegove fizikalno-kemične lastnosti

osnóvni razřez -ega -ěza m razrez blokov v gaterirane plošče ali masivne kose naravnega kamna, namenjene za nadaljnjo obdelavo

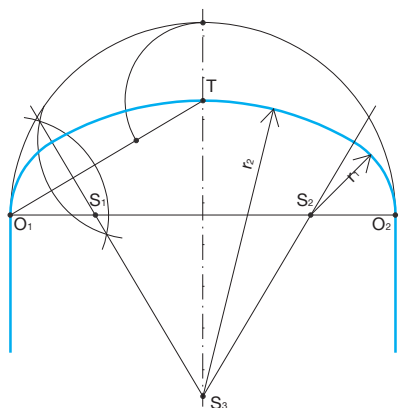
ostrěje -a s del strehe iz lesa, betona ali kovine ali kombinacije teh gradiv, oprt na nosilne konstrukcije, ki nosi krov in je oblikovan tako, da vzdrži njegovo težo, lastno težo, težo snega, učinke vetra ter obremenitev dela in hoje po strehi

ovální grebén -ega -a m ploskovni profil s prerezem v obliki ovalnega loka za klesanje črk ali ornamentov, ki sega nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

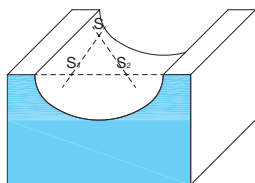
ovalni greben

ovální lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki krivulje, sestavljene iz dveh ali več povezanih krožnic brez prevoja z različnimi polmeri **S:** košárasti lók □ str. 67

ovalni lok

ovalni utòr -ega -óra m ploskovni profil s prerezom v obliki ovalnega loka za klesanje črk ali ornamentov, ki sega pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino **S**: košarasti utòr

ovalni utòr

oznàka CE -e -- [ceé] ž (FR. *Conformité Européenne*) oznaka na izdelku iz naravnega kamna ali njegovi embalaži, s katero proizvajalec potrjuje, da izdelek izpolnjuje bistvene zahteve glede varnosti potrošnikov, zdravja in varovanja okolja, kot so določeni v evropskih standardih za področje naravnega kamna **S**: znák CE

P

pájser -ja m ► lomílka

paléta -e ž trdna lesena podlaga, na katero se zlagajo kamnite plošče zaradi hitrejšega, varnega in stroškovno učinkovitega transporta

pálica -e ž robni profil z izbočenim krožno oblikovanim robom, ki obsega četrtino, polovico ali tri četrtine kroga, ki se na obeh straneh zaključí s pasom **S**: objéti válj, pálični profil

páličevje -a s niz ozkih podolgovatih kamnitih profilov, s katerimi so členjene okenske odprtine

pálični profil -ega -a m ► pálica

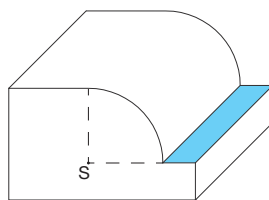
palméta -e ž rastlinski ornament, izdelan kot utor ali relief, ki ga sestavlja stilizirani motiv pahljačastih, palmi podobnih listov

panél -a m aluminijasto ali polikarbonatno satovje, ki je na obeh straneh obdano s ploščama iz fenolne smole, poliestrske smole ali aluminija in se uporablja za izdelavo kompozitne obloge

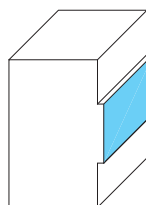
pantográf -a m ► kopírni stròj

pás -ú m **1.** podolgovata horizontalna ali vertikalna ravna ploskev, ki v kamnoseškem profilu med seboj ločuje krožne elemente profila, npr. krožne brazde ali palice

2. podolgovata gladka ploskev, na katero se vklešejo lastnikovo ime, letnice ali drugi simboli in izstopa za višino grobe obdelave nad osnovno ploskvijo arhitekturnega elementa, npr. na kamniti prekladi, napisni plošči

pas (1)

pas (2)

pásni kót -ega -a m ► rávna brázda

pastóžno lepilo -ega -a s enokomponentno lepilo ali dvokomponentno lepilo goste konsistence, ki se uporablja za pritrjevanje kamnitih plošč med seboj ali za lepljenje odkruškov naravnega kamna

pás z zánko -ú -- -- m ► trák z zánko

pázduha -e ž kamnita konzola, ki je postavljena na zgornjo ploskev kamnitega pokončnika vratnega okvirja, s čimer nudi dodatno oporo kamniti prekladi **S**: opórna konzóla

pegmatit -a m debeložrnata žilnina iz granitske, sienitske ali gabrske skupine, ki je pogosto vir dragih in okrasnih kamnov, npr. ravenski pegmatit

pelítska struktúra -e -e ž struktura klastične sedimentne kamnine s klasti, ki so manjši od 0,063 mm

peráciški túf -ega -a m andezitni tuf zelene barve, ki se uporablja za notranje tlake in izdelavo masivnih arhitekturnih elementov, zaščitnih pred vlago, npr. portalov, okenskih okvirjev, stebrov

peridotit -a m ultramafična globočnina iz peridotitske skupine, ki je svetlo- do temnozeleno barve, ima zrnato strukturo, sestavljena je pretežno iz olivina in piroksenov ter je vir niklja in platine

P

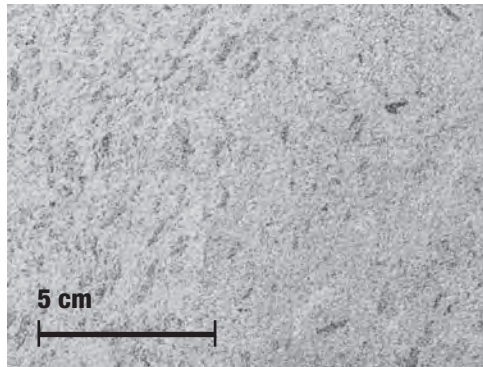
peridotitska skupína -e -e ž skupina magmatskih kamnin, pri katerih so bistveni minerali olivin, amfiboli in pirokseni, značilni mineral pa biotit, npr. peridotit, piroksenit, dunit

pések -ska m **1.** zrna mineralnega agregata velikosti do 4 mm in z oznako 0–4, ki se uporabljajo za izdelavo estriha ali podložnega betona pri klasičnem polaganju ter za pripravo malt za zidanje in ometavanje kamnitih konstrukcij **2.** zaobljeni klastični sediment, ki je nastal z nakopičenjem zrn mineralov ali kamnin, velikih od 0,063 mm do 2 mm, zaradi erozije in vodnega transporta

peskálnik -a m ► peskálni stròj

peskálni stròj -ega stròja m stroj, pri katerem zrak pod visokim tlakom na površino naravnega kamna brizga abrazivna zrna, ki jo krušijo **S**: peskálnik

péskana površina -e -e ž površina naravnega kamna, ki nastane z brizganjem abrazivnih zrn pod visokim tlakom, zaradi česar je hrapava in zato nedrsna □

peskana površina

péskanje -a s **1.** postopek čiščenja, pri katerem se s peskalnim strojem s površine naravnega kamna odstranijo trdovratne nečistoče **2.** postopek površinske obdelave, pri katerem peskalni stroj brizga abrazivna zrna pod visokim tlakom, da nastane nedrsna površina **3.** postopek, pri katerem se s peskalnim strojem izdelujejo plitki ali globlji vzorci na površini naravnega kamna, pri čemer se na mesta na površini, ki naj ostanejo neobdelana, pritrdi zaščitna folija ali kovinska šablona

péskanje s súhim lédom -a ---- s postopek čiščenja naravnega kamna, pri katerem zrna suhega ledu v curku stisnjenega zraka udarjajo na površino naravnega kamna in zaradi termičnega šoka povzročijo ločevanje umazanije s površine

peščenják -a m klastična sedimentna kamnina, sestavljena iz peska, med seboj povezanega z vezivom, npr. kremenov peščenjak

petrografíja -e ž področje petrologije, ki na osnovi mineralne in kemične sestave kamnin določa njihovo vrsto in jih glede na njihovo sestavo in nastanek uvršča v petrološko sistematično

petrográfska lastnóst kamnín -e -i -- ž lastnost kamnine, ki je določena z njeno strukturo, teksturo in mineralno zgradbo

petrologíja -e ž področje geologije, ki proučuje nastanek ter strukturo in teksturo kamnin

pikénca -e ž ► pikét

pikét -a m koničasto kladivo z jekleno ali vidia konico za izdelavo končne oblike načrtovanega profila ali grobe površine vbočenih oblik izdelka iz naravnega kamna **S**: pikénca □ str. 69

piket

pila -e ž jekleno orodje z rezilnimi zobci za fino ročno brušenje končnih oblik robov profilov ali utorov ali za brušenje ostrega roba kamnitega polizdelka pred začetkom obdelave, da se prepreči krúšenje roba □

piláster -tra m vertikalni podporni arhitekturni element pravokotnega prereza, ki delno izstopa iz stene, jo utrjuje in vidno členi

piroklastična kamnina -e -e ž vulkanoklastična kamnina, sestavljena iz piroklastov, povezanih s cementom, ki je vulkanskega izvora, po načinu nastanka pa sedimentnega porekla, npr. andezitni tuf

pirokséni -ov m mn. skupina raznobarnih mineralov z relativno trdoto od 5,5 do 6,5 po Mohsovi trdotni lestvici, ki so po kemični sestavi členi iz skupine kalcijevih, natrijevih, železovih ali magnezijevih silikatov in so značilni minerali v magmatskih kamninah in bistveni minerali v metamorfni kamnini eklogit

piroksenit -a m ultramafična magmatska globočnina iz peridotitske skupine, ki je

temnozeleno ali temnorjavo do črne barve, ima zrnato strukturo in je sestavljena pretežno iz piroksenov

pištóla za dvókomponéntno lepílo -e -- --

-- ž priprava z dvojnimi cevnim ohišjem in ročajem za nanašanje dvokomponentnega lepila iz kartuše na hrbtno stran kamnitih plošč, na podlago ali v izvrtine za kemično sidranje

pištóla za silikónski kíť -e -- -- -- ž priprava

z enojnim cevnim ohišjem in ročajem za nanašanje enokomponentnih tesnilnih mas iz kartuše ali čreva v fuge ali dilatacijske reže

plást -í ž litološko enovito kamninsko telo, ki je ploščato ter zgoraj in spodaj ločeno z lezikama ali pa je ločeno s spremenjeno mineralno sestavo, spremenjeno velikostjo delcev ali spremenjeno strukturo kamnine

plástična málta -e -e ž zmes peska, vode in plastov, npr. akrilnih plastov, kavčukovih plastov, ki se strdi pri nizkih temperaturah na zraku in v vodi in se v tekočem stanju uporablja za polnjenje fug ali izdelavo zunanjih ometov

plástična zagózda -e -e ž zagozda, ki se vstavi v reže, npr. med dvema kamnitima elementoma, med kamnitim elementom in podlago, za natančno pozicioniranje in premikanje ali nastavitev kamnitega elementa pri montaži

plástičnost lepíla -i -- -- ž lastnost cementnega lepila, da zaradi plastifikatorja zagotavlja 100-odstotno kontaktno površino lepila in podlage brez praznih mest, kamor bi lahko prodrla voda

plastnátost -i ž urejenost sedimentih kamnin v lamine, plasti ali sklade, kar je posledica

P

pila

sorazmerno hitrih sprememb v nekdanjem sedimentacijskem okolju, npr. prekinitve sedimentacije, spremembe v velikosti delcev sedimenta

pleskárška lopática -e -e ž orodje iz nerjavečega jekla z lesenim ali plastičnim ročajem za ročno mešanje in nanašanje npr. lepila, fugirne mase

pleténica -e ž ► preplét

plítki reliéf -ega -a m relief, pri katerem so oblike ornamenta sploščene in segajo pod površino ploskve kamnitega elementa

pločevínasti méh -ega -a m ► vódna blazína

plómba -e ž material, običajno cementna malta, poliestrsko lepilo ali epoksidna masa, s katerim se zapolni mehanska poškodba na površini izdelka iz naravnega kamna

plóskóvni profil -ega -a m utor, greben ali izravnani profil, s katerim se na ravni površini naravnega kamna izdelajo črke ali ornament

plóščasti apnéec -ega -nca m apnenec, ki se kroji v plasti različnih debelin in se uporablja za tlake ali kritino

plóščáti lómljeni kámen -ega -ega -mna m naravni kamen nepravilne oblike, pobran v naravi ali pridobljen v kamnolomu, ki se kolje po plasteh tako, da ima po dve nasproti ležeči ploskvi približno vzporedni in se uporablja za zidanje kamnitih zidov z vezivom ali brez njega in za zunanje tlake

plóščica -e ž ► marméta

plóvec -vca m felzična magmatska predornina iz granitske skupine ali dioritske skupine, ki je bele ali rumenkaste barve, ima porozno strukturo in se uporablja za brušenje dlet za ročno obdelavo naravnega kamna ali za fino brušenje površine naravnega kamna pred poliranjem **S**: mórska péna

pnev mátska kótna brusílka -e -e -e ž kotna brusilka na stisnjeni zrak, ki se uporablja za suho ali mokro rezanje naravnega kamna ali za njegovo površinsko obdelavo **S**: zráčna kótna brusílka

pnev mátska pištóla -e -e ž pnevmatski ročni stroj z velikim številom udarcev, regulatorjem števila udarcev na ergonomsko oblikovanem plastičnem ročaju in majhnim hodom bata, ki se uporablja za najfinaše končne površinske obdelave z dleti □

pnev matska pištola

pnev mátska špíca -e -e ž špica z jekleno ali vidia konico in kaljenim, posebej oblikovanim udarnim delom, ki se prilega specifični obliki in dimenziji cilindra pnevmatskega kladiva ali pnevmatske pištole

pnev mátski stròj -ega stròja m stroj ali ročni stroj, ki ga poganja pretok stisnjenega zraka in se uporablja v proizvodnih procesih obdelave naravnega kamna, npr. pnevmatsko kladivo, vakuumsko prijemalo

pnev mátsko dléto -ega -a s dleto z jeklenim ali vidia rezilom različnih oblik, ki ima kaljen in posebej oblikovan udarni del, ki se prilega specifični obliki in dimenziji cilindra pnevmatskega kladiva ali pnevmatske pištole

pnev mátsko kladívo -ega -a s pnevmatski ročni stroj, s katerim se odvzema višek kamnite mase pri približevanju končni obliki izdelka iz naravnega kamna ali se oblikuje groba površina naravnega kamna, npr. špičena površina, štokana površina, brazdana površina □

pnev matsko kladivo

počási goréča vžigálna vrvíca -- -e -e -e ž
vrvíca, sestavljena iz smodnikovega jedra, tekstilne nitke in zunanjšega plašča, impregniranega z bitumnom, ki se uporablja za prižiganje nabojev, polnjenih z rudarskim smodnikom, in za vžiganje detonacijske kapice št. 8 pri miniranju v kamnolomu

podáljšana málta -e -e ž ▶ apnéno-cemétna málta

podést -a m konstrukcija, podprta z armiranobetonskimi, kamnitimi, opečnimi ali kovinskimi nosilnimi elementi, ki ima obliko ravne plošče in omogoča vstop na stopnice ali sestop z njih □ str. 88

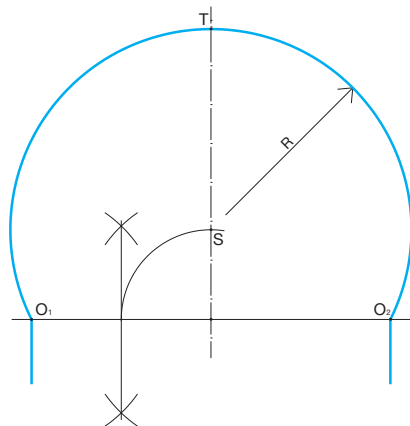
podkonstrukcija -e ž 1. sistem nosilnih konzol in pridrževalnih konzol ter nanje vijačenih ali kovičenih vertikalnih profilov in horizontalnih profilov iz aluminija ali nerjavečega jekla, na katere se pritrdijo fasadne plošče 2. raznolik sestav elementov, ki nudijo oporo ali prenašajo obremenitev na nosilno konstrukcijo ali njen sestavni del

podkvasti lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki krožnice, ki obsega več kot polovico kroga S: mávrski lók □

podlózna plóšča -e -e ž 1. tekoči profil, na katerega se pritrdijo stebrički ali balustri kamnite ograje 2. kamnita plošča, ki podpira napisno ploščo na nagrobnem spomeniku

podlózni betón -ega -a m zemeljsko vlažna mešanica peska, cementa in vode za klasično polaganje kamnitih plošč na talne površine ali stopnice v notranjih prostorih

podpečán -a m ▶ podpéški apnének

podkvasti lók

podpéški apnének -ega -nca m siv do črn spodnjejrski apnenec, ki mu ostanki litotid dajejo tipičen videz in se uporablja za notranje oblaganje ter izdelavo masivnih kamnitih elementov in kamnite galanterije S: podpečán

podpórna kúpola -e -e ž ▶ viséča kúpola

podstávek -vka m 1. razširjen del pod kamnitim pokončnikom kamnitega loka, ki prenaša obtežbo konstrukcije na temelje S: báza □ str. 45 2. kamniti element, oblikovan npr. kot valj, kvader, kocka, na katerega je postavljen steber, polsteber, pilaster ali kamnita plastika S: báza, postament

podstávek za obdelóvaneč -vka -- -- m lesen zaboj ali sod, napolnjen s peskom, na katerem se ročno obdeluje izdelek iz naravnega kamna

podzémna odkópna metóda -e -e -e ž ▶ kómorno-stébrna odkópna metóda

podzémni kamnolóm -ega -ôma m podzemni prostor, kjer se s komorno-stebarno odkopno metodo pridobiva naravni kamen v galerijah

podzémno pridobívanje -ega -a s rudarska dela, ki zajemajo odpiranje kamnoloma, pripravljala dela, etažno pridobivanje in transport mineralne surovine in jalovine z nahajališča v galerijah S: galerijsko pridobívanje

podzidek -dka m ▶ cókel

poglobítev bárvnega tóna -tve -- -- ž postopek, pri katerem se z nanosom zaščite proti vpijanju vode in olja na površino naravnega kamna poudari njegova barva

poglobljéna fúga -e -e ž fuga med dvema kamnitima elementoma, npr. kamnitima zidakoma, ki ima zaradi minimalne uporabe malte videz nezapolnjene reže

pohódna plóšča -e -e ž ▶ nastópna plóšča

pohódna površína -e -e ž površina, obložena s kamnito talno oblogo, dimenzionirana za manjše obremenitve, npr. hojo, vožnjo s kolesom

pohódnost -i ž lastnost tlaka, položenega na lepilo, določena s časom od nanosa lepila na podlago in polaganja kamnitih plošč nanj do trenutka, ko lepilo doseže zadostno tlačno trdnost, da je mogoča hoja po tlaku

pokôňna brázda -e -e ž brazda na tekočem profilu, profilnem kotu, profilnem vogalu ali ločnem profilu v vertikalni legi

pokôňna karnisa -e -e ž karnisa na tekočem profilu, profilnem kotu, profilnem vogalu ali ločnem profilu v vertikalni legi

pokôňna pálica -e -e ž palica na tekočem profilu, profilnem kotu, profilnem vogalu ali ločnem profilu v vertikalni legi

pokôňni profil -ega -a m kamnita prizma v vertikalni legi s profilno oblikovanim pokončnim robom ali bočno stranico **S**: bóčni profil

pokrivna plôšča -e -e ž **1.** tekoči profil s segmentno, enostransko ali dvostransko nagnjeno zgornjo ploskvijo in odkapnim žlebom na spodnjih vzdolžnih robovih, ki na zgornji strani zaključuje zid ali balustre kamnite ograje **2.** kamnita plošča, ki leži na tleh nagrobnega spomenika, položena na robnike ali podložni beton

poláganje na lepilo -a -- -- s postopek pri-trjevanja kamnitih plošč na podlago, pri katerem se na njihovo hrbtno stran in na podložni estrih ali zid z zobato lopatico nanese plast lepila

poliéstrska smôla -e -e ž nenasičena sintetična smola, ki nastane z reakcijo večbaznih organskih kislin in polihidridnih alkoholov, za zalivanje razpok na kamnitih ploščah in za lepljenje kamnitih plošč na kompozitno oblogo

poliéstrsko lepilo -ega -a s dvokomponentno lepilo, izdelano na osnovi poliéstrske smole, ki se uporablja za izdelavo lepila za kamen, za zapolnitev porozne površine naravnega kamna in zapolnitev večjih lukenj v travertinu

polimêrni dodátek -ega -tka m tekočina na osnovi polimerov, ki se doda cementnemu lepilu za izboljšanje sprijemnih trdnosti, prilagodljivosti in fleksibilnosti ali fugirni masi za izboljšanje oprijema, mehanskih lastnosti, abrazijskih odpornosti in zmanjšanja poroznosti in vpojnosti

polimêrni premáz -ega -áza m brezbarvna tekočina na osnovi polimerov, ki se nanese na površino naravnega kamna za zaščito pred obrabo in kemijskimi vplivi

polimetamorfóza -e ž proces nastanka večgeneracijskih mineralnih združb v isti kamnini kot posledica večkratnih metamorfoz **S**: metamorfóza v stôpnjah

polirana površina -e -e ž površina naravnega kamna, ki je z glajenjem s polirnim brusom ali polirnim filcem in s kemičnimi dodatki, npr. polirno pasto, polirnim prahom, obdelana tako, da se doseže visoki sijaj in se poudarita vidna tekstura in barva □

polirana površina

poliranje -a s ročni ali strojni postopek končne površinske obdelave naravnega kamna s polirnim brusom, polirnim filcem ali polirno ovco in s kemičnimi dodatki, npr. polirno pasto, polirnim prahom, s katerim se na površini doseže visoki sijaj in se poudarita vidna tekstura in barva

polirna ôvca -e -e ž volnena goba, nameščena na kotno brusilko ali stensko brusilko, s katero se obdelava površina naravnega kamna s polirno pasto

polirna pásta -e -e ž kremasta pasta, ki se nanese na bombažno krpo uporablja za ročno poliranje površine naravnega kamna, nanese na polirno ovco pa za strojno poliranje površine naravnega kamna

polirni brús -ega -a m orodje okrogle, trapezne ali konusne oblike iz sintetično vezanega polirnega prahu, s katerim se na površini naravnega kamna doseže visoki sijaj in se poudarita vidna tekstura in barva

polirni filc -ega -a m bombažni filc, nameščen na kotno brusilko ali stensko brusilko, s katerim se obdelava površina naravnega kamna s polirnim prahom

polirni práh -ega -ú m prah na osnovi oksalne kisline z dodatki abrazivnih zrn, bioksalata, železovega oksida in melamina, ki se nanese na bombažno krpo uporablja za ročno poliranje površine naravnega kamna, nanese na polirni filc pa za strojno poliranje površine naravnega kamna

politúra -e ž ► visoki sijaj

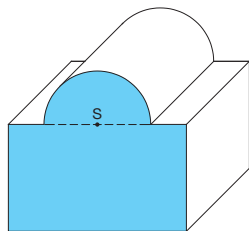
poliuretánska smôla -e -e ž smola iz polimerov z uretansko povezavo, ki nastanejo pri reakciji med di- ali polihidroksilnimi spojinami in di- ali poliizocianati ter reagirajo po mešanju s trdilcem v razmerju, kot ga predpiše proizvajalec, ali se strdijo na zraku, uporablja pa se za izdelavo temeljnih

premazov in premazov za zagotavljanje odpornosti betonskega tlaka proti udarcem in obrabi

poliuretánsko lepilo -ega -a s enokomponentno lepilo ali dvokomponentno lepilo, izdelano na osnovi poliuretanske smole, ki se uporablja za pritrjevanje kamnitih plošč na različne podlage, npr. beton, kovino, les, ali za izdelavo kompozitnih materialov

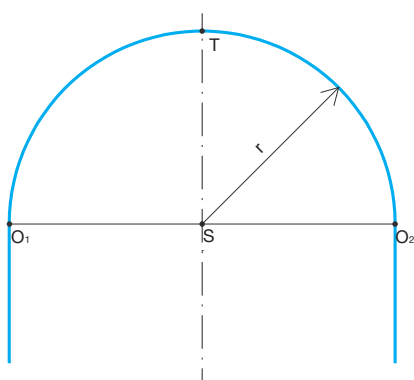
pôklesáni kámen -ega -mna m klesanec s stranicami, obdelanimi do globine od 15 cm do 20 cm, in poravnanimi robovi, ki ima štokano, špičeno ali enostavno profilirano lice in se uporablja za zidanje kamnitih zidov **S**: délnó klesáni kámen

pôlkrožni grebén -ega -a m ploskovni profil s prerezemom v obliki polkroga za klesanje črk ali ornamentov, ki sega nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

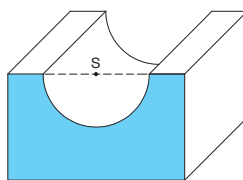
pôlkrožni greben

pôlkrožni lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki polovice kroga □

pôlkrožni lok

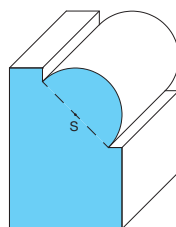
pôlkróžni utòr -ega -óra m ploskovni profil s prerezemom v obliki polkrožnega loka za klesanje črk ali ornamentov, ki sega pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

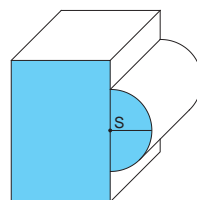
pôlkrožni utòr

pôlno vretèno -ega -a s ▶ zaprto vretèno

polovična pálica -e -e ž **1.** robni profil, ki obsega polovico kroga med dvema pasovoma **S**: polovični pálični profil □ **2.** ploskovni profil, ki za polovico kroga izstopa iz običajno vertikalne ravnine **S**: polovični pálični profil □

polovična pálica (1)

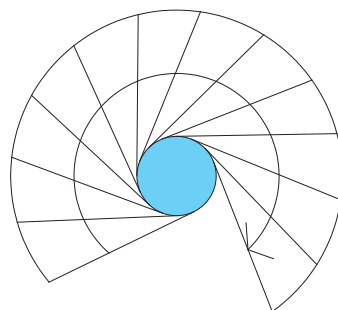
polovična pálica (2)

polovični pálični profil -ega -ega -a m ▶ polovična pálica (1, 2)

polóžna stréha -e -e ž streha, ki ima strešni naklon od 5° do 25°

pôlstèber -bra m vertikalni podporni arhitekturni element valjaste oblike, ki v obsegu polovice stebra izstopa iz stene

pôlžaste stopnice -ih -ic ž mn. arhitekturni element za prehajanje med dvema nivojema, ki se vzpenja ob zaprtem vretenu s prerezemom v obliki kroga in ima klinasto oblikovane nastopne ploskve **S**: spirálne stopnice, vretènaste stopnice □

pôlžaste stopnice

pomíčni kótník -ega -a m kotník, katerega krajši krak drsi po daljšem kraku z mersko skalo in se uporablja za določanje globine in pravokotnosti, zaris in kontrolo pravokotnosti vogalov in kotov pri izdelavi izdelka iz naravnega kamna **S:** kombinirani kótník □

pomíčni kótník

póra -e ž prazen prostor v kamnini, ki je velik do nekaj milimetrov

porfir -ja m magmatska kamnina, ki je svetlosive, rožnate, vijoličaste, zelenkaste ali rdečkaste barve, ima porfirsko strukturo, sestavljena je iz kremenca in ima velik delež svetlih alkalnih glinencev in biotita, zaradi visoke trdote, trdnosti in odpornosti proti obrabi pa se uporablja za oblaganje ter za izdelavo kamnitih kock in kamnitih robnikov

porfiroídna struktúra -e -e ž struktura magmatskih kamnin, zlasti žilnin, za katero so značilna večja zrna, najpogosteje zrna glinencev, ki so vgrajena v maso kamnine

P

porfirská struktúra -e -e ž struktura magmatskih kamnin predornin, za katero so značilni vtrošniki v steklasti osnovi, mikrokristalni osnovi ali kriptokristalni osnovi

porózna struktúra -e -e ž struktura kamnin, za katero je značilno veliko praznih prostorov med zrni

poróznost -i ž fizikalna lastnost kamnine, da ima prazne prostore in se označuje z razmerjem med prostornino praznih prostorov in celotno prostornino kamnine

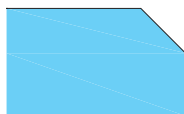
portál -a m glavni vhod na posest ali v stavbo, ki ima vrtno odprtino opremljeno z mizarsko in rezbarsko okrašenim stavbnim pohištvom ter obdano s sestavljeno, običajno bogato profilirano in ornamentirano kamnito konstrukcijo

portálno dvigálo -ega -a s dvigalo, ki se upravlja iz kabine ali prek komandne plošče s tal in pri katerem se dvigalna naprava z vitlom, nameščena na nosilcu jeklenega okvirja, pomika v prečni smeri, jekleni okvir pa se pomika po žerjavni progji ali na kolesih po tleh

pórtlandski cemént -ega -ênta m hidravlično vezivo v prahu, ki nastane z drobljenjem in žganjem laporovca ali apnenca in gline, ki se mu pred mletjem doda do 10 % sadre, lahko pa tudi druge dodatke, npr. plavžarsko žlindro ali pucolane, ki mu spremenijo lastnosti

portón -a m vrtna odprtina, ki z oblikovanim kamnitim okvirjem in vrtnimi krili zapira notranje dvorišče in ločuje javni prostor od zasebnega

posnétí rob -ega -a m **1.** strojno rezan ali ročno klesan in površinsko obdelan robni profil v obliki ravne ploskve, običajno pod kotom 45°, med dvema pravokotnima, topokotnima ali ostrokotnima ploskvama obdelovanca □ **2.** brušena poševna ploskev na robu kamnite plošče ali masivnega kosa, široka od 2 mm do 3 mm, ki zaščiti rob pred krušenjem □

posnétí rob (1)

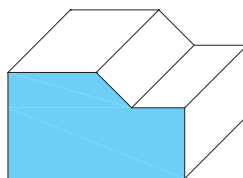

posnétí rob (2)

postamént -ênta m ► podstávek (2)

pósteljica -e ž **1.** plast kamnitega drobirja debeline približno 0,5 m, ki se nasuje pred odrezano kamnito steno, da ublaži njen padec pri zvrčanju na etažno ravnino **2.** plast utrjenega mineralnega agregata primerne zrnivosti, na katero se na zunanjih površinah polagajo tlakovci

pošévna brázda -e -e ž robni profil iz dveh ali več ravnih ploskev, ki med seboj tvorijo topi kot □

pošévna brazda

pošévna obróba -e -e ž nizkostenska obroba na stopnicah, nalepljena na zid ali v ravnini zida tako, da je njen zgornji rob vzporeden z naklonom stopniščne rame □ str. 88

pošévnik -a m ► pregíbní kótník

povezovální trák -ega -ú m pripomoček iz poliestrskih vlaken z ragljo za pričvrstitev kamnitega elementa pri transportu ali montaži **S:** zatézni plás

povirska formacija -e -e ž formacija na Tržaško-Komenski planoti, sestavljena iz spodnjekrednega in zgornjekrednega dolomita in apnenca s prehodom v dolomitno brečo ter iz bituminoznega dolomita

površinska obdelava -e -e ž postopek, s katerim se površina naravnega kamna ročno ali strojno oblikuje z orodjem, npr. s štokavcem, špico, z brusom

površinska zaščita kámná -e -e -- ž **1.** postopek, pri katerem se površina izdelka iz naravnega kamna premaže s sredstvom, ki prepreči vpijanje npr. vode, olja, maščobe **2.** postopek, pri katerem se izdelek iz naravnega kamna na hrbtni strani in robovih pred vgrajevanjem premaže s sredstvom, ki prepreči obarvanje vidne površine

površinski kòp -ega kópa m ► kamnolòm

površinsko pridobivanje -ega -a s rudarska dela, ki zajemajo odpiranje kamnoloma, pripravljala dela, etažno pridobivanje in transport mineralne surovine in jalovine z nahajališča na površini

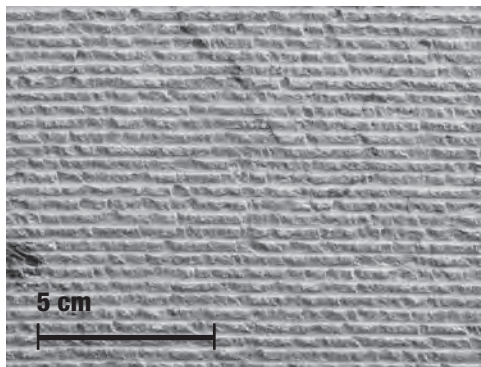
póзитivna šablóna -e -e ž ► zarisna šablóna

póзитivni reliéf -ega -a m visoki relief ali nizki relief, pri katerem oblike ornamenta segajo nad površino ploskve kamnitega elementa

práh -ú m drobni delci kamnine, ki nastanejo zaradi razenja abrazivnih zrn orodij pri suhi obdelavi naravnega kamna ali zaradi razenja rezila dleta ali udarcev konice orodja, npr. špice, štokavca, pri površinski obdelavi ali profilni obdelavi

práskalica -e ž stroj ali ročni stroj, na katerem je nameščen valj z diamantnimi konicami, vidia konicami ali vidia ploščicami in se uporablja za izdelavo praskane površine

práskana površina -e -e ž površina naravnega kamna, ki je s strojem ali z ročnim strojem,

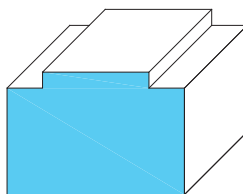

praskana površina

na katerem je valjasto orodje z diamantnimi konicami, vidia konicami ali vidia ploščicami, obdelana tako, da so na njej vidne plitke vzporedne raze □

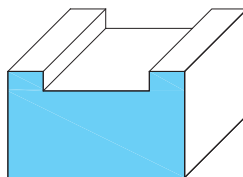
práskanje -a s postopek površinske obdelave, pri katerem se s strojem ali z ročnim strojem, na katerem je valj z diamantnimi konicami, vidia konicami ali vidia ploščicami, v naravni kamen zarežejo plitke vzporedne raze

pravokótni grebén -ega -a m ploskovni profil s prerezem v obliki pravokotnika ali kvadrata za klesanje črk ali ornamentov, ki sega nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

pravokotni greben

pravokótni utòr -ega -óra m ploskovni profil s prerezem v obliki pravokotnika ali kvadrata za klesanje črk ali ornamentov, ki sega pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

pravokotni utór

prázno vretèno -ega -a s ► odprto vretèno

prèdnamáz -áza m **1.** enokomponentni poliuretanski premaz brez topil za povečanje sprijemnih lastnosti stičnih površin rež na nevpojnih površinah **S:** primer **2.** premaz na osnovi akrilnih ali sintetičnih smol v vodni disperziji, ki se uporablja za površinsko utrditev in zagotavljanje protiprašnosti podlage ali za zmanjšanje vodovpojnosti mavčne ali cementne površine in izboljšanje sprijemne lastnosti izravnalne mase ali lepila s podlago **S:** primer

predornina -e ž magmatska kamnina, ki nastane z ohlajevanjem magme blizu Zemljinega površja ali z ohlajevanjem lave na njenem površju, npr. riolit, trahit, obsidijan

pregibni kótnik -ega -a m kotnik z nastavljivima krakoma za določanje in preverjanje ostrih ali topih kotov profilov izdelka iz naravnega kamna **S:** poševnik □

pregibni kótnik

preizkušánc -nca m kamnita kocka, kamniti kvader ali kamnita plošča v velikosti, določeni v evropskih standardih, ki se uporablja za ugotavljanje lastnosti kamnine

prekristalizácija -e ž preoblikovanje primarnih mineralnih struktur zaradi povišanih tlakov in temperatur, ki jim je izpostavljena kamnina v procesu metamorfoze, pri čemer nastane kamnina s spremenjenimi litološkimi lastnostmi, npr. marmor, kvarcit, gnajš **S:** rekristalizácija

P **prelóm** -óma m razpoka v kamnini, ki nastane zaradi tektonskih procesov

prémi brusilnik -ega -a m električni, akumulatorski ali pnevmatski ročni stroj z visokimi obrati, ki ima rezalno ploščo ali brusno orodje vpeto v vpenjalno matico standardnih dimenzij na osi rotacije, uporablja pa se za brušenje utorov in plastično oblikovanje površine izdelkov iz naravnega kamna

premična króžna žága -e -e -e ž ► prenášna króžna žága

prenášna króžna žága -e -e -e ž stroj s koritom za vodo in črpalko za rezanje kamnitih plošč pri montaži na terenu, pri katerem se pogonski mehanizem ali delovna miza pomikata v smeri rezanja **S:** premična króžna žága

prenášno nihálo -ega -a s ► nihálo za mérjenje drfsnosti

preperéváanje -a s proces razpadanja kamnin in mineralov zaradi delovanja atmosferilij, vode, temperaturnih sprememb in delovanja organizmov, pri čemer se spremenijo

fizikalno-kemične in mineraloške lastnosti kamnine, kar povzroči propadanje izdelka iz naravnega kamna

preplét -éta m geometrijski ornament, izdelan kot greben, utor ali relief in sestavljen iz vzorca z motivom trakov, ki nimajo razvidnega začetka in konca **S:** pletenica

prezračévána fasáda -e -e ž fasada, pri kateri so kamnite plošče na zid s sidri pritrjene tako, da med toplotno izolacijo in fasadno oblogo nastane kanal, ki omogoča odvajanje vlage in toplote iz stavbnega ovoja **S:** ventilirana fasáda

pridržéválna konzóla -e -e ž konzola iz nerjavečega jekla ali aluminija, ki pri izdelavi prezračevane fasade drži nosilni profil podkonstrukcije na določeni razdalji od nosilnega zida

pridržéválno sidro -ega -a s sidro s trnom, nameščeno v zgornji četrtini fasadne plošče prezračevane fasade, ki pri pritrjevanju v vertikalni fugi drži fasadno ploščo na določeni razdalji od nosilnega zida

primárni minerál -ega -a m mineral, ki nastane hkrati z naravnim kamnom in ohrani prvotno sestavo in obliko

primer -ja [prájmer] m ► prědnamáz (1, 2)

primésni minerál -ega -a m mineral, ki je v kamnini prisoten v zelo majhni količini, zaradi česar ni bistven za njeno poimenovanje **S:** akcesórni minerál

prízováváanje -a s postopek rezanja, pri katerem se kamnita plošča zoži ali skrajša

prisékana zagózda -e -e ž jeklena zagozda, ki se vstavi v kuairo v bloku in po kateri se nabija z macolo, da se blok razkolje

pritrdílni profil -ega -a m horizontalni krivljeni element podkonstrukcije iz nerjavečega jekla ali vlečenega aluminija, na katerega se namesti kamniti element ali fasadna plošča prezračevane fasade

pročélje -a s ► glávna fasáda

pród -a m klastični sediment, ki nastane z nakopičenjem zrn mineralov ali kamnin, večjih od 2 mm, ki jih zaobli in odloži voda

pródec -dca m ► pródnik

pródnik -a m kos kamnine, naravno zaobljen v vodi, ki se uporablja zlasti za izdelavo tlaka, npr. mačjih glav, pa tudi za gradnjo zidov **S:** pródec

produktívna plást -e -i ž plast kamnine, ki je po kvaliteti in videzu primerna za pridobivanje naravnega kamna

profil -a m načrtovana oblika prerezne ploskve kamnitega elementa, oblikovana npr. s posnetim robom, robno brazdo, palico, karniso

profilirana stopnica -e -e ž masivna stopnica ali obložena stopnica, pri kateri ima rob med čelom in nastopno ploskvijo obliko krožno posnetega roba, polovične palice, četrtekrožne brazde

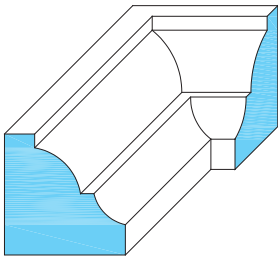
profiliranje -a s 1. ročno ali strojno oblikovanje surovega kamna po predloženem načrtu v kamnoseški izdelek, ki je element kamnite konstrukcije 2. ročna ali strojna izdelava enostavnega ali sestavljenega profila vzdolž pravilne kamnite prizme ali segmenta kamnitega loka

profilna obdeláva -e -e ž postopek, s katerim se na obdelovancu ročno ali strojno izdela ploskovni profil, robni profil ali krožni profil

profilna šablóna -e -e ž ► zarísna šablóna

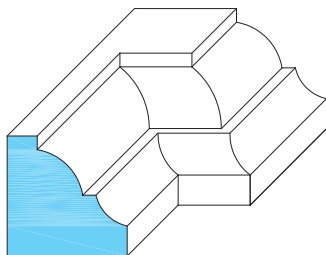
profilni brús -ega -a m orodje, ki je oblikovano za obdelavo določene oblike profila kamnoseškega izdelka, npr. oblega profila, krožno oblikovanega roba, na CNC-stroju, brusilki za robove ali kotni brusilki

profilni kót -ega -a m lomljeni profil, ki poteka preko notranjega kota kamnitega elementa □

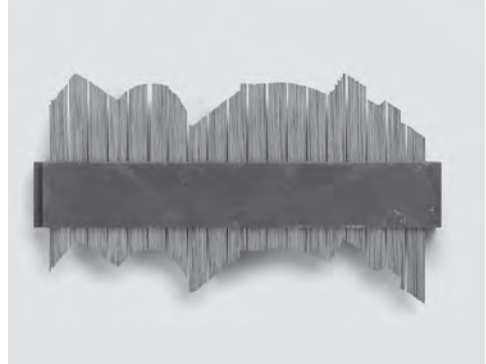
profilni kót

profilni vogál -ega -a m lomljeni profil, ki poteka preko zunanjega kota kamnitega elementa □

profilni vogál

profilno merilo -ega -a s priprava, sestavljena iz držala in velikega števila tankih pomičnih kovinskih ali plastičnih tipal, ki se prečno prisloni ob kamniti element ter njegovo obliko prenese na papir S: glavnik □

profilno merilo

profil v slépem kótu -a - - - - m ► slépi profil

prógasti apnének -ega -nca m apnenec iz zrn različno obarvanih mineralov, ki so usmerjeni v ravnih ali nepravilno oblikovanih linijah

prógasti mármor -ega -ja m marmor iz različno obarvanih mineralov, ki so usmerjeni v ravnih ali nepravilno oblikovanih linijah

propórc -a m 1. sorazmerje mer izdelka iz naravnega kamna, ki izhaja iz kvantitativno merljivih razmerij v naravi in kot celota deluje skladno, npr. zlati rez, Fibonaccijevo razmerje 2. sorazmerje velikosti in pozicije posameznih kamnitih elementov, ki sestavljajo skladno celoto, npr. kamnito fasado, portal

prósti profil -ega -a m enostransko ali večstransko profiliran samostojni arhitekturni element iz naravnega kamna, npr. podstavek kamnite mize ali klopi, nagrobnik, pitnik, korito za vodo

prostorninska mása brez pór in votlín

-e -e - - - - - ž razmerje med maso suhega naravnega kamna in prostornino trdnega dela naravnega kamna, ki se izrazi v g/cm^3 ali kg/m^3 S: gostóta brez pór in votlín

prostorninska mása s pórami in votlínami

-e -e - - - - - ž razmerje med maso suhega naravnega kamna in njegovo celotno prostornino, ki se izrazi v g/cm^3 ali kg/m^3 S: gostóta s pórami in votlínami

P

prostórska domináнта -e -e ž grajena struktura, ki je strnjeno naselje ali monumentalno oblikovana stavba, npr. grad, dvorec, cerkev, in ki zaradi izpostavljene lege, pogosto na vrhu griča, ter izvirne oblike v prostoru vidno izstopa in ga razpoznavno določa

prótišablóna -e ž ► kontrolna šablóna

prótizdísni premáz -ega -áza m anorganski premaz na vodni osnovi, ki na površini naravnega kamna povzroči mikroskopsko majhne pore, da se zmanjša drsenje po njej

prótizdísni trák -ega -ú m pas na površini naravnega kamna, ki je lahko izdelan kot groba površina, vstavljen kot gumijast trak v žleb v površini, vlit v žleb kot mešanica smole in korunda ali kot samolepilni trak s površinsko nanesenim korundom nalepljen na površino naravnega kamna z namenom preprečevanja drsenja po njej

píva rávna plóškev -e -e -kve ž ročno izdelana ravnina, ki se z izklesom dveh vzporednih kantonov, viziranjem in postopnim

odvzemanjem kamnite mase izdelava iz tombolona ali surovega kamna

psamítska struktúra -e -e ž struktura klastične sedimentne kamnine s klasti, ki so veliki med 0,063 mm in 2 mm

psefítska struktúra -e -e ž struktura klastične sedimentne kamnine s klasti, ki so večji od 2 mm

púltna stréha -e -e ž ► ênokápnica

pulverizácija -e ž proces propadanja kamnine v drobne nevezane delce kot posledica dekohezije, ki je značilen za peščenjake

punktíranje -a s postopek, pri katerem se na površini modela označijo posamezne točke, katerih pozicije se s punktirkó prenašajo na kamen, kar omogoči izdelavo izdelka iz naravnega kamna, ki je kopija modela

punktírka -e ž ročna kopirna naprava, ki je s tremi konicami postavljena na model, igla na ročno nastavljivem in v vse strani gibljivem mehanizmu na letvi pa določi pozicijo točk, ki se z modela prenesejo na njegovo kamnito kopijo □

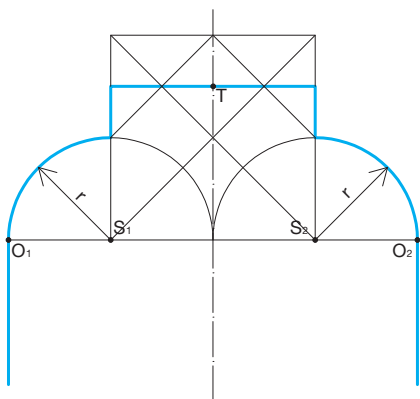
P

punktírka

R

raménski lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki dveh simetričnih četrtin kroga, ki ju povezuje nad njima ležeča kamnita preklada □

raménski lók

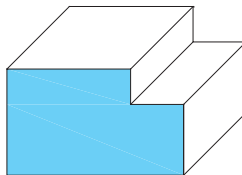
rastlinski ornamènt -ega -ènta m ornament, ki plastično upodablja realne ali stilizirane naturalistične motive, npr. motive vejic, listja, cvetja, vitic in plodov

rastóči lók -ega -a m ► vzpónski lók

rášpa -e ž ► rášpla

rášpla -e ž jeklena pila z izbočenimi zobci za grobo brušenje površine izdelka iz naravnega kamna S: rášpa □

rávna brázda -e -e ž robni profil iz dveh ravnih ploskev, ki med seboj tvorita pravi kot S: pásni kót □

ravna brazda

ravnálna létev -e -tve ž kovinska letev z vzporednima robovoma, s katero se pri ročni obdelavi preverja ravnost kantonov in obdelanih ploskev, pravilnost lege profila in stika profila v profilnem kotu ali se uporablja pri viziranju

rávne stopniíce -ih -íc ž mn. arhitekturni element za prehajanje med dvema nivojema, ki ima eno, dve ali več stopniščnih ram in nastopne ploskve pravokotne oblike □ str. 81

rávni lók -ega -a m kamniti lok, pri katerem kamniti elementi nad opornima točkama tvorijo ravno ploskev, njihove stične reže pa potekajo v smeri središča navidezne ločne krivulje, ki leži pod nivojem opornih točk □ str. 81

rávno dléto -ega -a s dleto za klesanje trikotnih, pravokotnih ali trapeznih utorov ali glajenje površine izdelka iz naravnega kamna □ str. 80

R

rašpla

ravno dleto

razbremenilni klesálec -ega -nca m izdelek iz naravnega kamna trapezne oblike, ki se vgradi nad kamnito preklado tako, da je med njima od 1 cm do 2 cm prostora, ki omogoča, da se obtežba zida nad zidno odprtino prenaša na oporne zidove str. 81

razbremenilni lók -ega -a m segmentni lok, ki je vgrajen nad kamnito preklado tako, da se obtežba zida nad zidno odprtino prenaša na oporne zidove str. 81

razkólnost -i ž lastnost naravnega kamna, da se po naravnih razpokah ali lasastih razpokah razdeli na dva ali več kosov

razpetina lóka -e -- ž širina med opornima točkama ločne krivulje, merjena v horizontalni legi str. 45

razplastítev -tve ž mehanska delitev plastnate sedimentne kamnine na lamine, plasti ali sklade

razpóka -e ž presledek v kamnini, ki nastane zaradi tlačnih, nateznih ali strižnih napetosti v kamnini in zmanjšuje izkoristek kamnite mase

rdéča príst -e -í ž ► jerina

rêbrasta kúpola -e -e ž kupola, pri kateri je polkrožno ukrivljena lupina členjena z opornimi rebri

rêbrasti obòk -ega -óka m kamniti obok, pri katerem različno oblikovana in razporejena kamnita rebra prenašajo obtežbo z obokov na podpornike

réga -e ž ► réža

regionálna metamorfóza -e -e ž proces nastanka metamorfih kamnin, npr. skrilavca,

na večjem območju globlje v litosferi pri povišani temperaturi in usmerjenem tlaku, običajno kot posledica tektonike plošč

regulátor tláka zráka -ja -- m mehanska naprava z merilnikom za nastavljanje tlaka dovodnega zraka na konstanten obratovalni tlak, ki omogoča delovanje pnevmatskih strojev ali pnevmatskih naprav za obdelavo naravnega kamna

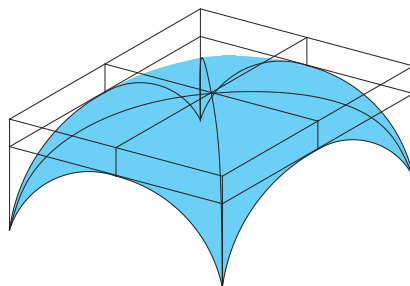
rekristalizácija -e ž ► prekristalizácija

relief -a m plastično oblikovan ploskovni profil, pri katerem so oblike ornamenta izdelane nad površino ploskve kamnitega elementa ali pod njo

remenát -a m zavetrovana lesena konstrukcija v obliki krivulje loka, podprta s podporniki, ki omogoča montažo kamnitega loka S: oblikóvnik

répen -pna m ► répenski apnénc

répenc -nca m ► répenski apnénc

rebrasti obok

répinska formácija -e -e ž zgornjekredna formacija, ki združuje repenski apnenec, koprivski apnenec in komenski apnenec

répenski apnénc -ega -nca m svetlo- do temnosiv rudistni apnenec s številnimi fosili, ki je odporen na atmosferske vplive, uporablja pa se za oblaganje, izdelavo masivnih kamnoseških izdelkov in kamnite galanterije **S**: répen, répenc

retuširanje -a s postopek dodatne površinske obdelave kamnitega odlitka, pri katerem se odpravijo drobne napake, nastale v postopku odlivanja, s čimer se doseže enoten videz površine, npr. brušenje robov stika kalupa, zapolnjevanje lunkerjev, barvno imitiranje teksture

réz -a m kanal v širini diamantnega segmenta, ki nastane pri odvzemanju kamnite mase z diamantnim orodjem, npr. z gatrskim listom, diamantno žico, diamantno rezalko

rezálka -e ž ► rezalna ploščca

rezálna ploščca -e -e ž orodje iz korunda ali karborunda, vezanega z umetno smolo, ki je ojačano s steklenimi vlakni, nameščeno na kotni brusilki in se uporablja za suho rezanje naravnega kamna **S**: rezálka □ str. 82

rézana kamnita prizma -e -e ž strojno izdelan obdelanec v obliki prizme, ki je namenjen za nadaljnjo ročno obdelavo

rézana površina -e -e ž ravna površina, ki nastane pri delitvi bloka ali kamnite plošče na dva ali več delov in na kateri so lahko vidne sledi orodja, npr. diamantne žice, gatrskega lista, rezalne plošče □ str. 82

rézani profil -ega -a m profil, ki je izdelan na mostni krožni žagi ali z enožično žago

rézanje -a s postopek, pri katerem se z orodjem z abrazivnimi zrni odvzema kamnita masa, da se blok ali kamnita plošča razdeli na dva ali več delov

rézanje z vódnim cúrkom -a - - - - s strojni postopek rezanja kamnite plošče s tankim curkom zmesi vode in abrazivnih zrn kremenovega peska pod visokim tlakom na CNC-stroju

rézkanje -a s postopek, pri katerem se z diamantnim rezkarjem kamnita ploščca, običajno okrogle ali ovalne oblike, obreže ali se obdelanec z odvzemanjem kamnite mase približa končni obliki

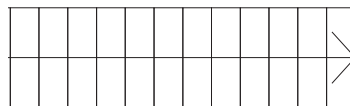
réza -e ž prazen prostor med kamnitimi ploščami ali masivnimi kosi naravnega kamna, ki je zapolnjen z malto, s fugirno maso ali s trajnim elastičnim kitom, ali je nezapolnjen, npr. med

fasadnimi ploščami, med posameznimi kamni v suhem zidu **S**: réga

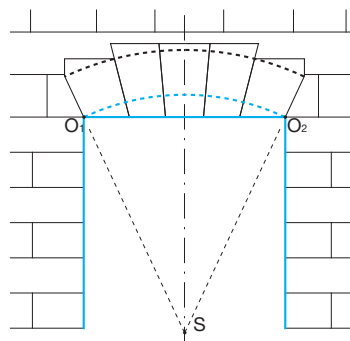
riolít -a m felzična magmatska predornina iz granitske skupine, ki je belkaste barve, ima porfirsko strukturo in je sestavljena predvsem iz kremenca in alkalnih glinencev

risálna ígla -e -e ž ► zarisovalna ígla

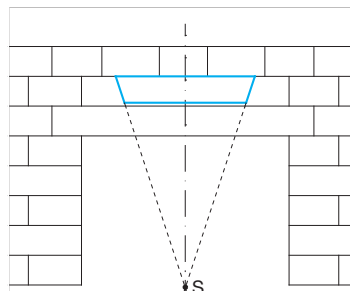
robílka -e ž ► brusilka za robóve

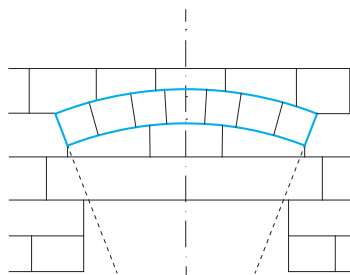
ravne stopnice

ravni lok

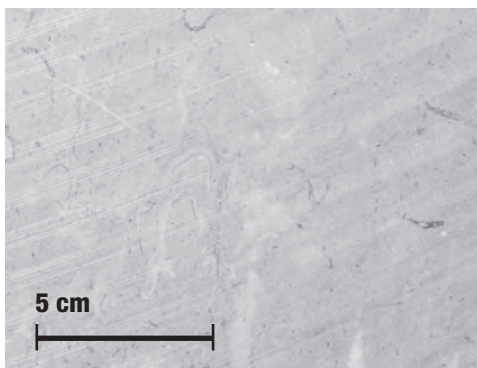
razbremenilni klesanec

razbremenilni lok

rezalna plošča

rezana površina

robílník -a m ► brusílnka za robóve

robník gróba -a -- m masivni element spomenika iz naravnega kamna, ki je pravokotnega ali kvadratnega preseka različne obdelave in sestavlja okvir groba

róbni profil -ega -a m profil, ki je izdelan na stiku dveh ali več ploskev obdelovanca

róčna dvigálnka -e -e ž ročna naprava, pri kateri se z vrtenjem zobnika, ki se pomika po zobati letvi, doseže velika dvížna sila za privzdígovanje in premikanje težkih kamnitih kosov **S**: vínta

róčna obdeláva -e -e ž izdelava profilov in površin kamnitih elementov z ročnimi orodji in ročnimi stroji z različnimi

obdelovalnimi nastavki, s katerimi se doseže edinstvenost obdelane površine in oblike

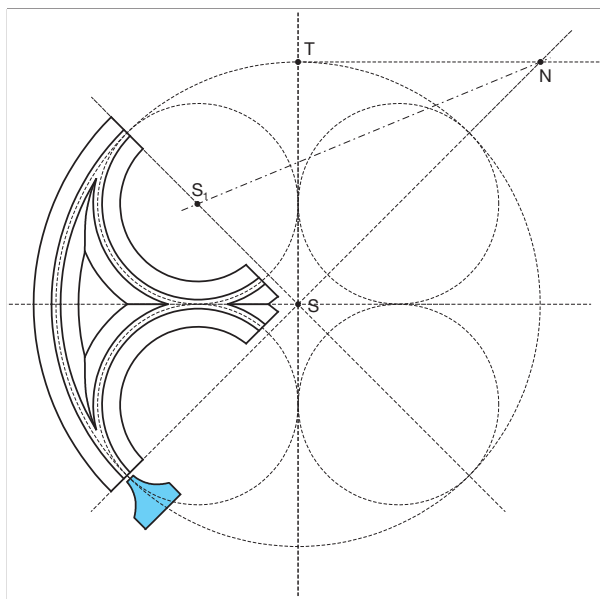
róčna špíca -e -e ž špíca z jekleno ali vidia konico, ki ima nekaljeni udarni del, po katerem se tolče z macolico ali macolo

róčni svéder -ega -dra m orodje iz okroglega ali večkotnega jekla s kovano razšírjeno rezilno glavo različnih oblik, po katerem se tolče z macolo, da se v kos naravnega kamna izvrta luknja

róčno dléto -ega -a s dleto z jeklenim ali vidia rezilom različnih oblik, ki ima nekaljeni udarni del, po katerem se tolče z batom, macolico ali macolo

róčno vrtnanje -ega -a s postopek izdelave lukenj v kos naravnega kamna, pri katerem

R

rozeta (1)

se z macolo tolče po nabijalni površini ročnega svedra, pri vsakem udarcu pa se sveder zasuka za osmino obrata

rotacijski láser -ega -ja m naprava, s katero se projicirajo vertikalne in horizontalne linije na steno v prostoru, s čimer se natančno pozicionirajo višine in smeri pri montaži izdelkov iz naravnega kamna, npr. tlakov, kamnitih oblog, kamnitih fasad

ròv ròva m podolgovat odkop v Zemljini notranjosti, v katerem se pridobiva mineralna surovina ali se izvajajo raziskovalna dela

rozéta -e ž 1. kamnita, iz segmentov sestavljena okenska konstrukcija v obliki kroga ali monolitna perforirana kamnita plošča običajno na pročelju sakralne stavbe, pogosto okrašena s krogovičjem □ **str. 82 2.** rastlinski ornament, izdelan kot utor, greben ali relief in običajno umeščen v sredino arhitekturnega elementa, ki ga sestavlja vzorec s stiliziranim motivom rožnega cveta, zarisan s šestilom

ròžasti lípiški apnétec -ega -ega -nca m svetlosiv zgornjekredni drobnozrnati apnec z večjimi fosilnimi ostanki rudistov, ki se uporablja za izdelavo zlasti notranjih oblog, masivnih profiliranih kamnoseških izdelkov in kamnite galanterije **S:** lípica fiorito, lípica rózasti

rožétec -nca m sedimentna kamnina bele, sive ali črne barve ali iz menjajočih se odtenkov teh barv, ki je sestavljena iz kriptokritalnega kremena ali kalcedona in se v apnencih pogosto pojavlja v polah ali gomoljih

rudístni apnétec -ega -nca m biokemični sedimentni kredni apnec svetlo- do temnosive barve, ki ima značilno teksturo zaradi ostankov celih ali zdobljenih lupin pahiodontnih školjk in je najpogosteje uporabljan naravni kamen v zahodnem delu Slovenije, npr. repenski apnec, rožasti lípiški apnec, koprivski apnec

rústična površina -e -e ž neravna ali ravna površina naravnega kamna, ki je ročno ali strojno grobo obdelana, npr. bosirana površina, bunjasta površina, špičena površina

rústični kváder -ega -dra m kamniti element v obliki pravilne štiristrane prizme, ki ima ravno ali neravno lice ročno ali strojno grobo obdelano in se običajno uporablja za zidanje kamnitih zidov ali kot podstavek

rúšna cóna -e -e ž območje gostih razpok v kamnini, ki so lahko zapolnjene z nevezanim materialom

S

sádra -e ž drobno- do debelozrnati mineral z relativno trdoto 2 po Mohsovi trdotni lestvici, ki je po kemični sestavi kalcijev sulfat dihidrat, je topen v vodi in se uporablja za izdelavo mavca

sanácija -e ž 1. izvedba popravila poškodb na kamnitih elementih, ki obsega tudi ugotavljanje vzrokov za poškodbe ter načrtovanje in dokumentiranje postopkov obnove ali rekonstrukcije poškodovanih kamnitih elementov ali njihovih delov **2.** postopek, s katerim se območje odkopa po končanju pridobivanja mineralnih surovin skladno z rudarskim projektom vrne v čim bolj naravno stanje in se vzpostavijo pogoji za novo rabo prostora

sanírni omèt -ega -éta m industrijsko pripravljena zmes za ometavanje zidov, ki so poškodovani zaradi vlage in soli, sestavljena iz peska, veziva in dodatkov, ki po mešanju z vodo tvorijo med seboj nepovezane zračne luknjice za zadrževanje vlage in soli, zaradi česar je poškodovan zidčasno zaščiteno pred nadaljnjim propadanjem

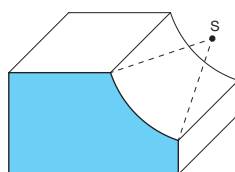
sedimènt -ènta m nevezani drobci mineralov, kamnin, organskih snovi in precipitativ, ki se zaradi delovanja vode, vetra ali leda kopičijo na Zemljinem površju **S:** usedlína

sedimèntácija -e ž proces odlaganja drobcev mineralov, kamnin, organskih snovi in precipitativ na Zemljino površje zaradi delovanja vode, leda, vetra **S:** usédanje

sedimèntna kamnina -e -e ž kamnina, ki nastane z diagenozo nevezanih drobcev mineralov, kamnin, organskih snovi in precipitativ, nastalih pri procesih sedimentacije

sédlasta stréha -e -e ž ▶ dvókápnica

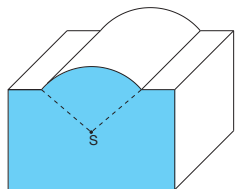
segméntna brázda -e -e ž ročno ali strojno izdelan vbočen robni profil v obliki krožnega loka, ki obsega manj kot četrtno kroga □

segméntna brázda

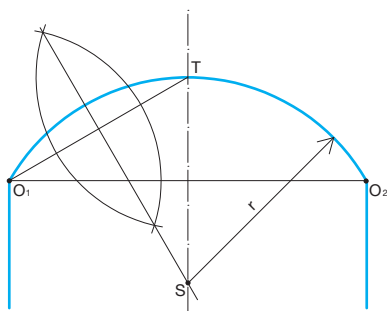
S

segmêntni grebén -ega -a m ploskovni profil s prerezom v obliki segmentnega loka za klesanje črk ali ornamentov, ki sega nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

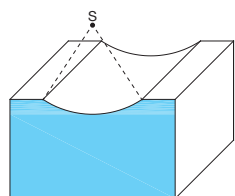
segmentni greben

segmêntni lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki krivulje, ki obsega manj kot polovico kroga in ima višino manjšo od polmera □

segmentni lok

segmêntni utòr -ega -óra m ploskovni profil s prerezom v obliki segmentnega loka za klesanje črk ali ornamentov, ki sega pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

segmentni utor

sekíra -e ž orodje, ki ima na obeh straneh v vzdolžni smeri ročaja nasajeno klinasto oblikovano ravno ali zobato rezilo za odkles mehkejših kamnin

sekundárni mineral -ega -a m mineral, ki nastane pri procesih preperevanja, raztapljanja ali metamorfoze primarnih

mineralov, npr. kalcit na izdelku iz naravnega kamna

selektívna korozíja -e -e ž proces preperevanja površine izdelka iz naravnega kamna, značilen za kamnine iz mineralov, ki so različno odporni na preperevanje, in s strukturami, ki so neenakomerno odporne proti preperevanju, kar povzroči nastanek grobe površine izdelka iz naravnega kamna

selenít -a m vlaknata, brezbarvna ali bela sadra s svilnatim sijajem, ki se uporablja za izdelavo kamnite galanterije

serpentín -a m drobno- do debelozrnati mineral sivorjave, sivozelene, zelene, temnozeleno ali rjave barve z relativno trdoto od 2,5 do 4 po Mohsovi trdotni lestvici, ki je po kemični sestavi člen iz skupine magnezijevih in železovih hidroksidnih silikatov in je bistveni mineral v serpentinitu

serpentinít -a m metamorfna kamnina sivozelene ali temnozeleno do črne barve, ki nastane iz ultramafičnih magmatskih kamnin pri kontaktni metamorfozi in je sestavljena iz serpentina in piroksenov, uporablja pa se za notranje oblaganje

sesálec -lca m električna prenosna naprava, ki ima filter za zadrževanje prašnih delcev, nastalih pri suhem brušenju in vrtnanju, in standardizirano cev za priklon na električni ročni stroj, npr. kotno brusilko, vrtalnik

sesálna míza -e -e ž samostojna čistilna naprava, ki z ventilatorjem ustvarja podtlak za pretok zraka v komoro s filtri za čiščenje prašnih delcev, ki nastanejo pri suhem brušenju

sestávnica -e ž ► kosóvnica

sežánska formácija -e -e ž zgornjekredna formacija, ki združuje onkoidni apnenec, pliskovški apnenec in komenski apnenec

sidranje -a s postopek pri montaži, pri katerem se kamniti elementi pritrdijo na vertikalno ali horizontalno površino, se pridržijo ob njej ali pa se med seboj spojijo masivni kamniti elementi

sidrna izvrtína -e -e ž **1.** luknja na robu fasadne plošče, v katero se namesti moznik pri ugotavljanju lomne obremenitve **2.** luknja na robu fasadne plošče, v katero se namesti trn nosilnega sidra ali pridrževalnega sidra pri sidranju fasadne plošče

sidro -a s kovinski nosilec iz nerjavečega jekla za pritrjevanje, spajanje ali pridrževanje kamnitih elementov pri montaži

sienit -a m magmatska globočnina iz sienitske skupine, ki je običajno sive barve, ima masivno ali srednjezrnato strukturo in je najpogosteje sestavljena iz kalijevih glincev, podrejeno alkalnih plagioklazov, zaradi visoke trdote, trdnosti in odpornosti proti obrabi pa se uporablja za oblaganje močno obremenjenih talnih površin

sienitska skupina -e -e ž skupina magmatskih kamnin, pri katerih so bistveni minerali kalijevi glinenci in alkalni plagioklazi, značilni minerali pa biotit, muskovit, amfiboli in pirokseni

siĝa -e ž kemična sedimentna kamnina, ki je raznobarna in nastane z izločanjem mineralov, npr. kalcita, aragonita, manganovih oksidov, limonita, iz vodne raztopine v podzemnih prostorih, npr. kraških jamah, in se uporablja za oblaganje sten ter za izdelavo kamnite galanterije

sil -a m žilnina, ki se ob prodiranju magme proti Zemljinem površju vrine v razpoke med vzporednimi plastmi v trdni Zemljini skorji

silikátna kamnina -e -e ž magmatska kamnina, metamorfna kamnina ali sedimentna kamnina z visoko vsebnostjo silikatnih mineralov

silikátni mineral -ega -a m mineral, pri katerem so osnovni strukturni elementi tetraedri s štirimi atomi kisika v ogliščih in atomom silicija v sredini, ki se povezujejo v različne kristalne zgradbe in vključujejo tudi druge kemične prvine, npr. kremen, granat, glinenc

silikónska impregnácija -e -e ž ► hidrofóbná impregnácija

silvín -a m drobno- do debelozrnati masivni mineral, ki je brezbarven ali bele, rumenkaste ali rdečkaste barve in ima relativno trdoto od 1,5 do 2 po Mohsovi trdotni lestvici, je topen v vodi, po kemični sestavi pa je kalijev klorid

simbólni motív -ega -a m motiv na kamnitih elementih ali njihovih sestavnih delih, ki v prisposodobah izraža različne pojave, stvari, dogajanja

simétrična stréha -e -e ž streha, ki ima strešine enako velike in enako naklonjene

sintranje -a s postopek izdelave diamantnega segmenta s stiskanjem mešanice kovinskega

prahu in diamantov pod visokim tlakom in pri visoki temperaturi

sívo cemêntno lepílo -ega -ega -a s cementno lepilo, izdelano na osnovi portlandskega cementa, kremenovega peska in dodatkov, ki se uporablja pri klasičnem polaganju kamnitih plošč in vgradnji kamnitih elementov, ki niso občutljivi na obarvanje

skárn -a m metamorfna kamnina rjavkaste, zelenkaste, rožnate ali rdečkaste barve, ki nastane pri kontaktni metamorfozi in metasomatozi na stiku mafične magme in karbonatnih kamnin in ima masivno strukturo ter je vir številnih kovin

skêner -ja m naprava, ki z različnimi tehnikami, npr. tipalom, svetlobnim odbojem, optičnim branjem, zajema podatke o zunanjih lastnostih predmeta, npr. o obliki, barvi, teksturi, in jih pretvori v digitalne podatke, potrebne za vizualizacijo ali izdelavo izdelka iz naravnega kamna

skeníranje -a s postopek, pri katerem se z mehansko ali elektronsko napravo zajemajo podatki o predmetu ali prostoru, npr. velikost, oblika, barva, tekstura, ki se pretvorijo v digitalni zapis za vizualizacijo ali izdelavo izdelka iz naravnega kamna na CNC-stroju

skíca -e ž prostoročno narisana zamisel oblike in izvedbe kamnoseškega izdelka

sklâd sklâda m litološko enovito kamninsko telo, ki je ploščato in ima debelino več kot 60 cm

sklépnik -a m klinasto oblikovan kamen na temenu in v osi ločno oblikovane konstrukcije ali v vozlišču reber **S**: sklépní kámen
□ str. 45

sklépní kámen -ega -mna m ► sklépnik

skríl -a m kamniti strešnik iz skrilavih glinavcev debeline približno 1 cm, pogosto oblikovan v četverkotno ali mnogokotno obliko, ki se uporablja za kritje strmih streh ali zelo strmih streh **S**: škríl

skrílavec -vca m metamorfna kamnina različnih barv, ki nastane pri regionalni metamorfozi, sestavljena je iz različnih mineralov in se kolje v ploskve, uporablja pa se za izdelavo tlakov, oblaganje sten in prekrivanje streh, npr. sljudni skrilavec, lojevčev skrilavec **S**: škrílavec

skrilávi apnénc -ega -nca m apnenec, ki se kroji v tanke plasti in se uporablja kot kritina

skrilávi glínavec -ega -vca m klastična sedimentna kamnina iz glinenih mineralov,

kremena in drugih mineralov, ki se kroji v tanke plasti in se uporablja kot kritina

skrilavost -i ž lastnost metamorfne kamnine, da lističasti minerali sljud in podolgovati kristali amfibolov rastejo vzporedno, zaradi česar se kamnina kolje vzdolžno

skřla -e ž kamniti strešnik iz svetlih skrilavcev, slojevitega apnenca ali flišnega peščenjaka debeline približno 5 cm in pravokotne oblike, ki se uporablja za kritje strmih streh **S**: škřla

sládka zagózda -e -e ž kratka lesena zagozda, ki se vstavi v ozke špranje med obdelovancem in delovno mizo, da se ta med obdelavo ne premika, ali se vstavi v ozke špranje pri podlaganju noge delovne mize, da se ta med obdelavo ne premika

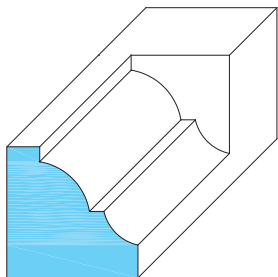
slavolók -a m v prostoru naselja ali okolja vidno izpostavljen, monumentalno oblikovan in reliefno okrašen arhitekturni element, pogosto v obliki loka, ki se opira na sople ali stebre, postavljen v spomin na pomemben dogodek

sléme -éna s **1.** najvišji del strešine, ki je različno naklonjena od horizontalne ravnine **2.** najvišji rob, ki ga oblikuje stik dveh strešin, različno naklonjenih od horizontalne ravnine

sllemenják -a m strešnik, ki je oblikovan pravokotno, ločno ali trikotno in zaključí stik dveh strešin v njuni najvišji točki ter prekrije režo med njima

slépa fúga -e -e ž navidezna fuga, ki se na kamnito ploščo zariše z zarisovalno iglo ali se vanjo zareže z diamantno rezalko do globine 5 mm, kadar kamnita ploščá ni dovolj velika, da bi omogočala izdelavo fuge

slépi profil -ega -a m tekoči profil, ki se na poljubni oddaljenosti od svoje prečne stranice v vertikalni smeri prekíne z ravnino, ki je v tlorisu pravokotna ali poševna na njegovo vzdolžno stran **S**: profil v slépem kótu □

slépi profil

sljúda -e ž skupina lističastih mineralov, ki so brezbarvni ali bele, rumenkaste, zelenkaste, vijoličaste, rjavkaste do skoraj črne barve, imajo relativno trdoto 2,5 po Mohsovi trdotni lestvici, po kemični sestavi pa so člani iz skupine alumosilikatov ter značilni minerali v magmatskih kamninah, metamorfni kamninah in sedimentnih kamninah

slojevita grádња -e -e ž gradnja, pri kateri je zid sestavljen iz grobo obdelanega lomljenca, pri čemer so linije med večjimi kamni izravnane, poudarjena je horizontalna smer, fuge pa so večinoma poglobljene **S**: grádња v plastéh

slòp slòpa m prostostoječ vertikalni podporni arhitekturni element, ki ima v tlorisu pravokotno ali mnogokotno obliko

slóvenski nacionálni stándard -ega -ega -a m dokument, ki določa pravila in smernice za izdelke, storitve in proizvodne postopke z namenom doseganja čim večje urejenosti na posameznem strokovnem področju, npr. na področju naravnega kamna, in je lahko izvirno besedilo, kadar ne obstaja soroden dokument na evropski ali mednarodni ravni, ali pa je pripravljen na podlagi evropskega standarda, mednarodnega standarda ali drugega nacionalnega standarda

slúžnik -a m polsteber, na katerem sloni kamnito rebro rebrastega oboka

smérnik -a m kamniti zidak, ki je kamnoseško obdelan v kvader in v sestavi zida kaže navzven daljšo stranico

smérni lásér -ega -ja m naprava, pritrjena na stroj za rezanje kamna, ki s projiciranjem laserskega žarka na obdelovanec označuje načrtovano linijo reza

smírek -rka m drobnozrnati mineral korund s primesmi drugih mineralov, ki se posut na trdnem papirju ali bombažnem platnu, impregniranem s smolo, uporablja za brušenje naravnega kamna

snòpasti stèber -ega -bra m podporna konstrukcija, sestavljena iz povezane skupine dveh ali več stebrov, ki ima v tlorisu pogosto obliko kroga

solčávski apnénc -ega -nca m prekristaljeni trogkofelski apnenec rožnatordeče barve iz Zgornje Savinjske doline, ki se uporablja za oblaganje tal in podnožij hiš, izdelavo masivnih arhitekturnih elementov, kamnite galanterije in za zidanje zidov **S**: lógarski apnénc

spacioníranje písáve -a -- s optično pozicioniranje črk pri konstruiranju napisov na

spomenikih ali drugih kamnitih obeležjih, pri katerem se s povečevanjem ali zmanjševanjem prostorov med posameznimi črkami, številkami in znaki dosežejo čim bolj enakomerni medprostorji in s tem enotnost napisa

spirálne stopnice -ih -íc ž mn. ► pólžaste stopnice

spirálni stèber -ega -bra m ► tordírani stèber

spóna -e ž podolgovat kovinski element s pravokotno zakrivljenima koncema, ki se uporablja za povezovanje dveh kamnitih elementov v nizu, npr. masivnih stopnic, elementov oboda vodnjaka

sprijémna trdnost -e -i ž lastnost lepila, merjena s povprečno silo natezne adhezijske trdnosti, ki jo pri preizkusu doseže lepilo pod pogoji, določenimi v evropskem standardu

srcé -á s figuralni ornament, izdelan v tehniki reliefa, utora ali grebena, s stiliziranim motivom, ki ga oblikujeta dva povezana polkroga, ki se navzdol v ravni ali usločeni črti podaljšata do stika v konico

srednejzrnata struktúra -e -e ž fanerokristalna struktura magmatskih kamnin, v kateri so mineralna zrna velika od 1 mm do 5 mm

stáranje -a s postopek površinske obdelave, npr. krtačenje, brušenje, peskanje, jedkanje, s katerim površina naravnega kamna dobi starinski videz

stávbna dédiščina -e -e ž arhitekturna stvaritev, ki je zaradi prepoznane vrednosti in posebnega kulturnega in zgodovinskega pomena posebej zavarovana in zaščitená

stávbna lupína -e -e ž ► stávbni ovòj

stávbna plástika -e -e ž ► arhitektónska plástika

stávbni ovòj -ega -ôja m med seboj povezano zunanje ogrodje stavbe, ki je običajno sestavljeno iz talne plošče, sten, zidov ali drugih vertikalnih konstrukcijskih elementov in strehe **S**: stávbna lupína

stávbno líce -ega -a s ► glávna fasáda

stèber -bra m valjasto oblikovan podporni ali okrasni vertikalni arhitekturni element z okroglim prerezom trupa, ki sta mu običajno dodana baza in kapitel

stèbrna báza -e -e ž različno oblikovan in okrasno obdelan spodnji del stebra, ki je postavljen na izravnano podlago ali na posebej oblikovan podstavek **S**: stèbrna nôga

stèbrna nôga -e -e ž ► stèbrna báza

stèbrno dvigálo -ega -a s konzolno dvigalo, pri katerem je vrtljiva ročica, na kateri je nameščena dvigalna naprava z vitlom, pritrjena na prostostoječi kovinski stèber

stèklasta osnóva -e -e ž osnova magmatske kamnine, ki je iz amorfné snovi, npr. vulkanskega stekla

sténa -e ž **1.** običajno vertikalna konstrukcija, ki obdaja ali razmejuje prostor, ima nosilno, zaščitno in likovno funkcijo in je lahko zidana iz zidakov, vlita iz betona ali sestavljena iz drugih materialov **2.** vertikalna ploskev v kamnolomu, ki nastane pri vrtnanju z vrtnalo garnituro, rezanju vertikalne rezi z verižno žago ali diamantno žično žago ali pri lomljenju kamnite mase po naravni razpoki

sténska brusilka -e -e ž stroj z delovno mizo in pregibno konzolno ročico, ki je pritrjena na nosilno konstrukcijo ali na samostoječ kovinski stèber in na kateri je nameščena brusna glava za površinsko obdelavo naravnega kamna **S**: konzólna brusilka

stíčenje -a s ► fugíranje

stíčna plòškev -e -kve ž **1.** obdelana površina kamnitega elementa, na katero nalega obdelana površina drugega kamnitega elementa **2.** nezapolnjen ali z lepilom ali fino malto zapolnjen stik dveh ločnih segmentov, povezanih med seboj s sidri in pritrjenih na oporni zid □ str. 45

stíčna réza -e -e ž **1.** vertikalni stik dveh elementov za zidanje kamnitih zidov, ki je zapolnjen z malto ali povezan s sidri ali pa je nezapolnjen **2.** stik dveh ločnih segmentov kamnitega loka, ki je zapolnjen z malto ali povezan s sidri □ str. 45

stík -a m ► fúga

stílolít -a m tanka plast v karbonatni kamnini, sestavljena iz glíne ali laporja, ki je nepravilno zobčasto nagubana in nastane pri diagenézi **S**: stílolítски šív

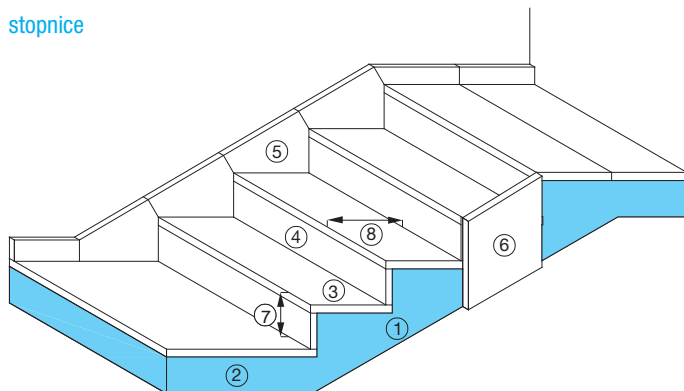
stílolítски šív -ega -a m ► stílolít

stólíca -e ž ► kamnárska kóza

stopnica -e ž kamniti element, izdelan iz masivnega kamna ali obložen z nastopno ploščo in čelnico

stopnice -íc ž mn. arhitekturni element za prehajanje med dvema nivojema s podesti in eno ali več stopniščinimi ramami ter s tremi ali več obloženimi stopnicami ali masivnimi stopnicami, katerih obremenitve se prenašajo na nosilne podporne konstrukcije □ str. 88

stopnice

- 1 stopniščna rama
- 2 podest
- 3 nastopna plošča
- 4 čelnica
- 5 poševna obroba
- 6 bočna stopniščna obloga
- 7 višina stopnice
- 8 širina stopnice

stopničasta obróba -e -e ž nizkostenska obroba na stopnicah, nalepljena na zid ali v ravnini zida tako, da je njen vrh vzporeden z nastopno ploščo in čelnico

stopničasto pridobivanje kámna -ega -a -- s
► etážno pridobivanje kámna

stopnišče -a s 1. prostor v stavbi ali ob njej, v katerega so vgrajene stopnice in je namenjen prehajanju med nadstropji ali za evakuacijo v primeru elementarnih nesreč **2.** zunanja površina, na kateri so vgrajene stopnice, ki omogočajo prehod med dvema nivojema naravnih ali tlakovanih površin

stopniščna ráma -e -e ž niz treh ali več stopnic med dvema horizontalnima ravninama na različnih višinah, katerega obtežba se prenaša na nosilne podporne konstrukcije □

stopniščni nalèg -ega -éga m stik med masivnima stopnicama, izdelan kot utor ali ravna ploskev, ki omogoča natančno prileganje zgornje stopnice na vzdolžni rob pohodne strani spodnje stopnice

stopniščni preslédek -ega -dka m ► vméšni podest

stránična kamnita míza -e -e -e ž miza, sestavljena iz dveh masivnih profiliranih kamnitih podstavkov, ki običajno v prečni smeri podpirata brušeno masivno ploščo z ravnimi ali profiliranimi robovi

stránska fasáda -e -e ž fasada, usmerjena na stranske naselbinske komunikacije in notranja dvorišča, ki je skromno likovno oblikovana

stréha -e ž zgornji zaključni del stavbe, zamejen z eno ali več strešinami, ki jo štíti pred vremenskimi in drugimi okoljskimi vplivi

strésméter -tra m merilec napetosti v varnostnih stebrih, s katerim se zaradi določitve ustreznih dimenzij podzemnih prostorov in dimenzij visokih varnostnih stebrov spremljajo spremembe delovanja sil v kamnini pri podzemnem pridobivanju

strešína -e ž ravno ali ločno oblikovana vrhnja ploskev strehe

stréšni naklòn -ega -óna m nagnjenost strešine, običajno od 0° do 60° glede na horizontalno ravnino stropne konstrukcije

stréšni nastávek -ega -vka m ► frčáda

strgálo -a s ročno jekleno orodje, ki ima na obeh koncih kovano, dletu podobno, široko in ravno rezilo, s katerim se obdelujejo ravne in izbočene površine izdelka iz naravnega kamna, da se izravnajo neravnine predhodnih grobih obdelav

strížni sekálnik -ega -a m ročna naprava za lomljenje tanjših kamnitih plošč na manjše ploščice za izdelavo mozaika

stírma stréha -e -e ž streha, ki ima strešni naklon od 25° do 40°

stròjna obdeláva -e -e ž izdelava profilov ali površinska obdelava, ki je odvisna od lastnosti naravnega kamna in tehničnih lastnosti mehanične naprave ter orodij, ki so nameščena na njej in s katerimi se dosežeta načrtovana oblika in videz izdelka iz naravnega kamna

strôjni obdeloválec kámna -ega -lca -- m
strôjna obdeloválka kámna -e -e -- ž oseba, ki
strojno reže, struži, gravira in površinsko
obdela izdelke iz naravnega kamna

strôjni profil -ega -a m raven, polkrožen,
zaobljen ali poševno posneti rob izdelka iz
naravnega kamna, ki je narejen na brusilki
za robove ali CNC-stroju

strôjni štókavec -ega -vca m rotacijsko orodje
z vidia konicami, nameščeno na kotni
brusilki, mostni brusilki ali liniji za štokanje,
ki z vrtenjem gladko površino spremeni v
rustično površino

struktúra -e ž velikost, oblika, razporedi-
tev, orientacija in medsebojna razmerja
mineralnih zrn in pornega prostora v
kamnini

strúženje -a s postopek strojne obdelave
naravnega kamna, pri katerem se na stroju
vpet obdelovanec vrti, orodja za obdelovanje
pa razijo njegovo površino in oblikujejo
vrtenino

strúžnica -e ž stroj za izdelovanje vrtenine,
pri katerem je obdelovanec vpet na vrtljivi
glavi stroja, orodja za obdelovanje pa
opravljajo vzdolžne in prečne podajalne
premike

sub orescéncia -e ž proces kristalizacije soli
v porah pod površino naravnega kamna, ki
zaradi vezanja vode ustvarijo kristalizacijski
tlak in povzročijo luščenje površine izdelka
iz naravnega kamna

súha grádnja -e -e ž gradnja, pri kateri se
neobdelani, grobo obdelani ali klesani kamni
zlagajo v zidano konstrukcijo brez uporabe
veziva

súha máлта -e -e ž industrijsko pripravljena
suha mešanica cementa, peska in dodatkov,
ki se uporablja za klasično polaganje
kamnitih plošč

súha obdeláva -e -e ž postopek obdelave
naravnega kamna, pri katerem zaradi razenja
abrazivnih zrn na orodju nastaja prah, ki se
lahko odstrani z odsesavanjem, npr. suho
brušenje, suho rezanje

súhi léd -ega -ú m ogljikov dioksid v trdnem
stanju, ki se uporablja kot abrazivni material
za odstranjevanje trdovratne umazanije
s površine naravnega kamna s peskalnim
strojem

súhi postópek sídranja -ega -pka -- m prit-
jevanje kamnitih plošč na zid s sídri ali na
podkonstrukcijo z vijačenjem brez uporabe
cementnega lepila

súhi zíd -ega -a m kamniti zid, ki je zložen iz
grobo obdelanega kamna ali neobdelanega
kamna brez uporabe veziva **S**: súhozíd

súhozíd -a m ► súhi zíd

súhozídár -ja m **súhozídarka** -e ž oseba, ki izbere
naravni kamen za izdelavo suhega zida, gradi
in vzdržuje suhozidne strukture skladno z
lokalnimi značilnostmi ter ohranja kulturno
dediščino na področju suhozidne gradnje

suróvec -vca m ► suróvi kámen

suróvi kámen -ega -mna m neobdelan naravni
kamen, pridobljen v naravi ali kamnolomu,
namenjen za nadaljnjo obdelavo **S**: suróvec

svaríca -e ž rastlinski ornament, izdelan
kot utor ali greben, običajno umeščen na
elemente vhodnega portala, ki ga sestavlja
stilizirani motiv šestlistnega cveta, zarisani s
šestilom **S**: šestilna rozéta

svétla šířina -e -e ž najmanjša širina med
dvema nasproti stoječima elementoma
kamnitega okvirja, ki obdaja vratno
odprtino ali okensko odprtino, merjena v
horizontalni legi

svétla víšina -e -e ž najmanjša višina med
zgornjo ploskvijo kamnitega praga ali kamnite
police in spodnjo ploskvijo kamnitega okvirja,
ki obdaja vratno odprtino ali okensko odpr-
tino, merjena v vertikalni legi

svetlôbnica -e ž arhitekturni element na
vrhu kupole, ki je zastekljen ali odprt
in skozi katerega v prostor prehaja
svetloba **S**: latêrna

svínčena čřka -e -e ž čřka ali drug znak na
površini izdelka iz naravnega kamna, izdelan
kot utor z navrtanimi luknjicami za sidranje,
ki se zapolni z raztaljenim svinčencem, ta pa
se po ohlajanju zbrusi in zravnava s površino
izdelka

svínčena zalívka -e -e ž trden spoj, ki
nastane z vlivanjem raztaljenega svinca v
izvrtano luknjo med sosednjima kamnitima
elementoma, v katero je vstavljen jekleni
element, npr. moznik, spona

svínčnica -e ž kovinski merilni pripomoček,
ki ga sestavljata vrstica in na njej obešena
utež v obliki stožca ali valja in s katerim se
ugotavlja vertikalnost kamnite obloge in
drugih kamnitih elementov **S**: grezilo

svíнец -nca m **1.** mehka kovina, ki ima nizko
tališče, zaradi česar je primerna za izdelavo
svinčenih zalivk ali svinčenih čřk **2.** tanek
trak pločevine za podlaganje in izravnavo
ležišča pri vgrajevanju težkih kamnitih
elementov, npr. kipov, portalov

Š

šablóna -e ž pripomoček iz tanke lesene, kovinske, kartonske ali polimerne plošče v različnih oblikah, najpogosteje v obliki profila, ki se uporablja za zarisovanje na obdelovanec in za preverjanje načrtovane oblike med njeno izdelavo □

šamótna móka -e -e ž ognjevdržno gradivo iz gline, žgane pri 2030 °C in mlete v prah, za pripravo ognjevarne malte za zidanje dimnikov in kurišč iz naravnega kamna in opeke

šápa -e ž ► obòd vodnjáka

šaríranje -a s ročna obdelava kantona grobozrnato ali drobnozrnato obdelane ploskve, pri kateri se z dletom v prečni smeri kantona zasekajo drobni žlebovi, da se zmanjša kontrast med gladko in zrnato površino

ščétkanje -a s ► krtáčenje

šestilna rozéta -e -e ž ► svaríca

šestílo -a s priprava z dvema krakoma in z jekleno, vidia ali grafitno konico na enem od njiju, s katero se na obdelovanec vpraska zarez ali vriše krožnica, ki označuje linijo, po kateri se naredi izkles ali odrez □ str. 92

šílasti lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki dveh zrcalnih segmentnih krivulj, ki se v temenu združita v ostro konico **S**: koničasti lók

šírína lóka -e -- ž razdalja med licem loka in zadnjo stranjo ločnega segmenta, merjena pravokotno na lice loka □ str. 45

šírína stopnice -e -- ž vidni del nastopne ploskve v horizontalni legi, merjen na hojnici **S**: globína stopnice □ str. 88

šívani rób -ega -a m ojačan vogal kamnitih zidov, grajen iz večjih, polklesanih ali klesanih vogalnikov v obliki kvadra, ki so položeni tako, da z daljšo stranico izmenično segajo v vzdolžni in prečni zid

škárpa -e ž nosilna zidana konstrukcija, ki preprečuje drsenje in usipanje zemljine in je postavljena med dvema višinama zemljišča **S**: opórni zíd (2)

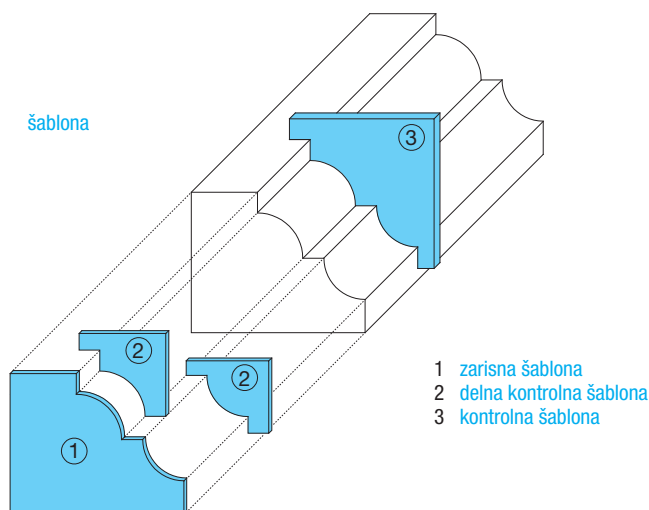
škofjelóški apnénc -ega -nca m rožnato siv in pisan jurski ploščasti apnenec z roženci, ki se uporablja za zidanje kamnitih zidov

škofjelóški konglomerát -ega -a m konglomerat iz oligocena, sestavljen iz karbonatnih in roženčevih prodnikov, povezanih z opečnato rdečim meljastim vezivom, ki se uporablja za oblaganje

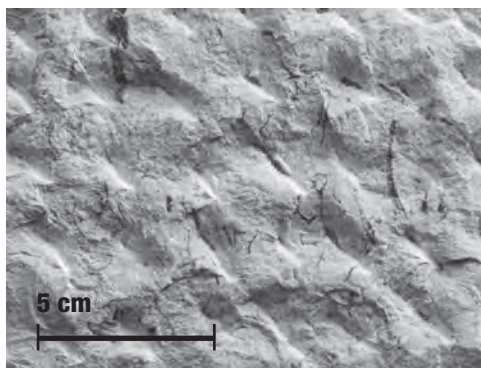
škríl -a m ► skríl

škríljavec -vca m ► skrílavec

šablona

- 1 zarisna šablona
- 2 delna kontrolna šablona
- 3 kontrolna šablona

špičena površina

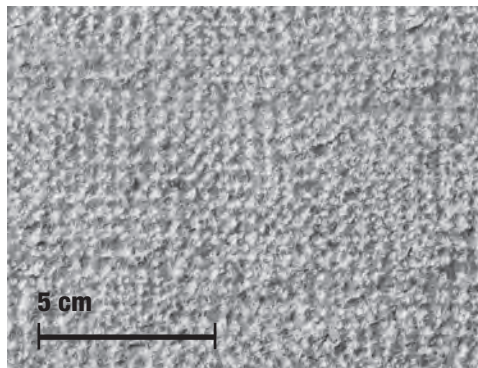
škripec -pca m priprava za dviganje kamnitih kosov, sestavljena iz kolesa in vrvi, s katero se zmanjša vlečna sila pri dvigovanju

škřla -e ž ▶ skřla

šotórasta stréha -e -e ž štirikapnica, pri kateri se strešine stikajo v najvišji točki strehe

špica -e ž orodje iz okroglega ali večkotnega paličnega jekla s kaljeno ali vidia konico, ki se uporablja za ročno poravnavo grobe površine naravnega kamna, špičenje ali brazdanje □

špičena površina -e -e ž ročno ali strojno obdelana površina naravnega kamna, na kateri so vidne sledi udarcev špice □

štókana površina

špičenje -a s postopek ročne ali strojne obdelave površine naravnega kamna, na kateri so vidni udarci špice

špičenje na regáde -a -- -- s ▶ brázdanje

štánga -e ž ▶ lomilni dróg

štíríkápna stréha -e -e ž ▶ štíríkápnica

štíríkápnica -e ž streha, sestavljena iz štirih, največkrat enako naklonjenih strešin, ki se stikajo v točki ali slemenu in imajo skupen, v enotni višini povezan kap S: štíríkápna stréha

štókana površina -e -e ž ročno ali strojno obdelana površina naravnega kamna, na kateri so vidne sledi udarcev zob orodja za štokanje □

špica

šestilo

štókanje -a s postopek površinske obdelave, pri katerem zobci stožčaste ali piramidalne oblike na orodju, npr. štokavcu, nastavku za štokanje, krušijo površino naravnega kamna, da postane enakomerno groba

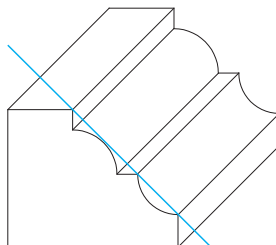
štókavec -vca m kladivo, ki ima na eni ali obeh straneh udarne površine simetrično izbrušene zobe piramidalne oblike za poravnavanje neravnin predhodnega špičenja, izdelavo ravne ploskve načrtovanega profila ali površinsko obdelavo z vidnimi sledmi udarcev zob **S**: bočárda □

štókavec

T

tangenciálna poševnina -e -e ž ravna poševna črta, ki določa skrajne zunanje točke načrtovanega profila, sestavljenega iz več elementov, npr. pasu, ravne ali krožne brazde, palice □

tangenciálna poševnina

tánka kamnita oblóga -e -e -e ž kamnita obloga debeline od 1 cm do 4 cm, ki je pritrjena na vertikalno ali horizontalno površino z lepilom, s sidri ali z vijaki

tánka zagózda -e -e ž jeklena zagózda s kotom, ki meri med 3° in 5°, ki se vstavi v rez ali režo in po kateri se nabija z macolo, da se kamniti kos razkolje ali da se ločita dva spojena kamnita kosa pri demontaži vgrajenih izdelkov iz naravnega kamna

tankoslójno lepilo -ega -a s cementno lepilo ali belo cementno lepilo za pritrjevanje kamnitih plošč, ki se uporabi, kadar je treba na podlago nanesti plast lepila v debelini do 5 mm

téhnični kámen -ega -mna m naravni kamen, ki se zaradi kemičnih ali fizikalnih lastnosti drobi ali melje za proizvodnjo pigmentov, polnil in granulotov v industriji, kmetijstvu in gradbeništvu

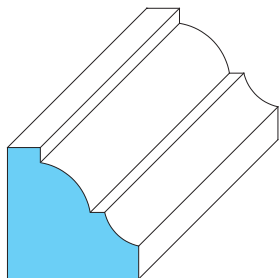
téhnični líst -ega -a m dokument proizvajalca, na katerem so navedeni tehnični podatki o izdelku, npr. lepilu, čistilu za kamen, navodilo za njegovo uporabo in drugi podatki npr. poraba, pakiranje

tehnolóška vóda -e -e ž voda iz vodovodnega omrežja ali v industrijski čistilni napravi prečiščena voda, ki se uporablja pri obdelavi naravnega kamna

tekóče lepílo -ega -a s enokomponentno lepilo ali dvokomponentno lepilo visoke viskoznosti, ki se uporablja za zapolnitev

porozne površine naravnega kamna, npr. luknjic, lasastih razpok

tekóci profil -ega -a m kamnoseški profil, ki poteka vzdolž celotnega roba strojno ali ročno izdelane kamnite prizme □

tekóci profil

tekstúra -e ž prostorska razporejenost sestavin v kamnini, ki je najbolje vidna v kamnolomu ali v izdankih kamnine

tektónska bréča -e -e ž klastična sedimentna kamnina iz debelozrnatih ostrorobih delcev, ki so nastali zaradi drobljenja pri tektonskih procesih in imajo različno mineralno in kamninsko sestavo, zaradi česar je različno obarvana

têmeljni kámen -ega -mna m 1. grobo obdelani naravni kamen večjih dimenzij, horizontalno položen v nivoju tal kamnite stavbe ali kamnitega objekta, npr. stebra, ki prenaša težo na čim večjo površino podlage 2. naravni kamen, vgrajen izven objekta ob začetku gradnje, na katerem so npr. podatki o letnici začetka gradnje, investitorju, izvajalcu

tême lóka -éna -- s najvišja točka ločne krivulje, ki običajno leži na simetrali razpetine loka

teménska črta -e -e ž horizontalna linija, ki povezuje teme loka na sprednji strani ločnega segmenta in teme loka na zadnji strani ločnega segmenta in je vzporedna z osjo loka □ str. 45

teráco -a m zmes cementa, vode, mineralnega agregata z enobarvnimi ali večbarvnimi zrnji, pigmenta in dodatka za preprečevanje nastanka razpok, ki se ulije na tlak, po strjevanju pa se površinsko obdela z brušenjem in poliranjem

terra rossa -e -e [têra rósa] ž ▶ jerína

tesnilna mása -e -e ž 1. trajno elastična masa z raztezanjem od 20 % do 25 % svoje širine, izdelana iz silikona, akrila, poliuretana ali na osnovi polimerov

modificiranega silana, ki se uporablja za izdelavo dilatacijskih rež v oblogah iz naravnega kamna 2. trajno elastična masa, ki se uporablja za lepljenje kamnitih plošč med seboj ali na podlago in za izdelavo delovnih stikov nekaterih gradbenih materialov

tiksotrópno lepilo -ega -a s ▶ lepílo z zmánjšanim zdršsom

tímpanon -a m 1. kamnita plošča v obliki polkrožnega loka, segmentnega loka ali šilastega loka, ki je običajno okrašena z reliefom in zapira prostor nad vrati do ločnih segmentov portala 2. trikotni čelni zaključek strehe, pogosto okrašen s skulpturami ali reliefom

tláčna stiskálnica -e -e ž elektromehanski stroj s centralnim krogličnim vijakom, ki omogoča neposreden prenos sile na preizkušane pri določanju mehanskih lastnosti kamnine, npr. tlačne trdnosti, natezne trdnosti

tláčna trdnost -e -i ž mehanska lastnost kamnine, določena s povprečno vrednostjo največje tlačne obremenitve, pri kateri se pri preizkusu na tlačni stiskalnici kamnite kocke predpisanih dimenzij zdrobijo

tlák -a m zaključni sloj tal iz kamnitih plošč ali tlakovcev, ki je na zunanjih površinah položen na cementno lepilo, podložni beton, drenažni beton ali peščeno podlago, na notranjih površinah pa na podložni beton ali lepilo

tlákovec -vca m različno oblikovan in različno površinsko obdelan element iz naravnega kamna ali drugih gradiv, ki se uporablja za izdelavo zaključnega sloja tal in ima debelino najmanj 6 cm

toleránca -e ž dogovorjeno ali s harmoniziranimi standardi določeno največje odstopanje od zahtev za dimenzije, ravnost in pravokotnost kamnoseškega izdelka

tomájski apné nec -ega -nca m zgornjekredni ploščasti kraški apnenec z rožencem, ki je sive do temnosive barve in se uporablja za suhozidno gradnjo, oblaganje ali prekrivanje streh

tombolón -a m monolitni kos naravnega kamna nepravilne oblike z vsaj eno ravno stranico in velikostjo nad 0,3 m³, ki je pridobljen v kamnolomu

tonalit -a m magmatska globočnina iz dioritske skupine, običajno sive barve,

T

z enakomerno zrnato strukturo, ki je sestavljena zlasti iz srednjih plagioklazov in ima več kot 20 % kremenca, zaradi visoke trdote, trdnosti in odpornosti proti obrabi pa se uporablja za oblaganje močno obremenjenih talnih površin ter za izdelavo kamnitih kock, kamnitih robnikov in masivnih arhitekturnih elementov

toplôtna prevôdnost -e -i ž lastnost kamnine, da prenaša toplotno energijo in je odvisna od njene strukture in teksture, vrste in velikosti mineralnih zrn, poroznosti ter količine vlage v njej

toplôtno-higrično raztêzanje -ega -a s lastnost kamnine, da zaradi temperaturnih obremenitev in spreminjajoče se vlažnosti spreminja dimenzijo in se pri preskušanju kamna določi z ugotavljanjem odpornosti linearnega toplotnega razteznostnega koeficienta

tordirani stêber -ega -bra m krožni profil, v katerega je ročno vklesan ali strojno vrezan utor, ki se v smeri vijačnice vzpenja po obodu trupa od tal proti vrhu **S:** spirálni stêber

tráčna brusilka -e -e ž stroj, ki poganja sklenjeno gumirano platno in več nepremičnih ali premočrtno premikajočih se brusnih glav in se uporablja za kalibracijo debeline kamnitih plošč in njihovo površinsko obdelavo

tráčna žága -e -e ž stroj za rezanje oblih oblik izdelkov iz naravnega kamna z diamantno žico ali jeklenim trakom, na katerem so galvansko nanesena diamantna zrna

trahit -a m magmatska predornina iz sienitske skupine, ki je zlasti svetlozelene, svetlorjavkaste ali zelene barve, ima porfirsko strukturo in je sestavljena predvsem iz alkalnih glinencev, podrejeno alkalnih plagioklazov, uporablja pa se za oblaganje

trájnostna grádnja -e -e ž proces načrtovanja, izbire lokalnih naravnih gradiv in izvajanje gradnje tako, da v najmanjši meri škodljivo vpliva na okolje, porabi čim manj energije, čim manj naravnih virov v času uporabe objekta, pri razgradnji pa se večina gradiv ponovno uporabi ali neškodljivo vrne v okolje

trák za pakiranje -ú -- -- m povezovalni trak iz jekla, kompozita, plastike, poliestra ali polipropilena za ročno povezovanje

izdelkov iz naravnega kamna med skladiščenjem, manipuliranjem in transportom

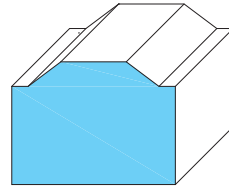
trák z zánko -ú -- -- m pripomoček za dvigovanje in montažo simetrično oblikovanih kamnitih elementov, ki ima na obeh koncih izdelano zanko za namestitvev na bremenski kavelj **S:** pás z zánko

transparentno lepilo -ega -a s lepilo za kamen rumenkaste barve, ki se uporablja na naravnem kamnu svetlih nians ali kot osnova za izdelavo barvnega lepila

transpórtni trák -ega -ú m gumijast trak na stroju ali na liniji, ki se pri obdelavi naravnega kamna skupaj s kamnitimi ploščami pomika prek bobnov in valjev

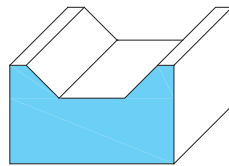
tranzéna -e ž ► ventilacijska rozéta

trapézni grebén -ega -a m ploskovni profil s prerezom v obliki trapeza za klesanje črk ali ornamentov, ki sega nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

trapezni greben

trapézni útòr -ega -óra m ploskovni profil s prerezom v obliki trapeza za klesanje črk ali ornamentov, ki sega pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

trapezni utor

travertín -a m biokemična sedimentna kamnina svetle do svetlorjave, rumenkaste ali rahlo rožnate barve, ki nastane z izločanjem kalcijevega karbonata iz termalne vode, ima porozno strukturo in se uporablja za oblaganje ter izdelavo masivnih arhitekturnih elementov

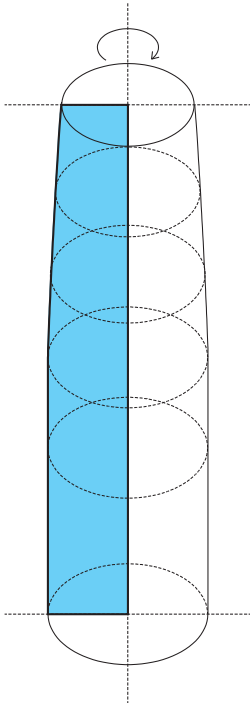
trbiška bréča -e -e ž pisana spodnje-permska bréča s prehodi v konglomerat, sestavljena iz zrn belega, rožnatega in rdečega permskega apnenca in karbonatno laporastega veziva iz Karavank, ki se uporablja za oblaganje, zidanje kamnitih zidov ter izdelavo masivnih kamnoseških izdelkov in kamnite galanterije

trdílec -lca m komponenta, ki se po navodilu proizvajalca meša s poliuretansko smolo, epoksidno smolo ali poliestrsko smolo ter sproži proces njenega strjevanja neodvisno od zunanjih vplivov, npr. temperature, vlage

trdnost -i ž mehanska lastnost kamnine, da se upira porušitvi zaradi delovanja zunanjih sil, merjena s silo, pri kateri se pri obremenitvenem preizkusu kamnina zdrobi, zlomi ali pretrga

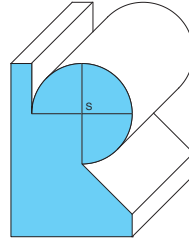
trdôta -e ž mehanska lastnost kamnine, da je odporna proti razenju

trebušátost -i ž oblikovanost trupa stebra, ki se postopno zožuje proti vrhu ali proti vrhu in dnu in daje videz napetosti
S: entáza □

trebušatost

tríčetrtínska pálica -e -e ž robni profil, ki obsega tri četrtine kroga med dvema pasovoma S: tríčetrtínski pálični profil □

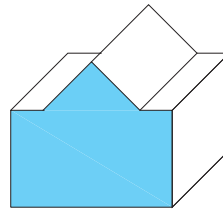

tríčetrtínska pálica

tríčetrtínski pálični profil -ega -ega -a m ► tríčetrtínska pálica

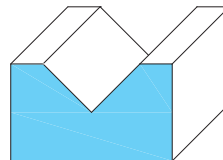
trífóra -e ž ločno oblikovana okenska odprtina, ki je s kamnitima stebričema členjena na tri somerne dele, običajno zgoraj zaključena z lokom

trikótni grebén -ega -a m ploskovni profil s prerezem v obliki trikotnika z dvema enakima poševnima stranicama, običajno nagnjenima pod kotom 45°, za klesanje črk ali ornamentov, ki sega nad brušeno površino, polirano površino ali štokano površino □

trikotni greben

trikótni utòr -ega -óra m ploskovni profil s prerezem v obliki trikotnika z dvema enakima poševnima stranicama, običajno nagnjenima pod kotom 45°, za klesanje črk ali ornamentov, ki sega pod brušeno površino, polirano površino ali štokano površino S: klínasti utòr, lástovičji rèp □

trikotni utor

trílístni lók -ega -a m ► dételjičasti lók

trinóžec -žca m montažna dvigalna konstrukcija piramidalne oblike, sestavljena iz treh pod ostrim kotom

postavljenih drogov, spojenih na vrhu, kamor se pritrdi naprava za dvigovanje in montažo kamnitih elementov, običajno za delo na terenu

trstélske plasti -ih -- ž mn. formacija, ki jo sestavljajo zgornje plasti, za katere je značilen plastnati do masivni apnenec s prehodi v brečo, in spodnje plasti, za katere sta značilna bel masivni koralno-algna apnenec ter siv in slabo plastoviti do masivni apnenec

trúpná kamnita míza -e -e -e ž miza, sestavljena iz masivnega profiliranega kamnitega podstavka, ki ima lahko vklesan ali grebenast ornament in v težišču podpira brušeno masivno ploščo z ravnimi ali profiliranimi robovi

trúp stèbra -a -- m osrednji del stebra valjaste oblike z bazo ali brez nje, ki mu je na vrhu običajno dodan kapitel **S**: dèbło stèbra

túdorski lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama tvorijo ločni segmenti v obliki dveh simetričnih krožnic brez prevoja, ki se v temenu loka koničasto zaključita □

túf -a m piroklastična kamnina zelene, rdečkaste, sive ali rjavkaste barve, sestavljena iz delcev vulkanskega izvora, ki so manjši od 2 mm, in drobcov vulkanskega stekla ali sedimentov

U

udárno pnevmátsko kladívo -ega -ega -a s

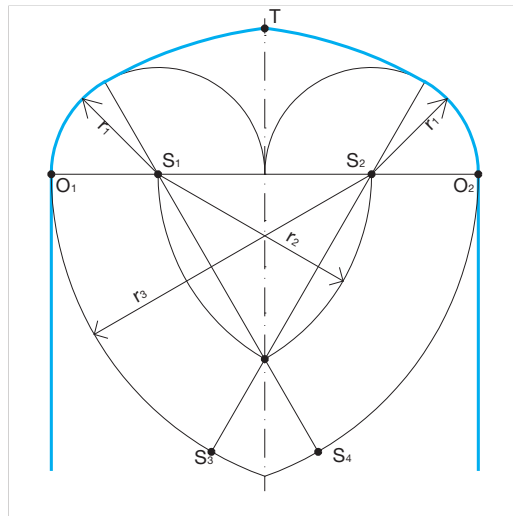
1. pnevmatsko kladivo, s katerim se odvzema višek kamnite mase pri približevanju končni obliki izdelka iz naravnega kamna ali se izdelava njegova groba površina s klesanjem ali špičenjem **2.** pnevmatsko kladivo, s katerim se odstranjujejo vgrajene kamnite obloge pri rekonstrukciji objektov

úkovška bréča -e -e ž pisana ladinijska breča iz odlomkov apnenca in dolomita, pri kateri vsi delci niso ostrorobi, ampak so nekateri že delno zaobljeni

ukrívljanje -a s lastnost nekaterih vrst naravnega kamna, da se zaradi zunanjih vplivov, npr. spremembe temperature in vlage, obremenitve, toge vpetosti med sidri, plošča iz tega naravnega kamna vboči ali izboči

umétni kámen -ega -mna m mešanica mletega naravnega kamna, veziva in pigmenta, ki se uporablja kot nadomestek naravnega kamna pri oblaganju in izdelavi arhitekturnih elementov, npr. okenskega okvirja, ograje, stebra **S**: aglomerirani kámen

upogíbna trdnost -e -i ž mehanska lastnost kamnine, določena s povprečno vrednostjo največje koncentrirane obremenitve na

tudorski lok

sredini razpona, pri kateri se pri preizkusu na tlačni stiskalnici kamnite prizme predpisanih dimenzij zlomijo

usédanje -a s ► sedimentácija

usedlina -e ž ► sedimènt

usèk -éka m kanal, odrezan z žično žago ali verižno žago, v katerega se postavi drog s pomožnimi kolesi za spremembo smeri pomika diamantne žice pri rezanju hrbtne strani kamnite mase

utòr -óra m ploskovni profil s prerezom pravokotne, trapezne, enostransko klinaste, trikotne, polkrožne, četrtkrožne, segmentne ali ovalne oblike, ki sega pod nivo brušene površine, polirane površine ali štokane površine in nastane pri obdelavi z zaobljenim dletom, zasekovanjem z ravnim dletom, strojnem zarezovanju ali rezkanju z diamantnim orodjem in vidia orodjem **S:** žlébasti profil

utrjena podlága -e -e ž nevezana ali betonska podlaga za polaganje kamnitih elementov za tlak, npr. kamnitih plošč, tlakovcev, ki prenaša obremenitve na nosilna tla

UV-lepílo -a [uvé] s enokomponentno lepilo za ročno ali strojno zapolnitev votlin v naravnem kamnu, ki se strjuje pod ultravijolično lučjo in v roku od 40 s do 2 min omogoča nadaljnjo površinsko obdelavo

valjčni štokavec

V

vákuumska prijemálka -e -e ž ► vákuumsko prijemálo

vákuumsko prijemálo -ega -a s naprava, ki z gumirano sesalno ploščo in podtlakom na ravni površini kamnite plošče ustvari oprijem, s katerim jo dvigne in premakne **S:** vákuumska prijemálka

vákuumsko stojálo -ega -a s naprava, ki z gumirano sesalno ploščo in podtlakom na ravni površini obdelovanca ustvari oprijem, s katerim ga pritrdi na podlago za namen ročne ali strojne obdelave

vál -a m ► karnísa

váljček -čka m pripomoček okrogle oblike iz lesa ali kovine, ki se podloži pod ravno površino naravnega kamna in omogoča lažje premočrtno premikanje večjih kamnitih kosov

váljčni štokavec -ega -vca m orodje z jeklenimi ali vidia konicami na vrtečem se valju, vpeto v pnevmatsko kladivo, ki se uporablja za izdelavo ravne ali oble štokane površine naravnega kamna □

valovíti profil -ega -a m ► karnísa

valòvnica -e ž geometrijski ornament, izdelan kot utor ali greben, ki ga sestavlja vzorec zaporednih, neprekinjenih in členjenih, s šestilom zarisanih delov krožnice

várnostni list -ega -a m dokument proizvajalca, ki vsebuje podatke o določenih snovi, npr. lepilu, čistilu za kamen, o njenih morebitnih nevarnih lastnostih, ukrepe ob požaru, nevarnosti za zdravje, načinu skladiščenja in ravnanju z njo

várnostni stèber -ega -bra m kamnita masa med komorami podzemnega prostora, ki zagotavlja stabilnost krovnine ter omogoča odkop načrtovanih galerij, komor in niš pri pridobivanju mineralne surovine v podzemnem kamnolomu

vèčbárwni apnénc -ega -nca m apnec iz različno obarvanih mineralov kalcitnih zrn in primesi v obliki lis, ki dajejo naravnemu kamnu barvitost **S:** lísasti apnénc

vèčbárwni mármor -ega -ja m marmor iz različno obarvanih karbonatnih mineralov in primesi v obliki lis, ki dajejo naravnemu kamnu barvitost **S:** lísasti mármor

vèčlistna žága -e -e ž krožna žaga z dvema diamantnima rezalkama ali več diamantnimi rezalkami na horizontalni osi **S:** múltidísk

V

vêčstôpenjski ornamènt -ega -ênta m ornament, ki je ročno vklesan, lasersko vgravidiran, peskan ali jedkan in ima motiv z različnimi globlinami ali višinami

vêčžična žága -e -e ž stroj z več diamantnimi žicami za razrez blokov v kamnite plošče

velika kótna brusilka -e -e -e ž električna kotna brusilka z močjo od 2000 W do 2800 W in z do 6600 obrati na minuto za rezanje in brušenje naravnega kamna z raznolikimi profilnimi brusi in orodji s premerom do 230 mm

velika krémpa -e -e ž zobato kladivo z eno vrsto običajno 1 cm velikih, trikotno oblikovanih konic na obeh straneh udarne površine, ki se uporablja za izdelavo ali poravnavo grobe površine izdelka iz naravnega kamna **S:** krempáč, martél

vênc -nca m okrasno oblikovan pas iz naravnega kamna ali drugega materiala, izrinjen iz stene, ki v horizontalni ravnini poudarjeno členi fasadno ploskev in značilno dopolnjuje arhitekturo stavbe

venicijáner -ja m ► benéški tlák

venicijánski tlák -ega -a m ► benéški tlák

ventilacijska rozéta -e -e ž perforirana kamnita plošča na kamniti fasadi ali v zidu stavbe, ki služi kot odprtina za prezračevanje **S:** tranzéna

ventilirana fasáda -e -e ž ► prezračévána fasáda

verizna žága -e -e ž **1.** stroj za rezanje kamnite stene ali oblikovanje blokov, ki ima na meču nameščeno verigo z vidia ploščicami ali diamantnimi ploščicami **2.** ročni električni, bencinski ali hidravlični stroj za izdelavo odprtine v kamnitem zidu ali betonskem zidu do globine 50 cm, ki ima na meču nameščeno verigo z diamantnimi segmenti

verizno dvigálo -ega -a s ročna ali električna priprava, ki se obesi na nosilno konstrukcijo in s katero se prek zobniškega prenosa prenašajo težja bremena, vpeta v bremenski kavelj na jeklenici, verigi, brezkončnem traku ali traku z zanko

vertikálno-horizontálna króžna žága -e -e -e ž stroj z eno ali več vertikalnimi diamantnimi rezalkami s premerom do 1700 mm in s horizontalno diamantno rezalko s premerom do 700 mm za rezanje kamnitih plošč v pasovih iz bloka ali tombolona, tanjšanje kamnitih plošč po debelini ali poravnavanje krajnika

vétrnica -e ž rastlinski ornament, praviloma izdelan kot relief in umeščen na pazduho ali v sredino kamnite preklade, ki ga sestavlja motiv najmanj petih zakrivljenih krakov, pogosto z detajlom rozete v sredini

vétrni sedimènt -ega -ênta m sediment, sestavljen iz drobnih, zaobljenih delcev mineralov ali kamnin, ki se nakopičijo zaradi premikanja zraka, npr. pulvica **S:** eólski sedimènt

vezívo -a s **1.** sestavina za izdelavo malte za zidanje in ometavanje, npr. mavec, apno, cement, ki po dodajanju vode in mešanju s peskom omogoča strjevanje maltne mešanice **2.** sestavina za izdelavo umetnega kamna, npr. cement, polimer, poliestrška smola, ki po mešanju z mineralnim agregatom omogoča strjevanje mešanice za umetni kamen

vézni -a m **1.** element kamnitega pokončnika, ki njegove dele povezuje med seboj in hkrati z opornim zidom □ str. 45 **2.** zidak, ki je kamnoseško obdelan v kvader in v sestavi zida kaže navzven krajšo stranico ter povezuje notranjo in zunanjo stran kamnitega zida

vézni materiál -ega -a m material, npr. lepilo, lepilna malta, cementna malta, polita s cementnim mlekom, s katerim se kamniti elementi spajajo na podlago ali med seboj

vhódne stopnice -ih -ic ž mn. ► zúnanje stopnice (1)

vibracijski brusilnik -ega -a m ročni stroj za površinsko obdelavo z brusnim platnom na ravni pravokotni plošči, ki zaradi velike hitrosti nihanja razi površino izdelka iz naravnega kamna

vidia -e ž trda kovinska zlitina iz volframovega karbida, kobalta ali drugih karbidov, ki se uporablja za izdelavo pripomočkov in orodij za zarisovanje na obdelovanec ter za rezanje in obdelavo naravnega kamna

vidia dléto -- -a s dleto z rezilom iz karbidne trdine, ki se uporablja za izkles profilov in utorov ali za končno obdelavo površine izdelka iz naravnega kamna, zlasti iz trših kamnin

vidia oródje -- -a s orodje za obdelavo naravnega kamna, ki ima na kovinskem nosilcu prilotano ali privijačeno vidia ploščico, npr. vidia dleto, vidia sveder

vidia plôščica -- -e ž obdelovalna ploščica iz karbidne trdine za rezanje kamnite mase v kamnolomu z verizno žago ali za izdelavo orodja za obdelavo naravnega kamna, npr. orodja za struženje, vrtanje, rezkanje

vidia svéder -- -dra m orodje za suho vrtanje lukenj v naravni kamen, ki ima na spodnjem delu jeklenega nosilca pritrjeno vidia ploščico za vibracijsko ali brezvibracijsko vrtanje

vidia špíca -- -e ž špica s konico iz karbidne trdine, ki se uporablja za brazdanje in špičenje izdelka iz naravnega kamna, zlasti iz trših kamnin, npr. granita, porfirja

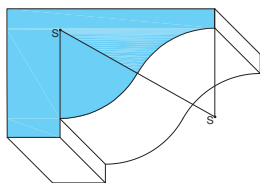
vidna fúga -e -e ž ► izbóčena fúga

vinta -e ž ► róčna dvigálka

virtuálni modél -ega -a m računalniško generiran model objekta, ki služi za vizualizacijo ali izdelavo izdelka iz naravnega kamna s CNC-strojem

viséča brázda -e -e ž brazda na spodnji strani tekočega profila, profilnega kota, profilnega vogala ali ločnega profila

viséča karnisa -e -e ž karnisa na spodnji strani tekočega profila, profilnega kota, profilnega vogala ali ločnega profila □

viséča karnisa

viséča kúpola -e -e ž kupola, katere del so klinasti kotni odseki, ki omogočajo prehod iz kvadratnega v okrogli tloris **S**: podpórna kúpola

viséča pálica -e -e ž palica na spodnji strani tekočega profila, profilnega kota, profilnega vogala ali ločnega profila

viséči profil -ega -a m kamnita prizma ali valj s profilno oblikovanim spodnjim robom ali stranico

visóki reliéf -ega -a m relief, pri katerem vsaj polovica polnoplastične oblike ornamenta sega nad površino ploskve kamnitega elementa

visóki sijáj -ega -a m videz površine naravnega kamna, ki nastane pri brušenju in končni površinski obdelavi s polirnim brusom ali polirno pasto, zaradi česar je zanj značilna velika odbojnost svetlobe od površine **S**: politúra

visóki šilasti lók -ega -ega -a m šilasti lok, pri katerem središči ločnih segmentov ležita izven razpetine loka, oddaljeni do ene polovice razpetine loka od nasproti ležečih opornih točk □

visokotláčna cév -e -í ž gibljiva gumirana cev za dovod stisnjenege zraka, ki ima na enem koncu izhodni adapter hitre spojke, na drugem pa spojnik hitre spojke, kar omogoči prikllop pnevmatskih ročnih strojev za obdelavo naravnega kamna na enoto za pripravo zraka

visokozmogljívo lepílo -ega -a s cementno lepilo z oznako C2 po evropskem standardu,

ki omogoča visoke sprijemne trdnosti in se uporablja npr. za lepljenje kamnitih plošč na podlago s talnim gretjem, lepljenje kamnitih plošč čez obstoječe obloge

višina lóka -e -- ž vertikalna razdalja med opornima točkama in temenom loka, merjena na simetrali razpetine loka □ str. 45

višina stopníce -e -- ž vertikalna razdalja med nastopnima ploskvama dveh zaporednih stopnic □ str. 88

vítel -tla m ročna ali električna naprava z zobniškim prenosom, pri kateri se z vrtenjem prestavnega zobniškega sistema poganja boben, na katerega se navija jeklenica za vleko blokov

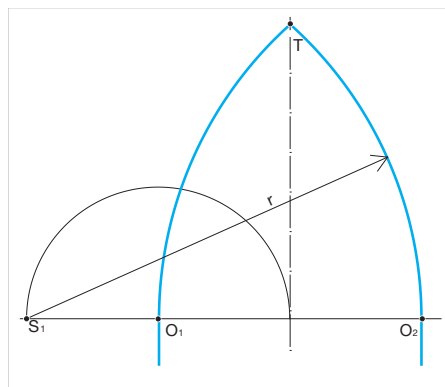
viziranjé -a s postopek, s katerim se z dvema ravnalnima letvama na pogled določijo najmanj tri točke prve ravne ploskve obdelovanca

vkĺès -ésa m postopek ročne ali strojne izdelave utorov, npr. črk, kanelir, v površino naravnega kamna

vléčeni profil -ega -a m profil iz aluminija, ki nastane s postopkom iztiskanja ogretega aluminija skozi jekleno matrico ali s hladno obdelavo in se uporablja kot pritrdilni profil ali kot del podkonstrukcije pri vgradnji fasadnih plošč

vmésni podést -ega -a m podest, ki je vpet v nosilni zid in vgrajen med dve ali več stopniščnih ram v območju ene etaže **S**: stopniščni preslédek

vôdna blazína -e -e ž priprava iz jeklene pločevine za enkratno uporabo, ki se po polnjenju z vodo pod visokim tlakom napne in se uporablja za lomljenje odrezane kamnite mase pri izdelavi useka ali za odmik odrezane stene v kamnolomu **S**: pločevinasti méh

visóki šilasti lók

vôdna kótna brusilka -e -e -e ž električna kotna brusilka z nizkimi obrati, ki ima držaj na hrbtnem delu, ločilni transformator in priključek za vodno hlajenje, uporablja pa se za mokro krtačenje, mokro brušenje ali poliranje

vôdna sténa -e -e ž samostojna ventilacijska čistilna naprava iz pločevine, pri kateri podtlak in vodni slap ujameta prašne delce, ki nastanejo pri suhem rezanju in suhem brušenju naravnega kamna

vôdna téhtnica -e -e ž ▶ libéla

vôdni nós -ega -ú m ▶ odkápní žléb

vodnják -a m podzemni zbiralnik meteorne vode, običajno oblikovan kot valj, ki je izdelan iz klesanih kamnov z zapolnjenimi režami, na vrhu pa ga zaključuje kupola, na kateri je postavljen obod vodnjaka

vodoodbójnost -i ž lastnost naravnega kamna, da kapljice vode zaradi površinskega premaza ostanejo na njegovi površini

vogálnik -a m **1.** masivni izdelek iz naravnega kamna L-oblike, ki se uporablja za izdelavo kamnite obloge na stiku zunanjih nosilnih zidov objekta **S:** vogálni kámen **2.** klesani ali delno klesani zidak, s katerim sta zidova na zunanjem stiku med seboj povezana v trdno nosilno konstrukcijo **S:** vogálni kámen

vogální kámen -ega -mna m ▶ vogálnik (1, 2)

vogálnik za pakiranje -a -- -- m kotni profil iz papirja, plastike ali polietilenske pene za preprečevanje poškodb robov izdelkov iz naravnega kamna med skladiščenjem, premikanjem in transportom

volóvsko ókno -ega -a s okenska odprtina, oblikovana v obliki elipse

volúta -e ž figuralni ornament, izdelan kot utor ali greben, ki ga sestavlja motiv spirale

votlíkava tekstúra -e -e ž tekstura kamnine s porami, ki so pri magmatskih kamninah nastale zaradi sproščanja plinov in par med kristalizacijo, pri sedimentaciji apnencev pa zaradi delovanja živih organizmov in rastlin

vpíjanje vóde -a -- s fizikalna lastnost kamnine, da zaradi poroznosti sprejme določeno količino vode in jo zadrži, zaradi česar se ji spremenijo nekatere fizikalne lastnosti, npr. masa, odpornost proti zmrzovanju, trdnost, barva

vráta vrát s mn. vratna odprtina, opremljena s stavbnim pohištvom

vrátna odprtína -e -e ž odprtina v steni, ki je lahko različne velikosti in oblike, namenjena

povezavi notranjosti stavbe z zunanostjo ali povezavi med notranjimi prostori

vrátní nadstréšek -ega -ška m ▶ kamníta nadvrátna políca

vrátní okvír -ega -ja m konstrukcija, običajno sestavljena iz dveh kamnitih pokončnikov, kamnite preklade in kamnitega praga, ki obdaja vratno odprtino

vréténaste stopníce -ih -íc ž mn. ▶ pólžaste stopníce

vréténo -a s del stopnišča med stopniščnimi ramami, ki je lahko prazen prostor ali pa je zaprt z zidano, vlitno ali montažno konstrukcijo

vróča málta -e -e ž mešanica žganega apna in peska v razmerju od 1 : 3 do 1 : 7 ter vode, ki nastane tako, da se žgano apno ugasi z vodo pred zidanjem ali ometavanjem zidov iz naravnega kamna in opeke, zlasti pri restavratorskih delih **S:** živoapnéna málta

vrátálka -e ž električni, akumulatorski ali pnevmatski vibracijski ročni stroj za izdelavo lukenj v naravni kamen, beton, opeko in druge materiale

vrátálna garnítúra -e -e ž **1.** naprava za izdelavo vrtin z vrталno krono v zemeljsko skorjo za določitev zalog kamnine in njene strukture ter definiranje prelomov pri raziskovanju mineralnih surovin **2.** naprava za izvedbo udarnih, rotacijskih ali udarno-rotacijskih lukenj za miniranje pri pridobivanju naravnega kamna v kamnolomu, sestavljena iz enega ali več vrталnih pnevmatskih kladiv

vrátálna króna -e -e ž orodje z nastavkom za suho ali mokro vrtanje lukenj večjih dimenzij s centralnim svedrom ali brez njega, ki ima na spodnjem robu jeklene cevi galvansko nanesena diamantna zrna ali z lotanjem pritrjene diamantne segmente ali vidia ploščice □

vrátálna króna

vrtálno pnevmátsko kladívo -ega -ega

-a s pnevmatsko kladívo, na katerem je nameščen kompresorski sveder, s katerim se izdelujejo luknje v kamnito maso

vrtanje -a s **1.** postopek izdelave vrtine pri raziskovanju in pridobivanju naravnega kamna z vrtalnim pnevmatskim kladivom ali vrtalno garnituro **2.** postopek izdelave lukenj v kamnito maso z vidia svedrom, diamantnim svedrom ali diamantno krono

vrtína -e ž luknja okroglega prereza, izvrtana v zemeljsko skorjo za ugotavljanje geološke strukture na osnovi pridobljenega jedra

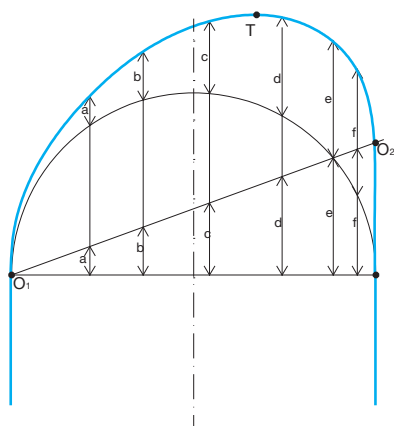
vrzélnik -a m surovi kamen, pokončno postavljen na vsaki strani prehoda v suhem zidu

vstávek -vka m kamniti element, izdelan za saniranje mehanskih poškodb izdelka iz naravnega kamna, ki se po obliki in obdelavi prilega utoru, izdelanem na mestu poškodbe, v katerega se prilepi, nato pa še dodatno površinsko in profilno obdela

vtróšnik -a m večje srednje- ali debelozrnato mineralno zrno v drobnozrnati osnovi ali steklasti osnovi, običajno v predornini

vzdrževánje kámna -a -- s celota postopkov za čiščenje naravnega kamna ter njegovo površinsko zaščito in nego

vzpónski lók -ega -a m kamniti lok, ki ga nad opornima točkama na različnih višinah tvorijo ločni segmenti v obliki nesimetrične krivulje z različnimi polmeri in je podprt z zidovi, stebri ali slopi ter se poševno dviga ob stopnicah ali klančinah **S:** rastóci lók

vzpónski lók

Z

zagózda -e ž klinasto oblikovan jeklen, lesen ali plastičen pripomoček za razkol, podlaganje, vpenjanje ali privzdigovanje kamnitih elementov

zakrasélost -i ž naravni pojav, pri katerem padavinska ali tekoča voda, v kateri je raztopljen ogljikov dioksid, na površini raztaplja karbonatne kamnine, raztopljeni karbonati pa se v votlinah in razpokah pod površjem izločajo kot kapniki ali jamska siga

zalívanje s svínцем -a -- -- s **1.** postopek izdelave spoja med sosednjima kamnitima elementoma tako, da se izvrtana luknja, v katero je vstavljen jekleni element za povezovanje obeh kamnitih elementov, npr. moznik, spona, zapolni s svinčevo talino **2.** postopek izdelave svinčenih črk ali drugih znakov z vlivanjem svinčeve taline v utor z navrtanimi luknjicami

zaóbljeno dléto -ega -a s dleto z rezilom polkrožne izbočene oblike za izkles oblih profilov, žlebičev ali klesanje vbočenih oblik **S:** óblo dléto

zaóbljeno dleto

zaprta poróznost -e -i ž poroznost, pri kateri pore v kamnini med seboj niso povezane in so zapolnjene z zrakom ali vodo

zaprto vreténo -ega -a s del stopnišča med stopniščnimi ramami, ki je zaprt z zidano, vlito ali montažno konstrukcijo in na katerega so lahko vpete stopnice ali pa le zapolnjuje prostor med stopniščnimi ramami, okoli katerega se vijejo stopnice **S:** pólno vreténo

zarís -a m zarez, vpraskana v površino naravnega kamna z zarisovalno iglo ali s šestilom, ki označuje linijo, po kateri se naredi izkles oblike, npr. črke, ornamenta,

Z

ali odrez končne oblike, npr. profila, ravnega roba

zarisna šablóna -e -e ž šablona, ob kateri se s svinčnikom ali z zarisovalno iglo na obdelovanec nariše načrtovana oblika, najpogosteje profil **S**: pózitivna šablóna, profilna šablóna □ str. 90

zarisovalna igla -e -e ž priprava z ostro vidia, diamantno ali jekleno konico, s katero se na obdelovanec vpraska zareza, ki označuje linijo, po kateri se naredi izkles ali odrez **S**: risálna ígla □

zaščitna fólija -e -e ž samolepilna PVC-folija ali gumi folija, s katero se pri peskanju pokrije površina naravnega kamna, ki naj ostane neobdelana

zatézni pás -ega -ú m ► povezovální trák

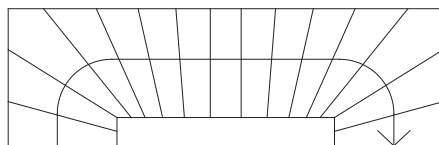
zatrèp -épa m **1.** stena, oblikovana trikotno ali v obliki zgoraj odrezanega trikotnika, ki je zgornji del čelne fasade **S**: zatrèpna sténa **2.** profilirano oblikovan okrasni element v obliki trikotnika, ki se pojavlja nad vrati portala

zatrèpna sténa -e -e ž ► zatrèp (1)

zatrèpni nadstréšek -ega -ška m nadstréšek, izrinjen iz fasadne linije na spodnji ravnini trikotno oblikovane stene pod streho, ki členi čelno fasado in značilno dopolnjuje arhitekturo stavbe

zavetrovánje -a s zaščitni ukrep, ki med montažo z diagonalno pritrjenimi deskami ali kovinskimi palicami preprečuje gibanje vertikalnih podpornih elementov v horizontalni smeri

zavíte stopníce -ih -íc ž mn. arhitekturni element za prehajanje med dvema nivojema, ki ima eno, dve ali več stopniščnih ram in večino nastopnih ploskev klinaste oblike □

zavíte stopníce

zeló stréna stréha -- -e -e ž streha, ki ima strešni naklon od 40° do 60°

zíd -a m stena, izdelana iz zidakov, ki so med seboj povezani z malto

zídák -a m izdelek iz naravnega kamna, gline, betona ali drugih materialov, ki je različnih oblik in velikosti, običajno določenih s standardom, in se uporablja za zidanje zidov, kupol, stebrov

zídánje -a s zlaganje surovih kamnov, polklesanih kamnov ali klesanih kamnov v kamniti zid z uporabo veziva ali brez njega

zidárska žílca -e -e ž ročno orodje iz jekla ali nerjavečega jekla z lesenim ročajem za zidanje in ometavanje ter poravnavanje podložnega betona pri polaganju naravnega kamna

zlaténje -a s ročni postopek nanosa zlatih lističev s čopičem v vklesane črke in druge znake, ornamente in površine naravnega kamna, ki so predhodno prevlečene s premazom

zlóg zlóga m videz naravnega kamna, ki ga določata struktura in tekstura in se odraža v medsebojnih razmerjih med minerali in mineralnimi zrni, načinu njihovega zraščanja, njihovi relativni in absolutni velikosti ter njihovi razporeditvi in stopnji zapolnitve v kamnini

značilni minerál -ega -a m mineral, ki je v kamnini prisoten v tolikšni količini, da vpliva na njeno poimenovanje

Z

zarisovalna igla

znak CE -a -- [ceé] m ► oznaka CE

zobáto dléto -ega -a s dleto, ki ima na rezilu dve ali več jeklenih ali vidia trikotnih konic in se uporablja za odkles kamnite mase na črtovanega profila ali za končno obdelavo površine izdelka iz naravnega kamna □

zobato dleto

zoboréz -a m geometrijski ornament, izdelan izmenično kot visoki relief in globoki relief, ki ga sestavlja ponavljajoči se vzorec z motivom kocke ali kvadra in se pojavlja v opasku karnise, friza, venca ali kapitela **S**: dentíl

zorénje lepíla -a -- s čas, ki ga sestavine cementnega lepila po mešanju z vodo ali emulzijo potrebujejo za reagiranje, ki omogoči, da je lepilo primerno za uporabo

zračna kótna brusíлка -e -e -e ž ► pnevmátska kótna brusíлка

zračno vezívo -ega -a s vezivo, ki se pomešano s peskom in vodo strdi na zraku in se uporablja za izdelavo malt za zidanje, ometavanje in sanacijo kamnitih zidov, pomešano z vodo pa za belež, npr. apno

zrcálni obòk -ega -óka m križnorebrasti obok, ki ima odrezan vrhnji del, zgornja površina pa je pravokotna ali eliptična

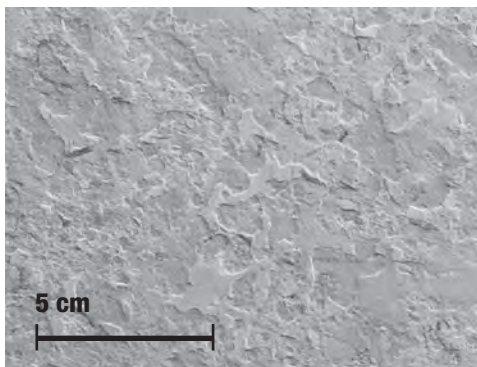
zřnavost -i ž velikost in število abrazivnih zrn na površini brusnega orodja, ki vpliva na stopnjo finosti ali grobosti površinske obdelave naravnega kamna **S**: granulácija

zúnanje stopníce -ih -íc ž mn. **1.** stopnice, ki omogočajo dostop do vhoda stanovanjske, javne ali industrijske zgradbe in so visoke od 13 cm do 17 cm **S**: vhodné stopníce **2.** stopnice, ki omogočajo prehod med dvema nivojema v parkih, na vrtovih, pločnikih, trgih in drugih zunanjih javnih površinah ter so višje od 6 cm

Ž

žerjávna próga -e -e ž tirnice, položene na betonski temelj, betonske ali kovinske grede, konzole ali stebre, po katerih se pomika mostno dvigalo ali portalno dvigalo

žgána površína -e -e ž površina naravnega kamna, ki nastane s točkovnim segrevanjem in ohlajanjem, zaradi česar postane luskasta □

žagana površina

žgánje -a s **1.** postopek temperaturne obdelave apnenca v apnenicah, pri katerem nastane žgano apno **2.** postopek obdelave, pri katerem se površina naravnega kamna točkovno segreva s plamenom visoke temperature in ohlaja z vodo, kar povzroči njeno luščenje zaradi razpok, ki nastanejo kot posledica različnega toplotnega raztezanja mineralov kamnine

žgáno ápno -ega -a s apno, ki nastane s temperaturno obdelavo apnenca pri temperaturi okoli 1000 °C v apnenicah in drugih pečeh z neprekinjenim delovanjem in se uporablja za pripravo vroče malte, hidratiziranega apna in gašenega apna **S**: kúhano ápno, živo ápno

žična žága -e -e ž **1.** stroj za rezanje kamnite mase v kamnolomu ali za obrezovanje blokov s helikoidno žico in kremenovim peskom **2.** stroj za rezanje kamnite mase v kamnolomu ali za obrezovanje blokov z diamantno žico, pri katerem se pogonski mehanizem pomika po tirnicah

žíla -e ž razpoka v kamnini, ki je zapolnjena z žilnino, npr. aplitna žila, kalcitna žila, in se od okolne kamnine navadno loči po mineralni sestavi in strukturi

žilavost -i ž mehanska lastnost kamnine, da je odporna proti obrabi ali udarcem

Ž

žilnina -e ž magmatska kamnina, ki nastane z ohlajevanjem magme pod Zemljinem površju v obliki žil, silov ali dajkov

živoapnéna máltá -e -e ž ► vróča máltá

žívó ápnó -ega -a s ► žgáno ápnó

žlébasti profíl -ega -a m ► utòr

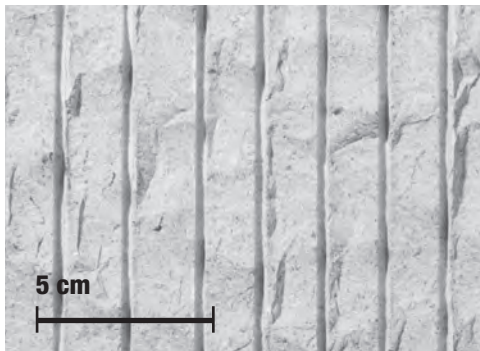
žlébásto dléto -ega -a s dleto z rezilom v obliki črke U, ki se uporablja za izkles utorov ovalne oblike □

žlebasto dleto

žlebič -íča m podolgovata vdolbina, ki nastane na površini naravnega kamna ali izdelka iz naravnega kamna kot posledica erozije ali korozije

žlebičena površina -e -e ž ročno ali strojno obdelana površina naravnega kamna, ki nastane z zasekovanjem, zarezovanjem ali rezkanjem plitkih utorov □

žlebičena površina

žlebičenje -a s postopek površinske obdelave z ročnim zasekovanjem utorov z dletom ali s strojnim zarezovanjem plitkih utorov z diamantnim orodjem ali rezkanjem z vidia orodjem

žlóta -e ž skupni notranji rob dveh poševnih strešnih ploskev, proti kateremu se steka voda S: globél

Viri in literatura

- ADER, Ulrike, BÜCHLER, Udo, BULLMANN idr., 1998: *Der Steinmetz und Steinbildhauer 2: Die Arbeit am Stein*. München: Callwey, Berufsbildungswerk des Steinmetz- und Bildhauerhandwerks.
- ASHURST, John, ASHURST, Nicola, 1988: *Practical Building Conservation: English Heritage Technical Handbook, Volume 1: Stone Masonry*. Aldershot: Gover Technical Press.
- BAVEC, Miloš, NOVAK, Matevž, BIOLCHI, Sara idr., 2015: *Roof of Rock*. Ljubljana: Geološki zavod Slovenije; Dubrovnik: Neretva Regional Development Agency Dunea.
- BENAC, Čedomir, 2016: *Rječnik pojmova u općoj i primijenjenoj geologiji*. Rijeka: Građevinski fakultet u Rijeci.
- BERNHARD, Frieder, 1996: *Der Steinmetz und Steinbildhauer 1: Ausbildung und Praxis*. München: Callwey.
- BERNHARD, Frieder, 1998: *Der Steinmetz und Steinbildhauer 2: Die Arbeit am Stein*. München: Callwey.
- BILBIJA, Nenad, 1984: *Tehnička petrografija: Svojsva i primene kamena*. Beograd: Naučna knjiga.
- CRNKOVIĆ, Branko, ŠARIĆ, Ljubo, 2003: *Gradenje prirodnim kamenom*. Zagreb: Institut građevinarstva Hrvatske.
- DEU, Živa, 2019: *Prenova stanovanjskih stavb*. Ljubljana: Kmečki glas.
- DOLENEC, Matej, 2016: *Petrologija magmatskih in metamorfnih kamnin – strukture in teksture: Geologi 2. letnik*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za geologijo.
- DOLENEC, Matej, 2020: *Študijsko gradivo za predavanja in vaje Petrologija magmatskih kamnin: Uradno priznana klasifikacija magmatskih kamnin po IUGS*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za geologijo.
- DREXEL, Thomas, 2002: *Umbauen, Erweitern, Renovieren: Einfamilienhäuser, Doppelhäuser, Reihenhäuser: Deutschland, Österreich, Schweiz*. Stuttgart; München: Deutsche Verlags-Anstalt.
- FISTER, Peter, 1993: *Glosar arhitekturne tipologije*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije, Zavod Republike Slovenije za prostorsko planiranje.
- FLEMING, John, HONOUR, Hugh, PEVSNER, Nikolaus, 1999: *The Penguin Dictionary of Architecture and Landscape Architecture*. London: Penguin Books.
- GIUFFREDI, Augusto, 2012: *Scultura in pietra, Strumenti e tecniche*. Firenze: Alinea editrice S.r.l.
- GOJKOVIĆ, Milan, 1976: *Kamene konstrukcije: autorizovana skripta*. Beograd: Izdavačko-informativni centar studenata.
- HALL, William, 2019: *Stone*. London: Phaidon Press.
- Hech's Pictorial Archive of Art and Architecture* (ur. Johann Georg HECK), 1994. New York: Dover Publications.
- JAKOB, Sepp, LEICHER, Donatus M., 1995: *Schrift + Symbol in Stein, Holz und Metall*. München: Callwey.
- JERŠEK, Miha, 2010: *Dragi in okrasni kamni z osnovami brušenja kabošonov*. Sežana: Visokošolsko središče Sežana.
- JONES, Owen, 1986: *The Grammar of Ornament: The Victorian Masterpiece on Oriental, Primitive, Classical, Medieval and Renaissance Design and Decorative Art*. London: Omega Books.
- JURACEK, Judy A., 2005: *Architectural Surfaces: Details for Architects, Designers and Artists*. London: Thames & Hudson.
- KOCH, Wilfried, 1991: *Kleine Stilkunde der Baukunst: Illustrierte Taschenlexikon mit mehr als 1100 Einzelzeichnungen des Verfassers*. München: Orbis Verlag.
- KUZMAN, Jože, 2012: *Kamnito bogastvo Pohorja: naša naravna in kulturna dediščina*. Slovenske Konjice: samozaložba.
- MACLEAN, James H., SCOTT, John S., 1993: *The Penguin Dictionary of Building*. London: Penguin Books.
- MAKSIMOVIĆ, Mirko, 2006: *Eksploatacija, ispitivanje, primena arhitektonskog kamena*. Beograd: Contractor d. o. o.
- MCRAVEN, Charles, 1997: *Stonework: Techniques and Projects*. Pownal: Storey Books.
- MIRTIČ, Breda, MLADENOVIĆ, Ana, RAMOVŠ, Anton idr., 1999: *Slovenski naravni kamen*. Ljubljana: Geološki zavod Slovenije, Zavod za gradbeništvo Slovenije, Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za geologijo.
- MURAWSKI, Hans, MEYER, Wilhelm, 2004: *Geologisches Wörterbuch*. München: Elsevier, Spektrum Akademischer Verlag.
- ODGERS, David, HENRY, Alison, 2012: *Practical Building Conservation: Stone*. Burlington: Ashgate Publishing Company.
- PERTOT, Ivan, 1994: *Obdelava in projektiranje kamna v kamnoseški obrti: Gradivo tečajev za obdelovalce in oblikovalce kamna pri Slovenskem deželnem zavodu za poklicno izobraževanje v Trstu, 1. knjiga, Splošni del*. Trst: samozaložba.

- PERTOT, Ivan, 1997: *Obdelava in projektiranje kamna v kamnoseški obrti: Gradivo tečajev za obdelovalce in oblikovalce kamna pri Slovenskem deželnem zavodu za poklicno izobraževanje v Trstu, 2. knjiga*. Trst: Mladika.
- PERTOT, Ivan, 2004: *Načrtovati v kamnoseštvu: 1, Kamnoseški profili*. Sežana: Kosovelova knjižnica; Trst: Mladika.
- PEULIČ, Đuro, 1973: *Konstruktivni elementi zgrada, Prvi dio*. Zagreb: Tehnička knjiga.
- PREMERL, Franc, 1983: *Gradiva v gradbeništvu*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- RAMOVŠ, Anton, 1990: *Gliničan od Emone do danes*. Ljubljana: Odsek za geologijo in Inštitut za geologijo, VTOZD Montanistika, Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo.
- RAMOVŠ, Anton, 1995: *Hotaveljčan skozi čas*. Hotavlje: Marmor.
- RAMOVŠ, Anton, 2000: *Podpeški in črni ter pisani lesnobrdski apnenec skozi čas*. Ljubljana: Mineral.
- RAMOVŠ, Anton, 2005: *Pisani kamen s kodrastega vrha na Jelovici: Vurnikove umetnine v cerkvah na Gorenjskem in Štajerskem*. Ljubljana: Družina.
- RAMOVŠ, Anton, 2008: *Peračiški zeleni kamen: Pomnik mnogih gorenjskih cerkva in domačij*. Ljubljana: Družina.
- SALES MEYER, Franz, 1957: *Handbook of Ornament*. New York: Dover Publications.
- SCHULZ, Ansgar, SCHULZ, Benedikt, 2020: *Manual of Natural Stone: Modern Usage of a Classic Building Material*. München: Detail Business Information.
- ŠESTANOVIĆ, Slobodan, 1990: *Osnove geologije i petrografije: Primjena u građevinarstvu*. Zagreb: Školska knjiga.
- TOBIAS, Franc, 1998: *Mesta pokojnih*. Slovenska Bistrica: Zavod za kulturo Slovenska Bistrica.
- VESEL, Jože, STRMOLE, Dragica, SENEGAČNIK, Andreja idr., 1992: *Naravni kamen: Kamnarsko geološki leksikon*. Ljubljana: Geološki zavod Ljubljana, Inštitut za geologijo, geotehniko in geofiziko, Združenje slovenske kamnarske industrije, Odsek za geologijo Univerze v Ljubljani.
- YARWOOD, Doreen, 1994: *Encyclopaedia of Architecture*. London: B. T. Batsford.
- ŽARNIČ, Roko, 2000: *Osnovne lastnosti gradiv*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za preskušanje materialov in konstrukcij.

Kamnarski terminološki slovar

Slovar zajema termine s področja kamnarstva, zlasti pridobivanja, obdelave, vgradnje in nege naravnega kamna, pa tudi termine s področja geologije, arhitekture in kiparstva. Vsebuje 1516 slovarskih sestavkov z definicijami ali informacijami o prednostnih terminih, vanj pa so vključene tudi risbe in fotografije, ki dodatno ponazarjajo izbrane termine. Slovar je primarno namenjen strokovnjakom s področja kamnarstva, uporaben pa je tudi za vse ostale, ki potrebujejo strokovno verodostojno informacijo o terminologiji s tega področja.

K

zobáto dléto -ega -a s dleto, ki ima na rezilu dve ali več jeklenih ali vídia trikotnih konic in se uporablja za odkles kamnite mase načrtovanega profila ali za končno obdelavo površine izdelka iz naravnega kamna

29 €

9 789610 506874 >

